

Predmet br.: S1 1K 006028 11 Krl

Datum objave: 31.08.2015. godine

Datum otpreme: 11.12.2015. godine

Pred sudskim vijećem u sastavu: sudija Darko Samardžić , predsjednik vijeća

sudija Davorin Jukić

sudija Jasmina Kosović

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE

protiv

Krsmanović Olivera

PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:

Tužilac Mirko Lečić

Branilac optuženog:

Advokat Slaviša Prodanović

SADRŽAJ

I. UVOD	9
II. PROVEDENI DOKAZI	10
Tužilaštvo.....	10
Obrana	10
III. ZAVRŠNE RIJEČI	10
B. PROCESNE ODLUKE	17
1. Odluka o zaštiti svjedoka.....	17
2. Odluka o isključenju javnosti.....	18
3. Protek roka od 30 (trideset) dana.....	19
4. Odluka Mehanizma za suradnju o prijedlogu odbrane optuženog Olivera Krsmanovića za izmjenu mjera zaštite (objelodanjivanje identiteta zaštićenih svjedoka odbrani) iz <i>predmeta Lukić</i> radi korištenja njihovih iskaza u ovom predmetu	19
5. Odluka Vijeća po prijedlogu Tužilaštva BiH za izvođenjem dodatnih dokaza.....	20
6. Odluka Vijeća o prigovorima odbrane na materijalne dokaze Tužilaštva BiH	20
7. Odluka kojom se odbija prijedlog odbrane za ponovnim saslušanjem svjedokinje Oprašić Mujesire	22
8. Odluka Vijeća kojim se odbija ponovno saslušanje svjedoka “VV-S”	23
9. Odluke Vijeća kojom se prihvataju prijedlozi da se provede dokaz uvidom i čitanjem zapisnika o ispitivanju svjedoka u skladu sa odredbom člana 273. stav 2. ZKP BiH	23
IV. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA.....	33
V. STANDARDI OCJENE DOKAZA I OPĆA OCJENA DOKAZA.....	34
VI. UTVRĐENO ČINJENIČNO STANJE OSUĐUJUĆI DIO PRESUDE	36
A. PRAVNA KVALIFIKACIJA.....	36
1. Opšti elementi krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH	37
2. Kvalifikacija progona iz tačke h) stav 1. član 172. KZ BiH	44
B. OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	74
VII. KRIVIČNA ODGOVORNOST	81

VIII. KAZNA.....	82
IX. ODLUKA O TROŠKOVIMA KRIVIČNOG POSTUPKA I IMOVINSKO PRAVNOM ZAHTJEVU.....	84
X. DOKAZI.....	85

Broj: S1 1K 006028 11 Krl

Sarajevo, 31.08.2015. godine

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud BiH, Odjel I za ratne zločine, vijeće u sastavu sudija Darko Samardžić, kao predsjednik vijeća, te sudije Jasmina Kosović i Davorin Jukić kao članovi vijeća, u krivičnom predmetu protiv optuženog Krsmanović Olivera, zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), e), f), g), i) i k) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZ BiH), u vezi sa članovima 29. i 31. KZ BiH, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH i krivičnog djela Povreda zakona i običaja rata iz člana 179. stav 2. tačka d) u vezi sa stavom 1., a sve u vezi sa članom 29. i članom 180. stav 1. KZ BiH, odlučujući po optužnici KT-RZ-59/09 od 18.11.2011.godine, nakon okončanog glavnog pretresa, u prisustvu optuženog Krsmanović Olivera, njegovog branioca, advokata Slaviše Prodanovića, te tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine Mirka Lečića nakon vijećanja i glasanja, dana 31.08.2015. godine donio je i objavljuje sljedeću:

PRESUDU

OPTUŽENI OLIVER KRSMANOVIĆ, sin Milana i Milice djev. Kulašević, rođen 13.08.1963.g. u Višegradu, gdje je i nastanjen, u ul. Užičkog korpusa br. 50., državljanin BiH, po zanimanju vozač, nezaposlen, oženjen, otac troje djece, po narodnosti Srbin, vojsku služio, lišen slobode dana 30.05.2011.g. po potjernici NCB Interpol Beograd broj A-1998/2008, raspisanoj po zahtjevu Okružnog Suda u Beogradu, zbog krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. st. 1. KZ SFRJ, **nalazio se u pritvoru po Rješenju Suda BiH broj: S1 1 K 006028 11 od 03.06.2011. godine do 06.12.2013. godine zastupa ga branitelj po službenoj dužnosti, advokat Slaviša Prodanović, iz Beograda,**

Na osnovu odredbe člana 285. ZKP BiH,

KRIV JE

ŠTO JE:

U vremenskom periodu od proljeća 1992.g., do jeseni 1995., u okviru širokog i sistematskog napada vojske i policije tzv. Srpske republike BiH, kao i paravojnih formacija, usmjerenog protiv civilnog nesrpskog stanovništva, znajući za takav napad, kao pripadnik 2. Podrinjske lake pješadijske brigade u periodu od 19.05.1992.g. do 07.12.1993.g., a potom kao pripadnik 5. Podrinjske lake pješadijske brigade u periodu od 01.12.1994.g. do 31.12.1995.g., izvršio i pomagao: ubistva; prisilne nestanke; teška oduzimanja fizičke slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava; progon civilnog stanovništva nesrpske nacionalnosti na nacionalnoj, etničkoj, i vjerskoj osnovi te druga nečovječna djela učinjena u namjeri nanošenja velikih patnji, ozbiljnih fizičkih povreda i narušavanja zdravlja, tako što je:

1. Sredinom maja mjeseca, u Višegradu,⁴ skupa sa Lukić Milanom (pravomoćno

osuđen pred MKSJ) i drugim pripadnicima VRS, učestvovao u prisilnom nestanku **Oprašić Hameda**, kojeg su, pod prijetnjom vatrenim oružjem odveli iz njegove kuće u naselju Hanište, od kada mu se gubi svaki trag, te njegovi posmrtni ostaci ni do danas nisu pronađeni;

2. Tačno neutvrđenog dana u maju 1992.g., u Višegradu, u podrumu jedne kuće u naselju Mahala, mučio **Kustura Zijada**, nanoseći mu tešku duševnu patnju, jer mu je prislonio nož na grkljan i vrteći ga ukруг prijetio da će ga zaklati, ukoliko mu ne pruži informacije o nekim Bošnjacima iz Dobruna, u kojem momentu je pred podrum navedene kuće došlo desetak vojnika u uniformama JNA koji su od osumnjičenog tražili da Kustura Zijada pusti, što je ovaj i učinio, da bi ga nedugo nakon toga sačekao na putu prema kući i naredio mu da uđe u vozilo „Lada“ te vozaču rekao: „Vozi ga u Sase na klanje!“, čime je kod oštećenog prouzročio tešku duševnu patnju, pa kada su došli do punkta u naselju Mezalin, budući da od vojske nisu mogli dalje proći, vratili se pred policijsku stanicu u Višegradu, a osumnjičeni naredio Kustura Zijadu da uđe u stanicu i tamo se javi; što je ovaj i učinio,
3. Tačno neutvrđenog dana u junu 1992., u naselju Dušće, općina Višegrad, skupa sa drugim pripadnicima VRS, učestvovao u nezakonitom lišenju slobode i prisilnom nestanku muškaraca bošnjačke nacionalnosti koje su odveli u nepoznatom pravcu, među kojima i: **Zulčić Mustafu, Rešida Gadžo, Žiga Safeta, Omera zv. Đilbas, Memišević Ismeta, Nuhanović Midhata, Pecikoza Remziju i Repuh Hameda**, kojima se od tada gubi svaki trag, pa su posmrtni ostaci Memišević Ismeta naknadno pronađeni i ekshumirani, dok se ostali i dalje smatraju nestalima;
4. 1. juna 1992.g. ili približno tog datuma, na području općine Višegrad, skupa sa Lelek Željkom (pravomoćno osuđen pred Sudom BiH) i Gordanom Andrić, došao u noćnim satima u kuću Osmanbegović Naila, u naselju Crnča, gdje su bile njegova supruga Osmanbegović Zejneba i punica Bogilović Fatima, vodeći sa sobom Ahmetspahić Hasana koji je bio krvav po prsima, nakon čega su su mu naredili da legne na pod, a Nailovoj supruzi i punici da se skinu do gola i sjednu Hasanu na prsa, te je potom Željko Lelek izveo iz kuće Osmanbegović Naila, za koje vrijeme su Oliver Krsmanović i Gordana Andrić **nastavili da zlostavljaju Zejnebu i njezinu majku** i da preturaju stvari po kući tražeći novac, a nakon što se Željko Lelek vratio u kuću, vodeći sa sobom Osmanbegović Naila kojem je iz nosa tekla krv, **učestvovali u teškom oduzimanju fizičke slobode i prisilnom nestanku** Ahmetspahić Hasana i Osmanbegović Naila jer su im naredili da uđu u vozilo sa kojim su prethodno došli i odvezli ih u nepoznatom pravcu, od kada im se gubi svaki trag, pa su posmrtni ostaci Ahmetspahić Hasana naknadno pronađeni i ekshumirani, dok posmrtni ostaci Osmanbegović Naila ni do danas nisu pronađeni;
5. (tačka 6. optužnice) - 07. juna 1992.g., ili približno tog datuma, na području općine Višegrad, **pomogao u ubistvu** Nusreta Aljušević, Nedžada Bektaš, Mušana Čančar, Ibrišima Memišević, Hameda Osmanagić, Lutve Tvrtković i Sabahudina Velagić, tako što je skupa sa Lukić Milanom i drugim pripadnicima njegove grupe, došao pred tvornicu „Varda“ u kojoj su ovi Bošnjaci bili zaposleni, **te ušao unutra, nakon čega su iz tvornice ovi ljudi izvedeni**, a potom ih Milan Lukić odveo do obale rijeke Drine,

koja je u neposrednoj blizini tvornice, gdje ih je pucanjem iz vatrenog oružja lišio života,

6. (tačka 8 optužnice) Tačno neutvrđenog dana u junu 1992., u naselju Rodić Brdo, općina Višegrad, skupa sa drugim pripadnicima VRS, **učestvovao u teškom oduzimanju fizičke slobode i prisilnom nestanku** Mucovski Rešada i Zukić Fadila, koje su odveli iz njihovih kuća i zatvorili u zgradi tadašnjeg SUP-a u Višegradu, gdje su dana 19.06.1992.g. ili približno tog datuma posljednji puta viđeni živi, nakon čega im se gubi svaki trag, pa su njihovi posmrtni ostaci naknadno pronađeni i ekshumirani;
7. (tačka 11 optužnice) 22. oktobra 1992.g., u mjestu Mioče, općina Rudo, skupa sa Lukić Milanom, Dragičević Dragutinom (pravomoćno osuđen pred Okružnim sudom u Beogradu), Šević Đorđem (pravomoćno osuđen pred Okružnim sudom u Beogradu) i još nekoliko neidentifikovanih vojnika, **učestvovao u nezakonitom lišenju slobode 16 civila** bošnjačke nacionalnosti, i to: 1. Mehmeda Šebo, 2. Zafera Hadžić, 3. Mede Hodžić, 4. Medredina Hodžić, 5. Ramiza Begović, 6. Derviša Softić, 7. Mithada Softić, 8. Muje Alihodžić, 9. Alije Mandal, 10. Seada Pecikoza, 11. Mustafe Bajramović, 12. Hajrudina Sajtarević, 13. Esada Džihic, 14. Idriza Gibović, 15. Ramahudina Čatović, i 16. Mevlide Koldžić, kojima su naredili da izađu iz autobusa koji je saobraćao na relaciji Priboj-Rudo-Priboj, potom im **naredili da uđu u kamion i odvezli ih u Višegrad u hotel „Vilina vlas“**, gdje su ih **mučili**, nanoseći im snažne tjelesne bolove i patnje **tukući ih drvenim palicama**, nanijevši im na taj način ozbiljne fizičke ozljede, a potom ih odveli na obalu rijeke Drine, **gdje su ih lišili života**,
8. (tačka 12 optužnice) Tačno neutvrđenog dana u septembru 1995.g., u Rogatici, došao u logor „Rasadnik“ u kojem su protivpravno bili zatvoreni civili Bošnjačke nacionalnosti, te skupa sa osobom pod nadimkom „Kinez“, **nečovječno postupao prema duševno zaostalom** zatvoreniku Muji Paranglija, tako što su mu prvo dali cigaretu koju su mu pripaljivali upaljačem sa pojačanim plamenom i na taj način u nekoliko navrata spržili po licu, nakon čega su ga šamarali po licu

čime je počinio:

- pod tačkom 1., krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama i) KZ BiH, u vezi čl. 29. i čl. 180. st.1. istog zakona,
- pod tačkom 2., krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom f) KZ BiH, u vezi čl. 180. st.1. istog zakona,
- pod tačkom 3., krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama i) KZ BiH, u vezi čl. 29 i čl.180. st.1. istog zakona,
- pod tačkom 4., krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama i) KZ BiH, u vezi čl. 29. i čl.180. st.1. istog zakona,
- pod tačkom 5., krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom a) KZ BiH, u vezi čl. 31. i čl. 180. st.1. istog zakona,

- pod tačkom 6., krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama i) KZ BiH, u vezi čl. 29. i 180. st.1. istog zakona,
- pod tačkom 7., krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama e) i a) KZ BiH, u vezi čl. 180. st.1. istog zakona,
- pod tačkom 8., krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom k) KZ BiH, u vezi čl. 180. st.1. istog zakona,

Te ga vijeće Suda BiH primjenom odredbi člana 39.(svrha kažnjavanja), 42.. (kazna zatvora), 48..KZ BiH (opšta pravila odmjeravanja kazne),

OSUĐUJE

NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 18 (OSAMNAEST) GODINA

Na osnovu člana 56 stav (1) i (2) KZ BiH, vrijeme koje je optuženi Oliver Krsmanović proveo

- u ekstradicionom pritvoru po rješenju Suda Bosne i Hercegovine, broj S 1 3 K 006016 11 EKS od 31.05.2011.godine, počevši od 30.05.2011.godine do 03.06.2011.godine,
- a zatim od 03.06.2011.godine pa do 06.12.2013. godine, kada je optuženom ukinuta mjera pritvora i određene mjere zabrane po Rješenju Suda BiH broj S1 1 K 006028 11 Kri od 03.12.2013.godine,

ima se uračunati u izrečenu kaznu zatvora.

Optuženi se u skladu sa članom 188. stav 4. ZKP BiH oslobađa naknade troškova postupka, tako da isti padaju na teret budžetskih sredstava.

Na osnovu člana 198. stav 2. ZKP BiH oštećeni se sa eventualnim imovinskopравnim zahtjevom upućuju na parnicu.

II

Nasuprot navedenom, optuženi se u skladu sa članom 284. stav 1. tačka c. ZKP BiH

OSLOBAĐA OD OPTUŽBE

Da je:

U vremenskom periodu od proljeća 1992.g., do jeseni 1995., u okviru širokog i sistematskog napada vojske i policije tzv. Srpske republike BiH, kao i paravojnih formacija, usmjerenog

protiv civilnog nesrpskog stanovništva, znajući za takav napad, kao pripadnik 2. Podrinjske lake pješadijske brigade u periodu od 19.05.1992.g. do 07.12.1993.g., a potom kao pripadnik 5. Podrinjske lake pješadijske brigade u periodu od 01.12.1994.g. do 31.12.1995.g., izvršio i pomagao: ubistva; prisilne nestanke; teška oduzimanja fizičke slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava; silovanja; progon civilnog stanovništva nesrpske nacionalnosti na nacionalnoj, etničkoj, i vjerskoj osnovi te druga nečovječna djela učinjena u namjeri nanošenja velikih patnji, ozbiljnih fizičkih povreda i narušavanja zdravlja, te povrijedio zakone i običaje rata uništavanjem vjerskog objekta, tako što je:

9. (tačka 5. optužnice) Početkom juna 1992.g., u hotelu „Vilina vlas“, na području općine Višegrad, učestvovao u silovanju Bošnjakinja koje su bile protivpravno zatvorene u tom objektu i svakodnevno seksualno zlostavljane, među kojima je bila i zaštićeni svjedok „OK 14“, koju je u ovaj hotel svakodnevno pod prijetnjom i prisilom dovodio Lukić Milan i silovao je skupa sa drugim vojnicima, među kojima su bili osumnjičeni Krsmanović Oliver i Lelek Željko (pravomoćno osuđen pred Sudom BiH), te učestvovao u drugim oblicima teškog seksualnog nasilja, tako što je skupa sa Lelek Željkom i Lukić Milanom, ispred hotela Vilina Vlas, prisilio drugu osobu da siluje I.DŽ., što je ovaj i učinio, dok su oni to posmatrali, te je tom prilikom oštećena posljednji put viđena živa, od kada joj se gubi svaki trag,
10. (tačka 7. optužnice) 08.juna 1992.g. ili približno tog datuma, u Višegradu, skupa sa drugim pripadnicima VRS, suprotno odredbama čl. 16. Dopunskog protokola II uz Ženevske konvencije od 12.avgusta 1949.g. o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba, povrijedio zakone i običaje rata tako što je učestvovao u uništavanju ustanove namijenjene vjerskim potrebama – džamije zv. „Careva džamija“ u blizini Rzvskog mosta;
11. (tačka 9. optužnice) 27.juna.1992.g., ili približno tog datuma, u naselju Bikavac, općina Višegrad, skupa sa Lukić Milanom (pravomoćno osuđen pred MKSJ) i drugim pripadnicima njegove grupe, učestvovao u nezakonitom zatvaranju oko 70 civila bošnjačke nacionalnosti, kojima su naredili da uđu u kuću vl. Aljić Mehe, a potom zabarikadirali prozore i vrata kuće raznim predmetima, kako ovi ljudi ne bi mogli izaći, nakon čega su kuću zapalili i na taj način lišili života oko 70 civila, pretežno žena i djece, koji su živi izgorjeli, među kojima i: 1. Alijašević Nura, 2. Alijašević Hanka, 3. Bajić Vasvija, 4. Dudojević Ramiza, 5. Dudojević Alma, 6. Murtić Ziza, 7. Murtić Hrustan, 8. Murtić Ševka, 9. Murtić Fata, 10. Omeragić Šuhra, 11. Omeragić Ervin, 12. Memišević Vasvija zv. Rabija, 13. Memišević Almedin, 14. Memišević Almedina, 15. Memišević Devla, 16. Memišević Emina, 17. Ferić Muša, 18. Ferić Sabrija, 19. Ferić Fahra, 20. Ferić Sabahudin, 21. Ferić Hajrudin, 22. Vilić Mina, 23. Vilić Nihad, 24. Vilić Nihada, 25. Vilić Zihmeta, 26. Tufekčić Džehva, 27. Tufekčić Elma, 28. Tufekčić Ensar, 29. Turjačanin Đulka, 30. Turjačanin Sadeta, 31. Turjačanin Salmir, 32. Turjačanin Aida, 33. Šabanović Tija, 34. Šabanović Behija, 35. Bosno Sabit, 36. Bosno Sulejma, 37. Bosno Mirsada, 38. Bosno Haris, 39. Bosno Zlatija, 40. Karišik Nihad, 41. Menzilović Ajka, 42. Menzilović Saliha, 43. Menzilović Admir, osim jedne osobe – Turjačanin Zehre koja je uspjela da pobjegne, zadobivši ozbiljne tjelesne ozljede u vidu opeklina u predjelu glave i ruku;

12. (tačka 10. optužnice) tokom ljeta i jeseni 1992., na području općine Višegrad, skupa sa Lukić Milanom (pravomoćno osuđen pred MKSJ) i drugim pripadnicima njegove grupe, u više navrata, učestvovao u mučenju civila bošnjačke nacionalnosti koji su bili nezakonito zatvoreni u kasarni JNA zv. „Uzamnica“, među kojima su bili i Dragović Mustafa, Kulo Ramiz, Muratagić Šaban, Adem Berberović, Šišić Bajro i drugi, koje su tukli šakama, nogama, puškama, palicama, drvenim prtkama, lancima i drugim predmetima po svim dijelovima tijela; nanijevši im time ozbiljne tjelesne ozljede,

Čime bi

- pod tačkom 9., počinio krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom f) i g) KZ BiH, u vezi čl. 29. i čl. 180. st. 1. istog zakona,
- pod tačkom 10., počinio krivično djelo Povrede zakona i običaja rata iz čl. 179. stav 2. tačka d) KZ BiH u vezi čl. 29. i čl. 180. st. 1. istog zakona,
- pod tačkom 11., počinio krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom a) KZ BiH, u vezi čl. 29. i čl. 180. st. 1. istog zakona,
- pod tačkom 12., počinio krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom f) KZ BiH, u vezi čl. 180. st. 1. istog zakona,

Troškovi krivičnog postupka u oslobađajućem dijelu presude u skladu sa odredbom iz člana 189. stav 1. ZKP BiH padaju na teret budžetskih sredstava.

Na osnovu člana 198. stav 3. ZKP BiH oštećeni se sa imovinsko pravnim zahtjevom upućuju na parnicu.

O b r a z l o ž e n j e

I. UVOD

1. Optužnicom Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj KT-RZ 59/09 od 18.11.2011. godine optuženi Oliver Krsmanović optužen je za krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), e), f), g), i) i k) KZ BiH, u vezi sa članovima 29. i 31. KZ BiH, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH i krivično djelo Povreda zakona i običaja rata iz člana 179. stav 2. tačka d) u vezi sa stavom 1., a sve u vezi sa članom 29. i članom 180. stav 1. KZ BiH.

2. Sudija za prethodno saslušanje je dana 21.11.2012. godine potvrdio predmetnu optužnicu nakon čega se optuženi dana 14.12.2012. godine izjasnio da nije kriv za krivična djela koja mu se stavljaju na teret.

3. U toku dokaznog postupka na prijedlog Tužilaštva BiH saslušano je ukupno **pedeset šest** svjedoka, jedan vještak i pročitani su u smislu člana 273. ZKP BiH zapisnici o saslušanju 8 svjedoka, te uloženo u sudski spis ukupno **129** materijalna dokaza, a na prijedlog odbrane

saslušano je ukupno dvanaest svjedoka i uvedeno u sudski spis ukupno **23** materijalna dokaza.

4. Nakon što je cijeno izvedene dokaze pojedinačno i u međusobnoj povezanosti, pretresno vijeće je presudu kao u izreci donijelo iz sljedećih razloga:

II. PROVEDENI DOKAZI

Tužilaštvo

5. U toku dokaznog postupka, Tužilaštvo BiH je saslušalo: Mujesiru Oprašić, OK-15, Zijada Kusturu, Rašidu Gadžo, Mersihu Zulčić, Semaida Nuhanovića, Fatimu Podžiću, Zehru Džafo, Azru Osmanagić, OK-7, Esada Tufekčića, Hamdiju Vilića, Sadika Bosno, Mehmedaliju Ferića, Ibru Ferića, Ibrahima Bajić, Amira Murtića, Seada Karišik, Zejnebu Osmanbegović, Salima Ahmedspahić, Mevlida Džaferović, OK-14, OK-6, Razu Omerović, Mujesiru Memišević, Kasima Dedić, Hasana Korać, Fatimu Zukić, Adema Šišić, OK-12, OK-13, OK-8, OK-5, OK-16, OK-17, OK-19, Mesuda Gibović, Džemila Kadić, Zlatku Dragović, Idriza Pecikoza, Murata Softić, Ibrahima Šebo, Behudina Hodžić, Dževada Koldžić, Ramiza Čatović, Dženanu Šukić, Đorđa Šević, Sakibu Hodžić, Hilmiju Alihodžić, Biljanu Bojović, Zekiju Džekić, Radovana Milosavljević, Slobodana Ikonić, Miloja Udovičić, te vještaka medicinske struke Dr. Hamzu Žuju. A u smislu člana 273. ZKP BiH, pročitani su zapisnici o saslušanju svjedoka Žiga Džemile, Turjačanin Zehre, Kulo Ramiza, Vidaković Gojka, Muratagić Šabana, Menzilović Senadina, svjedoka OK-18/VG-115 i svjedoka Kustura Muše.

Odbrana

6. U toku dokaznog postupka odbrana optuženog je saslušala Nurku Dervišević, Mišu Savić, Žarka Jakšić, Miroslava Krsmanović, Slobodana Andrić, Željka Lelek, OZ1, Igora Cicović, Srđana Vučićević, Branislava Čubrilović, Mujesiru Oprašić, a u smislu člana 273. ZKP BiH, pročitani su zapisnici o saslušanju svjedoka, Berberović Adema, OK-9, OK-10, Vidaković Gojka i svjedoka Milisavljević Vlade i Vojnović Brane.

III. ZAVRŠNE RIJEČI

(a) Tužilaštvo BiH

7. U svojim završnim riječima tužilac Tužilaštva BiH ističe da je van svake razumne sumnje dokazano da je optuženi Krsmanović Oliver počinio krivično djelo koje mu je optužnicom stavljeno na teret. Navodi da je u vrijeme kada je optuženi počinio radnje koje mu se stavljaju na teret postojao širok i sistematičan napad vojske i policije Srpske Republike, potpomognute snagama Jugoslovenske narodne armije i paravojnim formacijama koje su dolazile iz Srbije i Crne Gore, a koji je bio usmjeren protiv civilnog stanovništva nesrpske nacionalnosti na području opštine Višegrad

8. Slijedom takvih događaja, desilo se da je potkraj 1992 g. u Višegradu ostalo veoma malo građana nesrpske nacionalnosti. Promjene koje su se dogodile u Višegradu sa aspekta međusobnog omjera stanovništava po veličini stoje odmah na drugom mjestu iza Srebrenice. U to vrijeme, srpsku paravojnu grupu koja je bila posebno nasilna vodio je Milan Lukić koji je po izjavama svjedoka bio poznat po surovosti, bešćutnosti i životinjskom načinu izživljavanja nad ljudima "drugačijih imena" a sa kojim je optuženi u inkriminisano vrijeme konstantno viđan u društvu što potvrđuju svjedoci optužbe.

9. Nadalje, u svojim završnim riječima, tužilac ističe da je napad bio isključivo usmjeren protiv nesrpskog civilnog stanovništva što proizlazi iz izjava svjedoka optužbe koji su potvrdili da niko u njihovim naseljima u vrijeme napada nije bio uniformiran niti naoružan, te da su građani nesrpske nacionalnosti bili u obavezi da predaju svo naoružanje, a da su pripadnici srpske vojske i policije, kao i paravojnih formacija znali da se radi o nebranjenim mjestima u kojima živi civilno stanovništvo. O sistematičnosti i širini napada na nesrpsko stanovništvo, te o statusu žrtava svjedoče i masovne grobnice u kojima su pronađena tijela ubijenih Bošnjaka što je utvrđeno presudom MKSJ protiv Mitra Vasiljevića.

10. Tužilac tvrdi da je nesumnjivo optuženi Krsmanović Oliver znao za širi kontekst napada, te da je isti dobrovoljno i svjesno prihvatio da njegovo činjenje ili nečinjenje, kroz radnje koje je poduzeo, predstavljaju dio tog napada. Da je optuženi bio pripadnik grupe Lukić Milana proizlazi iz iskaza svjedoka kao i pravosnažne presude Višeg suda u Beogradu, te spiska boraca objavljenog u knjizi "Ispovest haškog sužnja" koji je uložen kao dokaz. Izjavama svjedoka je takođe dokazano da se optuženi tokom ratnog perioda često viđao sa Lukić Milanom i Savić Momiom što je potvrdio i sam optuženi izjavom na glavnom pretresu.

- (i) Tužilac tvrdi da je van razumne sumnje dokazao navode iz tačke 1. Optužnice. Da je optuženom poznato šta se desilo sa Oprašić Hamedom potvrđuje i sam optuženi svojim obraćanjem svjedokinji (supruzi nestalog) u toku glavnog pretresa pri čemu izjavljuje da mu je žao njenog muža, da je potrebno strpljenja, te da će pravu istinu saznati.
- (ii) Nadalje, tužilac ističe da postojanje krivičnog djela opisanog u tački 2. optužnice koje se ogleda u mučenju Kustura Zijada od strane optuženog Krsmanović Olivera u podrumu jedne kuće u naselju Mahala, potvrđuje prije svega sam oštećeni Kustura Zijad, čiji iskaz je potvrđen iskazom svjedoka "OK 15". Svjedok Kustura Zijad prilikom svjedočenja je takođe istakao da je optuženog poznavao prije rata, te da su bili bliski što ukazuje na to da se svjedoku može pokloniti puna vjera.
- (iii) Tužilac takođe tvrdi da je dokazao kako je optuženi Krsmanović Oliver počinio krivično djelo opisano u tački 3. optužnice koje se ogleda u nezakonitom lišenju slobode i prisilnom nestanku muškaraca bošnjačke nacionalnosti iz naselja Dušće, kojima se od tada gubi svaki trag od kojih su nađeni posmrtni ostaci samo jedne osobe dok se ostali i dalje smatraju nestalima, a što potvrđuju iskazi svjedoka optužbe među kojima je i izjava svjedoka očevica, koja je prilikom ispitivanja pojasnila da je među vojnicima koji su odveli muškarce bošnjačke nacionalnosti iz naselja Dušće, prepoznala optuženog, koji je tom prilikom bio u uniformi i kojeg je poznavala i prije rata, te ga identifikovala u sudnici.
- (iv) U vezi sa tačkom 4. optužnice tužilac smatra dokazanim da je optuženi počinio i ovu krivičnopravnu radnju, što je potvrđeno iskazima svjedoka među kojima je i jedan

očevidac koja je sudu pojasnila da je optuženi Krsmanović Oliver zajedno sa Lelek Željkom (pravosnažno osuđen) u njenu kuću došao naoružan u šarenim maskirnim pantalonama, kada su odveli njenog supruga i Ahmetspahić Hasana kojeg su, kako navodi, bacili u vodu. Svjedokinja je pojasnila da je optuženog, kojeg je identifikovala u sudnici, dobro poznavala prije ratnih dešavanja. U vezi s tim optuženi je iskoristio svoje pravo da postavi pitanje svjedoku kada je zahtijevao da svjedokinja pojasni kada ga je prvi put vidjela, te je negirao navode svjedokinje kao i prisustvo događaju o kojem je ista svjedočila.

- (v) Da je optuženi počinio krivičnopravne radnje koje mu se stavljaju na teret optužnicom pod tačkom 5. tj. da je učestvovao u silovanju Bošnjakinja koje su bile protivpravno zatvorene u objektu "Vilina vlas" kao i da je učestvovao u drugim oblicima seksualnog nasilja, tužilac smatra dokazanim izjavama svjedoka među kojima je bila i žrtva silovanja, koja je optuženog dobro poznavala prije rata te je istakla da je višestruko silovana od strane više vojnika među kojima je bio i optuženi kojeg tom prilikom nije vidjela. Da je baš on silovao, zaključila je po tome što ga je neko pozvao po imenu "Olivere".
- (vi) Tužilac takođe cijeni dokazanim da je optuženi počinio krivično djelo opisano u tački 6. Optužnice koje se odnosi na odvođenje civila sa radnog mjesta u fabrici "Varda", a potom i njihovo lišenje života na obali Drine. To je potvrđeno iskazima svjedoka očevidaca kao i oštećenih koji imaju posredna saznanja. Jedna svjedokinja je pomenuti događaj posmatrala iz svoje kuće koja je u neposrednoj blizini mjesta događaja odakle se sve moglo vidjeti golim okom, a što je takođe potvrđeno izlaskom na lice mjesta. Ista je posvjedočila da je optuženog vidjela kada je išao prema fabrici, te Milana Lukića koji je radnike preuzimao i potom lišio života na obali rijeke Drine.
- (vii) U svojim završnim riječima tužilac navodi da je optuženi učestvovao u uništavanju "Careve Džamije" u Višegradu što potvrđuje svjedok očevidac koja je optuženog poznavala prije rata, te ga prepoznala i kritične prilike vidjela u blizini džamije sa drugim vojnicima naoružanog, u uniformi, te kako tada svi vojnici pjevaju i vrište. Druga svjedokinja je vidjela optuženog u krugu džamije dok je gorilla, a on se zbog toga vidno veselio. I ova svjedokinja je optuženog poznavala prije rata zbog čega tužilac smatra da nema dileme u pogledu njegovog identiteta. Navode ove tačke optužnice potvrđuje i svjedok koji je u svom dnevniku zapisivao saznanja iz ratnog perioda i u vezi sa dnevnikom se očitovao u toku glavnog pretresa.
- (viii) Navode tačke 8. Optužnice tužilac nalazi potvrđenim izjavama svjedoka optužbe od kojih je jedan svjedok -očevidac sa tavana kuće posmatrao kako je optuženi naoružan i u uniformi sa drugim vojnicima iz kuće odveo dva civila. Ovaj svjedok je poznavao optuženog prije rata te ga je kritične prilike identifikovao.
- (ix) Tužilac tvrdi, da je izjavama svjedoka potvrđeno da se desio događaj opisan u tački 9. Optužnice. To dokazuje izjava jedinog preživjelog svjedoka, žrtve ovog događaja, prezentovana putem video linka na glavnom pretresu kao i izjava svjedoka očevica koji je iz daljine posmatrao kako neka kuća na Bikavcu gori nakon čega je od pomenute svjedokinje, jedine preživjele, saznao da su tada u toj kući stradali članovi njegove porodice. Svjedokinja je na glavnom pretresu spomenula Lukić Milana i njegovih 6 "bijelih Orlova" pa je tužilac mišljenja da je optuženi uzeo učešće u

izvršenju ovog krivičnog djela budući da je, po izjavama saslušanih svjedoka, bio rame uz rame sa Lukićem, te da je bio pripadnik tzv. " Bijelih Orlova" , a što je potvrdila i svjedokinja koja je izjavila da je optuženog tog dana vidjela ispred kuće u kojoj se desio događaj. Tome u prilog govori i izjava druge svjedokinje koja je optuženog vidjela sutradan nakon što su civili zapaljeni na mjestu događaja.

- (x) Počinjenje krivičnog djela iz tačke 10. od strane optuženog Krsmanović Olivera, po navodima tužioca su potvrđeni izjavama svjedoka koji su pojasnili na glavnom pretresu da je optuženi posjećivao zatočenički objekat i zlostavljao zatočene Bošnjake.
- (xi) U pogledu tačke 11. kojom je opisano krivično djelo optuženog za koje je zajedno sa dr. optuženim osuđen presudom Okružnog suda u Beogradu, mišljenja je da optuženi treba biti procesuiran pred Sudom BiH i za ovu radnju jer mu je pred pomenutim sudom suđeno u odsutnosti, što je u suprotnosti sa Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima. Tome u prilog govori i čl. 35 st. 3. Evropske konvencije o prenosu postupka po kojem država ugovornica u kojoj je krivično djelo počinjeno, neće biti obavezna da poštuje efekte ne bis in idem, izuzev ako ona sama nije zatražila postupak, što ovdje nije bio slučaj, kao i činjenica da je optuženi državljanin BiH, te da ne može biti izručen drugoj državi za djelo koje je počinio na teritoriji BiH. U pogledu navedenog, Sud BiH je već donio rješenje kojim je utvrdio da se u ovoj tački ne radi o presuđenoj stvari. Da je optuženi imao učešće u ovim radnjama, tužilac smatra dokazanim izjavama svjedoka očevidaca kao i činjenicom da su sačinjene fotografije tokom tih događaja na kojima su svjedoci očevici, prilikom prezentovanja istih, na glavnom pretresu identifikovali optuženog. Putem video linka je saslušan i svjedok kojem je bilo suđeno u Beogradu za predmetno krivično djelo i koji je potvrdio da je optuženi bio prisutan za vrijeme otmice civila, ali se svih detalja nije mogao sjetiti. Da je optuženi učestvovao u počinjenju ovog krivičnog djela potvrđuje i činjenica da se on obratio jednom od svjedoka koji se nije mogao sjetiti po čijem naređenju je šlepao kamion, konstatacijom : " to sam bio ja" , čime je optuženi tako potvrdio da je bio u grupi vojnika koji su oteli civile iz autobusa.
- (xii) Tužilac smatra da je optuženi počinio krivično djelo iz tačke 12. s obzirom na izjavu svjedoka očevica koji je potvrdio da je optuženi sudjelovao u mučenju mentalno retardiranog zatočenika, nakon čega su ga odveli i od tada mu se gubi svaki trag.

11. U vezi sa Odbranom optuženog, tužilac smatra da ista ničim nije uspjela umanjiti ili obezvrijediti dokaznu snagu svjedočenja i materijalnih dokaza koje je izvelo Tužilaštvo, te da niti jedan svjedok odbrane nije dao čvrst alibi optuženom. Materijalni dokazi koje je odbrana uložila, po mišljenju tužioca, takođe nisu od bitnog uticaja jer ničim ne dovode u pitanje dokaze optužbe.

12. Tužilac nadalje smatra da iz provedenih dokaza jasno proizlazi da je optuženi, postupajući sa diskriminatornom namjerom, počinio krivičnopravne radnje opisane u dispozitivu optužnice, te smatra da sudsko Vijeće može bez dvojbe donijeti zaključak o krivičnoj odgovornosti optuženog za navedena krivična djela, istovremeno ukazujući da na strani optuženog ne postoji niti jedna relevantna olakšavajuća okolnost koja bi umanjila težinu počinjenog zločina, niti uticala da se izrekne blaža kazna od propisane. Smatra da bi Vijeće trebalo uzeti u obzir niz otežavajućih okolnosti prilikom određivanja visine kazne s obzirom da je optuženi iskazao posebnu upornost, okrutnost i beščutnost, bez imalo kajanja i sažaljenja prema žrtvama koje i danas osjećaju

posljedice njegovih radnji kao i članovi njihovih porodica. U pogledu navedenog, tužilac predlaže da Vijeće donese odluku kojom će optuženog oglasiti krivim po svim tačkama optužnice, te mu shodno tome izreći kaznu dugotrajnog zatvora i odrediti pritvor.

(b) Odbrana optuženog Krsmanović Olivera

13. Odbrana optuženog Krsmanović Olivera u svojim završnim riječima je osporila sve tačke optužnice izuzev jedne, a to je zločin u mjestu Sjeverin. Takođe u vezi sa ovom tačkom odbrana osporava navode Tužilaštva o načinu na koji je optuženi učestvovao u izvršenju pomenutog zločina.

(i.) Odbrana smatra da su izjave svjedoka u vezi sa tačkom 1. optužnice nejasne s obzirom da su svjedoci dali više verzija u odnosu na okolnosti pomenutog događaja. Svjedok odbrane, koji je po tvrdnji svjedokinje bio prisutan kada je odveden njen suprug, negirao je svoje prisustva pomenutom događaju, te istakao da mu ništa u vezi sa istim nije poznato jer je bio mobilisan i raspoređen u Zavod za zaštitu ženske djece i omladine na Okolištima, a o čemu mogu svjedočiti komandir te jedinice i vojnici. Odbrana ističe da Vojnović Brane, koga pomenuta svjedokinja spominje kao aktera odvođenja njenog supruga, od 1989.godine živi u Švicarskoj i da on u vrijeme ratnog sukoba nije bio na prostorima bivše domovine, a da je prvi put u Višegrad došao 1995. godine nakon prestanka ratnog sukoba. U vezi sa navedenim iskazima svjedoka odbrane, koji negiraju iskaz svjedokinje optužbe, odbrana smatra da je sporno zbog čega Tužilaštvo, ukoliko poklanja vjeru ovoj svjedokinji, nije podiglo optužnicu protiv pomenutih svjedoka odbrane. U skladu sa navedenim, odbrana je mišljenja da tužilac nije dokazao ovu tačku van svake sumnje, te da bi Sud optuženog trebao osloboditi od optužbe.

(ii.) Nadalje u svojim završnim riječima, odbrana navodi da je svjedok koji je saslušan u vezi sa tačkom 2. prvi put izjavu dao nakon 19. godina, te da je upoznat od strane Tužilaštva na koje će okolnosti biti saslušan, što je odbrana zaključila na osnovu toga što je to na početku izjave naznačeno. Odbrana je mišljenja da je ovaj svjedok izmislio priču ili zamjenio optuženog s obzirom da od desetak vojnika poznaje i spominje samo optuženog, te da tužilac van svake razumne sumnje nije dokazao ni ovu tačku optužnice.

(iii.) U vezi sa tačkom 3., odbrana smatra da Tužilaštvo nije uspjelo dokazati učešće optuženog van razumne sumnje jer niko od saslušanih svjedoka nije spomenuo da je optuženi bio prisutan prilikom odvođenja civila pomenutih pod tačkom 3. te da ga Tužilaštvo optužuje samo zbog toga što se u odvođenju ovih civila spominje Milan Lukić.

(iv.) Branilac dalje navodi kako optužba nije van svake razumne sumnje dokazala da je optuženi učestvovao u događaju koji mu se pod tačkom 4. stavlja na teret, s obzirom da u izjavama svjedoka očevidaca, postoji očigledna razlika između činjeničnog opisa u optužnici protiv Lelek Željka (pravosnažno osuđen za ovaj događaj) i optuženog u istom događaju, te da je svjedokinja zamijenila optuženog sa drugom osobom, jer je tvrdila da optuženi stanuje u ulici Pionirska, što nije tačno, a i svjedoci odbrane potvrdili su prisustvo optuženog na sasvim drugom lokalitetu i u drugoj jedinici.

(v.) U završnim riječima, branilac tvrdi da ¹⁴ zaštićeni svjedok ne može tvrditi da

je optuženi silovao samo na osnovu toga što je čula da ga je neko pozvao imenom, s obzirom da je počinioc kritične prilike bio namazan po licu, te ga svjedokinja nije mogla prepoznati, bez obzira na činjenicu da ga je poznavala i prije rata. Odbrana takođe osporava vjerodostojnost izjave svjedoka Milosavljević Radovana jer je isti alkoholičar, što je i sam potvrdio, te zbog davanja različitih iskaza o istom događaju. U vezi sa ovim svjedokom Odbrana je kao dokaz predočila i u spis uložila izjavu sina ovog svjedoka, ovjerenu kod notara, u kojoj je potvrdio da mu je otac alkoholičar, te da mu ne treba vjerovati. Branilac dalje tvrdi da ni ova tačka optužnice nije dokazana van razumne sumnje i da optuženi treba biti oslobođen za radnje opisane pod ovom tačkom.

- (vi.) Odbrana osporava učešće optuženog u radnji opisanoj pod tačkom 6. optužnice te ističe da su svjedoci optužbe o ovom događaju dali više verzija u pogledu prisustva optuženog pomenutom događaju, a što, po mišljenju odbrane, ne treba zanemariti. Odbrana je uvela kao dokaz odluku MKSJ od 14.05.2015 iz koje se može vidjeti da samo jedan od 5 svjedoka- očevidaca spominje optuženog u svom iskazu datom pred MKSJ iz čega, po mišljenju odbrane proizlazi da Tužilaštvo nije dokazalo učešće optuženog van svake sumnje, za događaj kada su izvedeni civili iz fabrike "Varda" i lišeni života. Odbrana predlaže da se optuženi oslobodi i za ovu tačku.
- (vii.) Na okolnost događaja opisanog pod tačkom 7. optužnice, odbrana ističe da su svjedoci Tužilaštva potvrdili samo prisustvo optuženog u blizini džamije, što nije dovoljno kao dokaz koji potvrđuje učešće optuženog u rušenju džamije, a čemu u prilog govori iskaz svjedoka odbrane u kojem je pojasnio da je te kritične prilike sreo optuženog ispred zgrade SDK u kojoj je radio, te da mu je optuženi rekao da je došao da doveze komandanta u zgradu SDK koja se nalazila preko puta džamije. Iz izjave pomenutog svjedoka, odbrana smatra da se takođe može zaključiti da džamija nije mogla biti srušena na način kako je opisano u optužnici, već samo uz pomoć mehanizacije jer je ista sagrađena od čvrstog materijala, a što potvrđuje i činjenica da je svjedok pored srušene džamije primjetio bager " Hidrogradnje". Ovo, po mišljenju odbrane, dokazuje da optuženi nije mogao imati učešće u tom događaju.
- (viii.) U vezi sa tačkom 9. optužnice odbrana ukazuje da iz izjava svih svjedoka koji su govorili o navedenom događaju nedvosmisleno proizlazi da optuženi nema nikakve veze sa odvođenjem Fadila i Rešada s obzirom da niti jedan svjedok nije mogao potvrditi da je optužni učestvovao u ovoj radnji. Svjedok je izjavio da je optuženog vidio onog dana kada su Fadil i Rešad odvedeni sa drugim vojnicima sa kojima je tog dana došao u Rodić Brdo, a zbog čega odbrana smatra da ni ova tačka nije dokazana van razumne sumnje, te predlaže da se optuženi oslobodi i za ovu tačku.
- (ix.) Upogledu tačke 9. odbrana navodi da jedini preživjeli svjedok zločina koji je opisan u ovoj tački, ne spominje optuženog kao osobu koju je vidjela u blizini kuće u kojoj se događaj desio, te da je većina svjedoka izjave davala na osnovu saznanja iz "druge ruke", odnosno upravo na osnovu saznanja od pomenute svjedokinje koja je uspjela da pobjegne. Pored navedenog, odbrana navodi da većina svjedoka optužbe takođe nije spomenula optuženog u vezi sa ovim događajem. Isto se pominje i u odnosu na svjedoke koji su izjave dali pred MKSJ o ovom događaju, izuzev jednog svjedoka. Odbrana smatra da ni u ovoj tački optužnice Tužilaštvo nije van svake sumnje dokazalo da je optuženi učestvovao u događaju u naselju Bikavac, te predlaže da se

oslobodi i za ovu tačku.

- (x.) Odbrana optuženog, u vezi sa događajem opisanim u tački 10. optužnice i učešćem optuženog u njima, smatra da Tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje navodeći da niti jedan oštećeni svjedok, kao ni svjedok koji je u kritično vrijeme bio stražar na mjestu događaja i oni koji imaju direktna saznanja o ovom događaju, nisu spomenuli da je optuženi dolazio u ovaj objekat i u događaju sudjelovao, osim jednog svjedoka Muratagić Šabana, o kojem su drugi svedočili da je i sam zlostavljao zatvorene i zbog toga pred Kantonalnim sudom u Sarajevu osuđen na zatvorsku kaznu. Odbrana dalje navodi da je Lukić Milan odgovarao pred MKSJ za isti događaj te da, zaštićeni svjedoci koji su ovom prilikom izjave dali pred MKSJ nisu spomenuli optuženog u vezi sa ovim činom. Odbrana predlaže da se iz navedenih razloga optuženi oslobodi i za ovu tačku.
- (xi.) Kad je u pitanju događaj opisan pod tačkom 11., odbrana nije osporavala prisustvo optuženog u njemu, ali je osporavala način i ulogu optuženog u događaju. Branilac u završnim riječima navodi, da je optuženi zajedno sa druga dva vojnika krenuo kamionom sa namjerom da preuzme zarobljenike koji bi išli u razmjenu za zarobljene srpske vojnike, te da u početku nije znao da je riječ o civilima. S obzirom da je zaspao u kabini kamiona, odbrana tvrdi da optuženi nije bio prisutan prilikom izvođenja civila iz autobusa, niti je naredio da se penju u kamion jer su civili već bili u kamionu kada se on probudio, te da je shvatio da su civili unutra tek nakon što je kamion stao zbog kvara u trenutku kada je podigao ceradu da bi skinuo sajlu sa kamiona. Odbrana dalje ističe da je optuženi nakon što je odvezao civile do SM u Višegradu, čuo od načelnika SJB da protivnička strana ne želi razmjenu, pa je ostavio kamion i pješke pošao kući i na putu sreo novinara sa kojim je otišao u hotel "Vilina Vlas" gdje im je rečeno da se zarobljenici tu nalaze a novinar potom sačinio fotografije zarobljenih, te je slikajući zarobljene civile uslikao i optuženog. Nakon toga se optuženi vratio kući i naredna dva dana nije izlazio jer je bio bolestan, a nekoliko dana kasnije saznao da su civili streljani, a što je saznao od osobe koja je bila očevidac i koja je zaštićeni svjedok. Svjedok očevidac, iako dobro poznaje optuženog, tvrdi da nije bio među vojnicima koji su streljali civile. Odbrana u pogledu zaštićenog svjedoka koji optužuje optuženog za ovaj zločin, ima sumnju da je zaštićeni svjedok ucijenjen i da su mu date neke garancije da bi svjedočio i davao lažan iskaz. S obzirom na navedeno, odbrana ističe da je optuženi počinio krivično djelo pomaganje u otmici, te predlaže da se kazni za to djelo.
- (xii.) U odnosu na tačku optužnice broj 12. odbrana je osporavala činjenične navode ističući da optuženi nikad nije bio u toku rata u Rogatici i da je svjedok zamjenio optuženog sa drugom osobom ili mu se ta osoba lažno predstavila, a čemu u prilog govori činjenica da su sve radnje opisane od tačke 1-10. optužnice izvršene u periodu za koji odbrana posjeduje čvrste dokaze da se optuženi neprekidno nalazio u mjestu Drinsko u jedinici VRS, te da je prisustvo optuženog u mjestima gdje su počinjeni zločini izmišljeno od strane svjedoka samo iz razloga što je optuženi bio sa Lukić Milanom u mjestu Sjeverin kada je izvršena otmica civila, a koji je događaj medijski popraćen.

14. Branilac ističe da je ustanovio određene nepravilnosti u pogledu primjene zakona od strane Suda pri čemu navodi da je povrijeđen princip po kojem se ne može izreći teža kazna od one koja se može primjeniti u trenutku kada je djelo izvršeno. Dalje ističe da je za zločin genocida predviđena kazna zatvora od 20 god. a za zločin protiv čovječnosti, što je po njegovom mišljenju lakše od genocida, 45. godina, što smatra pravnom anomalijom. Pored navedenog branilac smatra da je u ovom slučaju takođe povrijeđen princip nullum crimen, nulla poena sine lege s obzirom

da je u periodu izvršenja djela, najteža moguća kazna bila propisana u trajanju od 20 godina.

B. PROCESNE ODLUKE

1. Odluka o zaštiti svjedoka

15. Sudija za prethodni postupak je donio tri rješenja kojim se određuju mjere zaštite za svjedoke¹ u predmetu protiv optuženog Olivera Kršmanovića na osnovu člana 3. stav 2., te članova 12. i 13. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. Rješenjem Suda BiH, broj S 1 1 K 006028 11 Krn od 21.10.2011.godine svjedocima su dodijeljuju pseudonimi "OK1", "OK2", "OK3", "OK4", "OK5", "OK6", "OK7", "OK8", "OK9", "OK10", "OK11", "OK12", "OK13", "OK14", "OK15", "OK16", "OK17", "OK18 i "OK-21", te je istim rješenjem određeno da će prilikom davanja iskaza lik svjedoka sa pseudonimima "OK17" i "OK21", kao lik i glas svjedoka pod pseudonimom "OK-18" biti izmijenjen uz pomoć elektronskih uređaja za izmjenu slike i glasa.

16. Rješenjem Suda BiH, broj S 1 1 K 006028 11 Krn od 24.10.2011.godine svjedocima su određeni psudonimi "OK-19" i "OK-20", uz mjeru da će prilikom svjedočenja javnost biti isključena, uz mogućnost da se nakon svjedočenja transkripti svjedoka objave u javnosti i medijima i to po prijedlogu Tužilaštva nakon što budu pregledani i konsultovan Odjel za zaštitu svjedoka. Navedeni svjedoci su prilikom svjedočenja pred MKSJ-om davali iskaze uz primjenu mjera zaštite, odnosno svjedočili su uz mjeru isključenja javnosti i korištenje psudonima, pa je isto imao u vidu i ovaj Sud, kao i odredbu člana 75 F) tačka i)² Pravila o postupku i dokazima MKSJ-a, koja nalaže da je svaki sud u obavezi primijeniti mjere zaštite određene svjedoku u predmetu pred MKSJ-om sve dok iste odlukom MKSJ ne budu ukinute ili izmijenjene.

17. Rješenjem Suda BiH, broj S 1 1 K 006028 11 Krn od 04.11.2011.godine, određena je mjera svjedočenja pod psedonimom za svjedoka OK-22.

18. Rješenjem vanraspravnog vijeća Suda BIH, broj S 1 1 K 006028 11 Krn od 26.10.2011.godine, u skladu sa odredbama članova 14 do 23. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, određeno je saslušanje zaštićenog svjedoka kojem je dodijeljen pseudonim "VV-S", a da će ispitivanje vršiti članovi vanraspravnog vijeća Suda BIH. Identitet zaštićenog svjedoka u skladu sa rješenjem neće biti otkriven nikome sem članovima vanraspravnog vijeća. Na ovo rješenje optuženi i branilac nisu u zakonskom roku od 3 dana od dana prijema rješenja podnijeli žalbu, tako da je isto postalo pravosnažno.

¹ Rješenje Suda BiH, broj S 1 1 K 006028 11 Krn od 21.10.2011.godine, od 24.10.2011.godine i 04.11.2011.godine;

² Član 75 (F), tačka i) – „Kad su u nekom postupku pred Međunarodnim sudom za neku žrtvu ili svjedoka određene zaštitne mjere, te zaštitne mjere:

(i) ostaju na snazi, *mutatis mutandis*, u svakom drugom postupku pred Međunarodnim sudom ili u nekoj drugoj jurisdikciji dok god ne budu ukinute, izmijenjene ili pojačane u skladu s procedurom predviđenom ovim pravilom

19. Prije saslušanja na glavnom pretresu svjedoka koji su dobili mjere zaštite, Sud je donio usmena rješenja kojim se prema svjedocima pod pseudonimima određuju i dodatne mjere zaštite.

20. Tako je 27.01.2012.godine Vijeće za svjedoka OK-15, odredilo dodatnu mjeru zaštite lika svjedoka, odnosno da se za vrijeme svjedočenja ne vrši snimanje lika ovog svjedoka. Vijeće je udovoljilo zahtjevu svjedoka za dodatnom mjerom u svrhu zaštite svjedoka i njegove porodice koja živi u Višegradu.

21. Zbog sigurnosti svjedoka i njegove porodice, Vijeće je udovoljilo i zahtjevu svjedoka OK-7 za dodatnu mjeru zaštite -zabranu objavljivanja slike svjedoka bilo u pisanim ili elektronskim medijima s tim da je svjedok javno svjedočio u sudnici.

22. Vijeće je odlučilo da udovolji zahtjevu i svjedoka **OK-14** te omogućilo da svjedoči iz druge prostorije. Prilikom donošenja odluke Vijeće se rukovalo podacima Tužilaštva BiH da je svjedokinja bila žrtva seksualnog zlostavljanja i da zbog svog psihičkog stanja spada u kategoriju naročito osjetljivih svjedoka

23. Za vrijeme svjedočenja svjedoka OK-12 i OK-13, Vijeće je isključilo javnost u cilju zaštite privatnog života i morala svjedoka OK-12.

24. Vijeće je također odlučilo da svjedoku **OK-16** dodijeli dodatne zaštitne mjere, da svjedoči iz druge prostorije uz izmjenjenu slike, ali da se neće vršiti distorzija glasa već samo slike.

25. Vijeće je takođe odredilo dodatne mjere zaštite za svjedoka OK-19, odnosno uz mjere zaštite koje je svjedok imao u postupcima pred MKSJ-om u predmetu protiv Slobodana Miloševića i u predmetu Vasiljević-odredio svjedočenje uz izmjenu slike i glasa ovog svjedoka. Sud je u skladu sa članom 75. Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda, u obavezi da slijedi sve mjere zaštite koje su bile korištene u tom sudu, u drugom postupku.

26. Sud je prihvatio prijedlog odbrane i odredio mjere zaštite za svjedoka odbrane OZ-1- mjeru svjedočenja pod pseudonimom.

2. Odluka o isključenju javnosti

27. Sa nekih dijelova glavnog pretresa Vijeće je isključilo javnost u skladu sa članom 237. ZKP BiH prema kome "odluku o isključenju javnosti donosi sudija, odnosno vijeće rješenjem koje mora biti obrazloženo i javno objavljeno", a iz razloga propisanih članom 235. ZKP BiH. U interesu zaštite svjedoka, na ročištima za nastavak glavnog pretresa koja su održana **27.01.2012.godine, 23.03.2012.godine, 21.08.2012.godine, 11.12.2012.godine, 13.11.2012.godine, 20.11.2012.godine, 22.10.2013.godine** bila je isključena javnost kako bi se raspravilo i donijela odluka o dodatnim mjerama zaštite za svjedoka OK-15, OK-7, OK-16, OK-19, OK-22, OK-14.

28. Vijeće je odluku o isključenju javnosti donijelo i **16.10.2012. godine** za vrijeme saslušanja svjedoka OK12 i OK13.

29. Na dan 15.07.2014.godine Vijeće je₁₈ takođe isključilo javnost, kako bi prije

donošenja odluke o mjerama zaštite za svjedoka odbrane OZ-1, saslušalo svjedoka.

30. Zbog raspravljanja o mjerama zaštite koje su predloženi svjedoci u ovom predmetu imali pred MKSJ-a, Tužilaštvo BiH je predložilo isključenje javnosti na dana **03.02.2012.godine, a što je Vijeće i prihvatilo.**

31. Na dane **27.05. i 08.07.2014.godine**, Sud je dijelimično isključio javnost radi rasprave o dopisima dostavljenim iz MKSJ-a, koji su se odnosili na eventualne dokazne prijedloge odbrane.

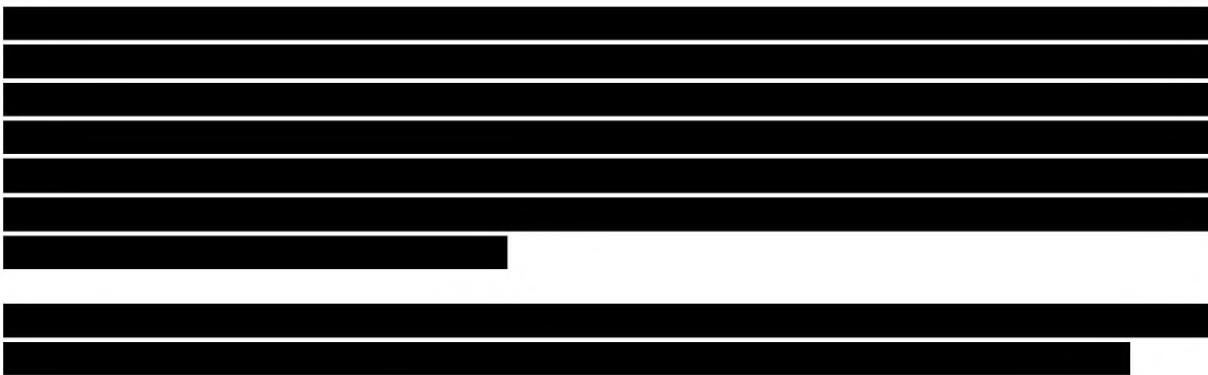
3. Protek roka od 30 (trideset) dana

32. Odredbom člana 251. stav 2. ZKP BiH je propisano da "Glavni pretres koji je odgođen mora ponovo početi ako se izmjeni sastav vijeća ili ako je odgađanje trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i branioca vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se koristi zapisnik o uviđaju". Kako je u ovom predmetu između glavnih pretresa održanih **02.07.2013. godine i 20.08.2013. godine, zatim 22.10.2013. godine i 21.01.2014. godine, 04.03.2014. i 15.07.2014. godine, 15.07.2014. godine i 19.08.2014. godine, 02.09.2014. godine i 21.10.2014. godine**, proteklo više od trideset dana, postupajući u skladu sa gore navedenom odredbom, Vijeće je uz prethodno pribavljenu saglasnost stranaka u postupku i branioca optuženog, odlučilo da se ranije izvedeni dokazi neće ponovo izvoditi, nego da se postupak nastavi, a da Sud izvrši uvid i pregled izvedenih dokaza sa ranijih glavnih pretresa. Tužilaštvo, odbrana i optuženi su pokazali konzistentnost i uvijek davali svoju saglasnost u smislu citirane zakonske odredbe, tako da se glavni pretres nastavljao bez ponovnog saslušanja svjedoka i vještaka, a korišteni su njihovi iskazi sa ranijih glavnih pretresa.

4. Odluka Mehanizma za suradnju o prijedlogu odbrane optuženog Olivera Krsmanovića za izmjenu mjera zaštite (objelodanjivanje identiteta zaštićenih svjedoka odbrani) iz predmeta Lukić radi korištenja njihovih iskaza u ovom predmetu

[REDACTED]

[REDACTED]

5. Odluka Vijeća po prijedlogu Tužilaštva BiH za izvođenjem dodatnih dokaza

36. Nakon što je odbrana upoznata sa odlukom Mehanizma za međunarodne krivične sudove, kojim je odbijen njihov prijedlog za izmjenu mjera zaštite za neke svjedoke iz predmeta Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoje Lukića, Vijeće je po prijedlogu odbrane odobrilo dodatno vrijeme za izvođenje dokaza i prihvatilo prijedlog odbrane za čitanje transkripata svjedoka, koji su pročitani na glavnom pretresu održanom 03.02.2015.godine i to svjedoka VG-042 (OK-17), VG-024.

37. Kao dodatni dokaz Tužilaštva BiH prikazan je na nastavku glavnog pretresa 14.04.2015.godine, video snimak.

38. Saslušanje svjedoka OK-18-VG115 bilo je predloženo optužnicom, ali njeno saslušanje nije bilo moguće, jer ista nije bila u BiH. Nakon što je Tužilaštvo BiH predložilo ulaganje transkripta o saslušanju ovog svjedoka u Hagu, i nakon što se odbrana saglasila, Vijeće je dozvolilo uvođenje transkripta kao dodatnog dokaza. Nakon donošenja odluke pročitani su javno relevantni dio transkripta.

39. 17.03.2015.godine saslušan je ponovo svjedok Kasim Dedić, na okolnosti sačinjavanja dnevnika, koji je uložen kao materijalni dokaz pod rednim brojem T-91;

6. Odluka Vijeća o prigovorima odbrane na materijalne dokaze Tužilaštva BiH

40. Odbrana je dana 11.06.2013.godine uložila prigovor relevantnosti na predložene materijalne dokaze Tužilaštva BiH navedene u optužnici od rednog broja T-45 do T-177³, a na

³ Izvod iz knjige Milana Lukića pod nazivom „Ispovest haškog sužnja“, Beograd 2011., str. 202. i 203. „Borci interventne jedinice koji su preživjeli rat i učestvovali u mnogim bitkama širom RS“, T 45 - Izvod iz časopisa „Glas“ iz maja 1993.g., članak pod nazivom „Krvoloci zadojeni mržnjom“, dokument MKSJ broj 00247272, T 46 - Dnevnik u rukopisu uložen od svjedoka Dedić Kasima, zabilješka o paljenju džamije od 08.06., T 49 - Medicinska dokumentacija za zaštićenog svjedoka OK-14, i to: Uputnica specijalisti neuropsihijatra broj 7656 od 27.09.2009.g., sa nalazom broj 3539 od 28.10.2009.g. i nalaz kardiologa od 13.11.2009.g., T 50 Prijevod medicinske dokumentacije od 17.12.1996.g., za svjedoka Dragović Mustafu sa danskog jezika, T 51 - „donijeti odluku“ Video snimak naselja Dušće i tvornice Varda, dokument MKSJ 2D0023, T 52 Fotografije naselja Dušće i tvornice Varda, dokumenat MKSJ(5 fotografija) T 53 Zapisnik o pretresu Državne agencije za istrage i zaštitu broj 16-04/2-3-04-2-3/11 od 07.06.2011.g., T 69 –Potvrda o privremenom oduzimanju predmeta Državne agencije za istrage i zaštitu broj 16-04/2-04-2-3/11 od

dokaz broj T-45 i prigovor autentičnosti, jer se pred Haškim tribunalom vodio postupak vezano za utvrđivanje identiteta autora knjige.

41. Sud je od Tužilaštva tražio izjašnjenje vezano za navedene prigovore odbrane, koje je tužilac usmeno iznio dana 11.09.2013.godine, navodeći da se dokazi zavedeni od broja T-75 do T-120 odnose na umrle koji su nastradali na Bikavcu, dokazi od T-123 do T-125 se odnose na tačku 8 optužnice, Rodića Brdo. Dokaz T-126 na tačku 4 optužnice, a dokazi od T-127 do T-128 na tačku 1 optužnice.

(i) Prihvaćeni dokazi⁴

07.06.2011.g., **T 70** Potvrda o privremenom oduzimanju predmeta Državne agencije za istrage i zaštitu broj 16-04/2-04-2-3-1/11 od 13.06.2011.g., **T 71** Fotodokumentacija o pretresu stana Državne agencije za istrage i zaštitu broj 16-13/1-7-62/11 od 27.06.2011.g., **T 72** Zapisnik o otvaranju i pregledu privremeno oduzetih predmeta i dokumentacije Tužilaštva BiH broj KT RZ-59/09 od 11.07.2011.g., **T 73** Naredba za vještačenje Tužilaštva BiH broj KT RZ-59/09 od 14.10.2011.g., **T 74** –Rješenje Općinskog suda II Sarajeva o proglašenju umrlih Tufekčić Džehve, Elme i Ensara, broj: RO-280/03 od 03.09.2003.g., **T 75** Izvod iz matične knjige umrlih na ime Vilić Mina od 04.12.2008.g., **T 76** Izvod iz matične knjige umrlih na ime Vilić Nihada od 04.12.2008.g., **T 77** Izvod iz matične knjige umrlih na ime Vilić Nihad od 04.12.2008.g., **T 78** Izvod iz matične knjige umrlih na ime Vilić Zihmeta od 04.12.2008.g., **T 79** Izvod iz matične knjige umrlih na ime Bosno Sulejma od 17.10.2007.g., **T 80** Izvod iz matične knjige umrlih na ime Bosno Zlatija od 17.10.2007.g., **T 81** Izvod iz matične knjige umrlih na ime Bosno Sabit od 17.10.2007.g., **T 82** Rješenje Općinskog suda I u Sarajevu o proglašenju umrlih za Bosno Mirsadu broj: R 1478/98 od 18.3.1999.g., **T 83** Rješenje Općinskog suda u Sarajevu o proglašenju umrlih za Bosno Harisa broj: 065-0-V-07-000 157 od 12.07.2007.g., **T 84** Rješenje Osnovnog suda u Višegradu o proglašenju umrlih za Memišević Eminu, broj: 91 0 V 017035 11 V od 24.06.2011.g., **T 85** Rješenje Osnovnog suda u Višegradu o proglašenju umrlih za Ferić Hajrudina, broj: 91 0 V 0002 012 08 V od 12.01.2009.g., **T 86** Izvod iz matične knjige umrlih na ime Ferić Hajrudin od 16.01.2009.g., **T 87** Uvjerenje Opštine Višegrad na ime Ferić Hajrudin, broj: 01-843/96 od 21.05.1996.g., **T 88** nRješenje Osnovnog suda u Višegradu o proglašenju umrlih za Ferić Sabahudina, broj: 91 0 V 0002 011 08 V od 12.01.2009.g., **T 89** Izvod iz matične knjige umrlih na ime Ferić Sabahudin od 16.01.2009.g., **T 90** Uvjerenje Opštine Višegrad na ime Ferić Sabahudin, broj: 01-842/96 od 21.05.1996.g., **T 91** Rješenje Osnovnog suda u Višegradu o proglašenju umrlih za Memišević Devlu, broj: 91 0 V 017034 11 V od 24.06.2011.g., **T 92** Potvrda MKCK o nestaloj osobi na ime Ferić Muša od 09.08.1999.g., **T 93** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Ferić Mušu, T 94 – od 94- 136 - izvod sa stranice ICMP (da li isto može biti dokaz) - imena se odnose na tačku 9, Bikavac Potvrda MKCK o nestaloj osobi na ime Ferić Sabrija od 09.08.1999. g., **T 95** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Ferić Sabriju, **T 96** Uvjerenje Opštine Višegrad na ime Ferić Fahra, broj: 01-841/96 od 21.05.1996.g., **T 97** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Ferić Fahru, **T 98** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Šabanović Mehmeda, **T 99** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Menzilović Ajku, **T 100** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Menzilović Salihu, **T 101** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Vatreš Rahimu, **T 102** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Memišević Vasviju, **T 103** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Memišević Almedina i Almedinu, **T 104** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Šabanović Tiju, **T 105** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Šabanović Behiju, **T 106** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Alijašević Hanku **T 107** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Alijašević Nuru, **T 108** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Menzilović Admira, **T 109** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Karišik Nihada, **T 110** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Turjačanin Aidu, **T 111** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Turjačanin Đulku, **T 112** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Turjačanin Sadetu, **T 113** Izvod iz bazenestalih osoba ICMP za Omeragić Ervina, **T 114** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Omeragić Šuhru, **T 115** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Murtić Fatu, **T 116** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Murtić Ševku, **T 117** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Murtić Hrutea, **T 118** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Dudojević Ramizu, **T 119** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Bajić Vasviju, **120** Službena zabilješka SIPA broj: 16-04/2-3-04-2-639/11 od 19.08.2011.g., **T 121** Službena zabilješka SIPA broj: 16-04/2-3-04-2-553/11 od 20.07.2011.g., **T 122** Izvod iz matične knjige umrlih na ime Mucovski Rešad od 20.12.1999.g., **T 123** Izvod iz matične knjige umrlih na ime Zukić Fadil od 03.08.2007.g., **T 124** Potvrda o smrti na ime Zukić Fadil od 21.08.2001.g., **T 125** Izvod iz baze nestalih osoba MKCK za Osmanbegović Naila, **T 126** Izvod iz matične knjige umrlih za Oprašić Hameda od 20.07.1998.g., **T 127** Izvod iz baze nestalih osoba MKCK za Oprašić Hameda, **T 128** m Dopis Instituta za nestale osobe BiH broj 03/1-40-2-3223-2/11 od 23.08.2011.g., **T 129** Izvod iz matične knjige umrlih za Nuhanović Midhata od 13.09.2006.g., **T 130** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Nuhanović Midhata, **T 131** m Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Repuh Hameda, **T 132** m Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Žiga Safeta, **T 133** m Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Pecikoza Remziju, **T 134** m Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Gadžo Rešida, **T 135** m Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Zulčić Mustafu, **T 136** m Službena zabilješka SIPA br. 16-04/2-3-04-2-796/11 od 07.10.2011.g., **T 137** m Službena zabilješka SIPA br. 16-04/2-3-04-2-836/11 od 14.10.2011.g., **T 138** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Igbalu Džaferović, **T 139** Izvod iz matične knjige umrlih za Memišević Ibrišima, **T 140** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Aljušević Nusreta, **T 141** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Bektaš Nedžada, **T 142** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Tvrtković Lutvu, **T 143** Izvod iz baze nestalih osoba ICMP za Velagić Sabahudina, **T 144** Rješenje o proglašenju umrlih za Gibović Idriza, Opštinski sud u Priboju 2R.br.7/96 od 4.decembra 1997.g., **T 145**

⁴ Brojevi dokaza koji se navode u tekstu odnose se na predložene brojeve iz optužnice Tužilaštva. Nakon donošenja odluke o prihvatanju ili odbijanju, brojevi dokaza su izmijenjeni. U tabeli uloženi materijalni dokazi se nalaze brojevi pod kojim su dokazi zavedeni.

42. Sud je prihvatio medicinski nalaz za svjedokinju OK-14, koji ukazuje na teško psiho fizičko stanje svjedokinje OK-14. Medicinska dokumentacija za zaštićenog svjedoka OK-14 - Uputnica specijalisti neuropsihijatru broj 7656 od 27.09.2009.g., sa nalazom broj 3539 od 28.10.2009.g. i nalazom kardiologa od 13.11.2009.godine, evidentirani su u spisu kao dokaz T-50.

43. Prijevod medicinske dokumentacije sa danskog jezika od 17.12.1996.g., za svjedoka Dragović Mustafu T 51, Sud je prihvatio kao dokaz, cijeneći je relevantnom u kontekstu donošenja odluke o sposobnosti svjedoka da svjedoči.

44. Nasuprot navodima odbrane, Sud je donio odluku da prihvati dokaze T52 i T53 (video snimci i fotografije naselja Dušće i tvornice Varda), cijeneći ih relevantnim jer se odnose na predmet optužnice, a dokumente T69 –T73 (naredbe o pretresu i potvrde o privremeno oduzetim stvarima) jer se odnose na predmete koji su nađeni kod optuženog prilikom pretresa. Presudu Višeg suda u Beogradu ovo Vijeće je takođe ocijenilo relevantnom u kontekstu ovog predmeta.

45. Sud je takođe prihvatio dokaze od T-75 do T-93, jer se radi o Rješenjima o proglašenju nestale osobe umrlom, Uvjerenjima iz matičnih knjiga umrlih kao i Potvrdama MKCK da se radi o licima koja su nestala u okolnostima događaja koji se desio na Bikavcu. U vezi sa tim prihvaćeni su i dokazi zavedeni pod brojem T95, T-97 i dokazi od T-120 do T-130 i T-145.

(ii) Dokazi koji su odbijeni

46. Sud nije prihvatio kao dokaze Izvode iz baze ICMP koji se odnose na evidenciju nestalih osoba, a predloženi su u optužnici pod brojevima: T-94, T-96, T-98, T-99, T-100, T-101, T-102, T-103, T-104, T-105, T-106, T-107, T-108, T-109, T-110, T-111, T-112, T-113, T-114, T-115, T-116, T-117, T-118, T-119, T-131, T-132, T-133, T-134, T-135, T-136, T-139, T-141, T-142, T-143, T-144),s obzirom da se radi o dokumentima odštampanim i preuzetim sa intereneta, bez ovjere i potpisa službene osobe.

47. Naredbu za vještačenje Tužilaštva BiH broj KT RZ-59/09 od 14.10.2011.g., koja je zavedena pod rednim brojem T 74., Sud je odbio kao dokaz, jer po predmetnoj naredbi nikada nije urađen nalaz i mišljenje.

48. Sud je donio odluku da odbija dokaze pod rednim brojem T-45, T-46 zbog nerelevantnosti, te činjenice da je sporna i autentičnost dokaza zavedenog pod rednim brojem T-45. Donesena odluka se odnosi na Izvod iz knjige Milana Lukića pod nazivom „Ispovest haškog sužnja“ , Beograd 2011., str. 202. i 203 i „Borci interventne jedinice koji su preživjeli rat i učestvovali u mnogim bitkama širom RS“ (T- 45); - Izvod iz časopisa „Glas“ iz maja 1993.g., članak pod nazivom „Krvoloci zadojeni mržnjom“, dokument MKSJ broj 00247272, (T-46).

7. Odluka kojom se odbija prijedlog odbrane za ponovnim saslušanjem svjedokinje Oprašić Mujesire

49. Kako je svjedokinja Oprašić Mujesira svjedočila i kao svjedok Tužilaštva i svjedok odbrane. Vijeće je odbilo prijedlog odbrane za njeno ponovno saslušanje na okolnost susreta svjedoka sa

optuženim Krsmanovićem u Višegradu. Na okolnost navedenog susreta u sudski spis je dostavljen Zapisnik o saslušanju svjedoka MUP Kantona Sarajevo - Treća policijska uprava Sarajevo, broj 02/5-3-2-04-10-1206/15 od 07.04.2015.godine. S obzirom da je svjedokinja već saslušana na okolnosti odvođenja supruga i pružanja informacija od optuženog Krsmanović Olivera gdje je sahranjen njen suprug, Vijeće je ocijenilo suvišnim provođenje dodatnog saslušanja svjedokinje Oprašić Mujesire na ove okolnosti. Ukazano je da će predmetni Zapisnik biti cijenjen u kontekstu predstojeće kontrole i poštivanja mjera zabrane.

8. Odluka Vijeća kojim se odbija ponovno saslušanje svjedoka "VV-S"

50. Odbrana je dana 03.02.2015.godine predložila da se ponovno pozove svjedok "VVS" kako bi razjasnio razlike u iskazima koje je ranije davao pred vanraspravnim vijećem. Vijeće je odbilo prijedlog odbrane uz obrazloženje da će Sud izvršiti ocjenu iskaza navedenog svjedoka, pri čemu će imati u vidu prigovore odbrane.

9. Odluke Vijeća kojom se prihvataju prijedlozi da se provede dokaz uvidom i čitanjem zapisnika o ispitivanju svjedoka u skladu sa odredbom člana 273. stav 2. ZKP BiH

51. Vijeće je 03.02.2012.godine donijelo odluku u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH da se pročita Zapisnik o saslušanju svjedoka **Žiga Džemile**, zbog nemogućnosti da ista pristupi na sud. Radi se o starijoj osobi, u dobi od 83 godine, koja je i u fazi istrage saslušana na svojoj adresi stanovanja. Odbrana se nije protivila prijedlogu Tužilaštva BiH.

52. Vijeće je dana 15.05.2012.godine, na prijedlog Tužilaštva, a uz saglasnost odbrane donijelo odluku o čitanju Zapisnika o saslušanju svjedoka Zehre Turjačanin i Senadina Menzilovića. Zapisnik **Zehre Turjačanin** pročitan je dana 26.06.2012.godine, a **Senadina Menzilovića** na nastavku glavnog pretresa održanom dana 12.06.2012.godine.

53. Odluku da se pročitaju zapisnici o saslušanju svjedoka **Muratagić Šabana, Kulo Ramiza i Vidaković Gojka**, koji su u međuvremenu preminuli, Vijeće je donijelo 15.01.2013.godine, nakon ulaganja Izvoda iz matične knjige umrlih.

54. Dana 17.03.2015.godine kao dodatni dokaz Tužilaštva pročitan je dio zapisnika o saslušanju svjedoka **OK-18/VG115** i dio iskaza **Vidaković Gojka** kao svjedoka odbrane.

55. Zbog nemogućnosti dolaska svjedoka **Berberović Adema**, koji živi u SAD-u, i zbog vremena potrebnog za organizaciju video linka, nakon što se Tužilaštvo saglasilo, Vijeće je donijelo odluku da se pročita iskaz ovog svjedoka i to je učinjeno dana 20.08.2013.godine.

56. Na dan 17.09.2013.godine, Vijeće je na prijedlog odbrane, a uz saglasnost tužioca donijelo odluku da pročita zapisnike o saslušanju svjedoka OK-9 i OK-10. Vijeće je prilikom odlučivanja vodilo računa o zaštiti interesa žrtava proteklog rata, te u cilju zaštite svjedoka donijelo predmetnu odluku.

57. Zapisnici o saslušanju svjedoka odbrane **Milisavljević Vlade i Vojnović Brane**, kod notara, uvedeni su u spis kao dokaz odbrane dana 24.02.2015.godine .

58. Zapisnik o saslušanju svjedoka **Kustura Muše** od 11.07.2011.godine, uz medicinsku dokumentaciju koja potvrđuje da svjedok nije u mogućnosti da pristupi na Sud, pročitan je dana

24.02.2015.godine i uveden kao dokaz Tužilaštva BiH pod rednim brojem T-13a.

59. Pod rednim brojem O-23 uložen je Zapisnik o saslušanju svjedoka Vidaković Gojka, kao svjedoka odbrane i to od dana 22.07.2006.godine, iako je navedni zapisnik uveden i kao dokaz Tužilaštva BiH.

Rješenje o utvrđenim činjenicama

60. Vijeće je dana 02.07.2013.godine donijelo Rješenje kojim se djelimično prihvata Prijedlog Tužilaštva BiH za formalno primanje na znanje utvrđenih činjenica broj:, KT-RZ-59/09 od 28.12.2011.godine, (u daljem tekstu: Prijedlog). Činjenice koje je utvrdilo raspravno vijeće Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu: MKSJ) u prvostepenoj presudi ***Tužilac protiv Mitra Vasiljevića broj IT-98-32-T, od 29. novembra 2002.godine*** prihvataju se kao "dokazane", u obimu kako je to dole navedeno, prema članu 4. Zakona o ustupanju:

3. U novembru 1990. u opštini su održani višestranački izbori.
4. Većinu glasova osvojile su dvije stranke: SDA (Stranka demokratske akcije), uglavnom muslimanska, i SDS (Srpska demokratska stranka), uglavnom srpska.
5. Rezultati izbora gotovo su potpuno odgovarali nacionalnom sastavu stanovništva opštine tako da je 27 od 50 mjesta u opštinskoj skupštini dobio SDA, a 13 SDS.
10. Ubrzo nakon toga (aprila 1992), obje suprotstavljene grupe podigle su barikade oko Višegrada, nakon čega je uslijedilo sporadično nasilje uključujući pucjavu i granatiranje.
27. Srpska paravojna grupa koja je bila posebno nasilna i ulijevala najveći strah bila je grupa koju je vodio Vasiljevićev saoptuženi Milan Lukić. U nekoliko sedmica ta je grupa počinila velik broj zločina u rasponu od pljačke do ubistava.
28. Nesrbi koji su ostali u Višegradu i oni koji su se vratili svojim kućama zatekli su se u klopci - razoružani i prepušteni na milost i nemilost paravojske
29. Negdje u maju 1992. Vasiljević je bio prisutan dok su Milan Lukić i njegovi ljudi vršili pretres sela Mušići u potrazi za oružjem. Tokom tog pretresa iz nekih kuća u kojima je pretres izvršen nestali su novac i druge stvari od vrijednosti.
34. Građani nesrpske nacionalnosti počeli su nestajati već početkom aprila 1992. godine.
35. Tokom nekoliko narednih mjeseci ubijene su stotine nesrba, uglavnom Muslimana - muškaraca, žena, djece i starijih osoba.
36. Mnogi od ubijenih bili su jednostavno bačeni u Drinu tako da je nađeno mnogo leševa koji su plutali rijekom.
39. Nestajanje ljudi vrhunac je doseglo u junu i julu 1992. godine. Šezdeset i dva odsto ukupno nestalih u opštini Višegrad 1992. godine nestalo je tokom ta dva mjeseca.
41. Obrazac i dinamika nestajanja ljudi u Višegradu odgovarali su obrascu i dinamici u susjednim opštinama koje danas pripadaju Republici Srpskoj. Nestanci ljudi u tim raznim susjednim opštinama odvijali su se približno u isto vrijeme.

61. Ostale predložene činjenice u Prijedlogu Tužilaštva BiH, Vijeće je odbilo iz razloga koji će biti navedeni u daljnjem obrazloženju ove presude, a koje su takođe utvrđene u prvostepenoj presudi ***Tužilac protiv Mitra Vasiljevića broj IT-98-32-T, od 29. novembra 2002.godine***

1. Opština Višegrad smještena je u jugoistočnom dijelu Bosne i Hercegovine, a na svojem istočnom rubu graniči sa Republikom Srbijom. Gradsko središte opštine, Višegrad, nalazi se na lijevoj obali Drine.

2. Godine 1991. opština je imala oko 21.000 stanovnika, od čega je u samom gradu Višegradu živjelo njih oko 9.000. Približno 63% stanovništva bilo je muslimanske nacionalnosti, a oko 33% srpske.

6. Srpski političari nisu bili zadovoljni takvom raspodjelom uticaja i smatrali su da su nedovoljno zastupljeni na položajima vlasti. Ubrzo su planule međunacionalne napetosti.

7. Početkom 1992. godine građani muslimanske nacionalnosti su razoružani ili je od njih zatraženo da predaju oružje. Istovremeno su se Srbi počeli sâmi naoružavati i organizovati vojnu obuku

8. Organizovati su se pokušali i Muslimani, ali su u tome bili mnogo manje uspješni.

9. Od 4. aprila 1992., srpski političari su uporno počeli tražiti da se policija podijeli po nacionalnostima.

11. U jednom takvom incidentu, otvorena je minobacačka vatra na muslimanska naselja.

12. Mnogo civila je, bojeći se za svoje živote, pobjeglo iz svojih sela.

13. Početkom aprila 1992. jedan Višegrađanin muslimanske nacionalnosti, Murat Šabanović, preuzeo je kontrolu nad tamošnjom riječnom branom i zaprijetio da će otvoriti branu.

14. Dana 13. aprila 1992., Šabanović je ispustio nešto vode čime su nanesene štete imanjima nizvodno.

15. Narednog dana je intervenisao Užički korpus Jugoslovenske narodne armije (JNA), preuzeo kontrolu nad branom i ušao u Višegrad.

16. Iako je mnogo Muslimana iz Višegrada pobjeglo upravo bojeći se dolaska Užičkog korpusa JNA-a, kada se to stvarno dogodilo, prisustvo Korpusa imalo je isprva smirujući efekt.

17. Nakon što su obezbijedili grad, oficiri JNA i vođe Muslimana povelili su zajedničku kampanju putem sredstava informisanja ne bi li ljude ohrabрили da se vrate svojim domovima.

18. Krajem aprila 1992. mnogi su to zaista i učinili

19. JNA je inicirala i pregovore između dviju strana, u pokušaju da se razriješi međunacionalna napetost

20. Neke Muslimane je međutim zabrinjavala činjenica da se u sastavu Užičkog korpusa nalaze isključivo Srbe.

21. Ubrzo nakon toga, organizovani su konvoji iza kojih su mnoga sela ostala bez svojih nesprskih žitelja

22. U jednom navratu, na fudbalski stadion u Višegradu dovedene su hiljade nesrba iz sela iz

prigradskog područja Višegrada s obje strane Drine.

23. Ljudi su tamo podvrgnuti pretresu kojim se tražilo oružje i obratio im se zapovjednik JNA-a. On im je rekao da oni koji žive na lijevoj obali Drine mogu da se vrate u svoja sela koja su očišćena od "reakcionarnih snaga", dok stanovnici desne obale Drine nisu pušteni da se vrate.

24. Zbog toga je mnogo ljudi sa desne obale Drine ostalo u Višegradu, odlučilo se skrivati ili pobješlo.

25. Dana 19. maja 1992. JNA se povukao iz Višegrada. Paravojne jedinice su ostale, da bi odmah nakon odlaska armije iz grada pristiglo još njih. Priključilo im se nešto lokalnih Srba.

26. Vasiljević je priznao da je znao da neke od tih paravojnih grupa ubijaju ili pljačkaju muslimanske civile i da ta krivična djela čine samo zato što su žrtve muslimanske nacionalnosti.

28. ...koja je dejstvovala uz saučesništvo - ili u najmanju ruku sa prešutnim odobravanjem - srpskih vlasti, a naročito policije koja je tada već bila samo srpska.

30. Već u junu 1992. počelo je samovoljno ubijanje civila nesrpske nacionalnosti.

31. U jednom takvom incidentu koji se dogodio 7. juna 1992. ili oko tog datuma, Milan Lukić, Vasiljević i još dvojica muškaraca odveli su na obalu Drine sedmoricu Muslimana koji su ondje strijeljani. Smrtno su stradala petorica. Ovaj incident ćemo dalje navoditi kao incident na obali Drine.

32. Dana 14. juna 1992. lokalni Srbi iz paravojne grupe pod vodstvom Milana Lukića zatvorili su u jednu muslimansku kuću u Pionirskoj ulici u Višegradu više od 60 muslimanskih civila svih dobi koji su bježali iz Koritnika i Sasa. Kuću su zatim zapalili. U one koji su pokušali da pobjegnu kroz jedan od prozora pucalo se, te su svi osim šest osoba živi izgorjeli. Ovaj incident ćemo dalje navoditi kao incident u Pionirskoj ulici.

33. U Višegradu se u tom periodu dogodilo i mnogo drugih incidenata samovoljnog ubijanja civila.

37. Među svim tijelima izvučenim iz vode samo je jedno, kako se čini, pripadalo osobi srpske nacionalnosti.

38. Iz masovnih grobnica na teritoriji opštine Višegrad i u njenoj okolini ekshumirane su još stotine muslimanskih civila svih dobi i oba pola.

40. Većina, ako ne i svi nestali bili su civili.

42. Građani nesrpske nacionalnosti bili su podvrgavani i drugim oblicima zlostavljanja i ponižavanja kao što je silovanje i premlaćivanje.

43. Milan Lukić i njegovi ljudi - među ostalima - mnogima su od njih oduzeli stvari od vrijednosti.

44. Ozlijeđenim ili bolesnim građanima nesrpske nacionalnosti uskraćivao se pristup liječenju.

45. Jednom prilikom, jednoj Muslimanki sa teškim opekotinama bila je odbijena pravovremena i odgovarajuća medicinska pomoć, a jedini medicinski savjet koji je dobila od lokalnog ljekara srpske nacionalnosti bio je neka pođe preko planina i linije fronta i nađe na drugoj strani bolnicu spremnu da je prihvati na liječenje.

46. Dva svjedoka srpske nacionalnosti posvjedočila su da je za njih moglo biti opasno da Muslimanima pruže ljekarsku pomoć.

48. Veliki broj civila nesrpske nacionalnosti koji još nisu bili izbjegli, bili su sistematski protjerivani

na organizovani način. Da bi ih odvezli, organizovani su konvoji autobusa koji su često imali policijsku pratnju.

49. Postupak premještanja tih ljudi često je uključivao oduzimanje ličnih dokumenta i dragocjenosti.

50. Neki od tih ljudi su razmijenjeni, a ostali bili pobijeni.

51. U jednom incidentu, Muslimani, muškarci kojima je bilo rečeno da će biti razmijenjeni, bili su izvedeni iz autobusa, postrojani i pogubljeni.

52. Muslimanske kuće su pljačkane, a često i paljene.

53. Srušene su dvije gradske džamije u Višegradu

54. Taj proces je urodio time da je potkraj 1992. godine u Višegradu ostalo veoma malo građana nesrpske nacionalnosti

55. Stotine njih samovoljno su lišene života, dok su njih hiljade protjerane uz primjenu sile ili su prisilno - nasiljem i zastrašivanjem - premještene.

56. Danas su stanovnici Višegrada većinom srpske nacionalnosti

57. Tako drastične promjene u nacionalnom sastavu sistematski su se događale širom teritorije današnje Republike Srpske, no s aspekta međusobnog omjera stanovništava, promjene koje su se dogodile u Višegradu po veličini stoje odmah na drugom mjestu iza Srebrenice

62. Na osnovu člana 4. Zakona o ustupanju predmeta, Tužilaštvo BiH je svojim prijedlogom broj KT-RZ 59/09 od 28.12.2011.godine, predložilo da se prihvate kao dokazane činjenice utvrđene u pravomoćnim odlukama u postupku pred Međunarodnim sudom za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije (MKSJ), u predmetu **Tužilac protiv Mitra Vasiljevića, IT-98-32-A**, presuda od 25.februara 2004.godine, i IT-98-32-T presuda od 29.novembra 2002.godine. Tužilaštvo u svom prijedlogu navodi paragrafe i njima obuhvaćene činjenice iz prvostepene presude broj IT-98-32-T, od 29.novembra 2002.godine na kojima temelji svoj prijedlog. U obrazloženju prijedloga Tužilaštvo navodi osnovne principe kojim bi se Vijeće trebalo rukovoditi prilikom donošenja odluke, te ističe da pored kriterija relevantnosti i proceduralno dokazne posljedice prihvaćenih činjenica, Vijeće ne bi trebalo imati fiksne i stroge kriterije, jer isti nisu zakonom ni propisani. Nadalje u prijedlogu se navodi da se radi o činjenicama na osnovu kojih su pretresno i žalbeno vijeće MKSJ-a zaključili da se radilo o rasprostranjenom i planskom napadu na civilno stanovništvo u kritično vrijeme u kojem je navodno optuženi počinio krivična djela iz optužnice. Ove činjenice su prema ocjeni Tužilaštva BiH važne da bi se zadovoljili elementi pravne kvalifikacije krivičnih djela koja se optuženom Krsmanović Oliveru stavljaju na teret.

63. Nakon što je prijedlog Tužilaštva BiH proslijeđen odbrani, advokat Prodanović, branilac optuženog Olivera Krsmanovića je dostavio svoje izjašnjenje.

64. Advokat Slaviša Prodanović dostavio je svoje izjašnjenje dana 20.01.2011.godine, u kojem je istakao da imajući u vidu kriterije usvojene u dosadašnjoj praksi Suda BiH i činjenicu da odbrana ne osporava da su se u Višegradu dogodili zločini, predlaže da se činjenice iz prijedloga Tužilaštva BiH pod rednim brojevima (1, 2, 3, 4, 5, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 25, 27, 31, 32, 46, 53 i 56) prihvate kao opštepoznate činjenice, koje nema potrebe dokazivati. Nadalje, u pogledu preostalih činjenica iz prijedloga Tužilaštva, branilac Prodanović smatra da iste nisu dovoljno određene, konkretne, da predstavljaju zaključke vijeća ili karakterizaciju pravne prirode, pa se

zbog toga i ne mogu prihvatiti, te predlaže da se kao takve i odbiju.

65. Sud je dana 02.07.2013.godine stranama u postupku i advokatu optuženog ponudio još jedno ročište na kojem bi iznijele svoje argumente u vezi sa prijedlogom za prihvatanje utvrđenih činjenica.

66. Na ovom ročištu i odbrana i tužilaštvo su u potpunosti ostali kod svojih ranijih pismenih izjašnjenja.

67. Nakon detaljnog razmatranja argumenata koje su iznijele strane u postupku, Sud je donio odluku kako je navedeno u izreci, iz sljedećih razloga:

68. Članom 4. Zakona o ustupanju⁵ propisano je da: „ Nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice, koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u bilo kojem drugom postupku pred MKSJ-om, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupka pred MKSJ-om, ako se odnosi na pitanje od značaja u tekućem postupku.“

69. Saslušanjem stranaka u postupku ispunjena je i prva formalna pretpostavka citiranog propisa za odlučivanje o pitanju prihvatanja utvrđenih činjenica dokazanim.

70. Valja podsjetiti da je Zakon o ustupanju *lex specialis* i da je kao takav primjenjiv u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini. Osnovna svrha člana 4. Zakona o ustupanju predmeta jeste efikasnost i ekonomičnost sudskog postupka. Efikasnost postupka podrazumjeva njegovo sažimanje na ono što je za postupak od suštinskog značaja za izvođenje dokaza strana u postupku i što eliminiše neophodnost ponovnog dokazivanja činjenica koje su već ranije utvrđene u prethodnim postupcima. Cilj zakonodavca davanjem diskrecionog prava sudu da prihvati “kao dokazane” utvrđene činjenice u svrhu ekonomičnost postupka, obuhvata i promovisanje prava optuženih na suđenje u razumnom roku, te uvažavanje svjedoka na način da se smanji broj sudova na kojima bi morali da se pojave zbog ponovnog svjedočenja i tako izbjegne njihova dodatna traumatizacija.

71. Sud je imao na umu da se u ostvarivanju cilja ekonomičnosti postupka mogu ugroziti prava optuženih na pravično suđenje i pretpostavku nevinosti i da se navedeni ciljevi mogu promovisati samo na način koji garantuje poštovanje tih prava, a da su dole navedeni kriteriji osmišljeni upravo za tu svrhu. U korišćenju diskrecionog prava iz člana 4. Zakona o ustupanju i donošenju odluke o konkretnom pitanju, vijeće je imalo u vidu i sa posebnom pažnjom cijeniло prava optuženog u svijetlu člana 6. Evropske Konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, te i odredbe članova 3., 13., i člana 15. ZKP. Međutim Sud je svjestan da u primjeni ove odredbe mora pristupati sa oprezom poštujući princip pravičnosti konkretnog postupka tako da Sud neće prihvatiti one činjenice koje bi na direktan ili indirektan način inkriminisale optuženog.

72. U smislu odredbe člana 15. ZKP Sudu je jasno da nije u obavezi svoju presudu zasnovati na bilo kojoj činjenici koja je prihvaćena kao dokazana budući da će sve one nakon okončanja

⁵ Prema članu 4. Zakona o ustapanju predmeta: “Nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanje od značaja u tekućem postupku.“

krivičnog postupka biti predmetom pojedinačne ocjene i ocjene u kontekstu svih provedenih dokaza na glavnom pretresu koja će za rezultat imati odgovarajuću presudu sa ocjenom svih provedenih dokaza.

73. Proceduralni i pravni učinak formalnog primanja na znanje utvrđene činjenice je u tome da se teret dokazivanja u osporavanju činjenice prenosi sa optužbe na odbranu⁶. U slučaju da optuženi, u toku suđenja, želi da ospori utvrđenu činjenicu koju je sud formalno primio na znanje, optuženi ima pravo (kao garanciju pravičnosti postupka) da izvodi dokaze kojima se osporava vjerodostojnost presuđenih činjenica.⁷

74. Imajući u vidu da ni Zakon o ustupanju niti ZKP BiH ne sadrže kriterije koji moraju biti ispunjeni da bi se određene činjenice prihvatile kao utvrđene od strane MKSJ, vođen svojom obavezom poštivanja prava na pravično suđenje koje garantuje Evropska konvencija i ZKP BiH, Sud je primjenjivao kriterije koje je MKSJ utvrdio u predmetu *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih* (predmet br. IT-05-88-T) i *Tužilac protiv Momčila Krajišnika* (predmet br. IT-00-39-T).

75. Da bi utvrđeni kriteriji bili ispunjeni, prema stavu koje je zauzelo raspravno vijeće u predmetu *Tužilac protiv Momčila Krajišnika* činjenica mora biti: 1) dovoljno određena, konkretna i ona koja se može identifikovati; 2) ograničena na činjenični nalaz i ne smije predstavljati karakterizaciju pravne prirode; 3) pobijana u postupku, te da je dijelom presude koja nije osporavana žalbom, odnosno koja je utvrđena pravosnažnom odlukom u žalbenom postupku; ili 4) pobijana u postupku i čini dio presude koja se trenutno osporava po žalbi, ali spada u pitanja koja u žalbenom postupku nisu sporna; 5) ne potvrđuje krivičnu odgovornost optuženog; 6) nije predmetom racionalnog spora između strana u konkretnom postupku; 7) nije zasnovana na sporazumu o priznanju krivnje iz ranijih predmeta; i 8) ne smije utjecati na pravo optuženog na pravično suđenje.⁸

76. Prema odluci u predmetu *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih*, kriteriji prihvatljivosti za potrebe formalnog primanja na znanje činjenica su da: 1)činjenica mora biti relevantna za neko od pitanja u postupku koji je u toku; 2)činjenica mora biti jasna, konkretna i mora se moći identifikovati; 3)strana u postupku koja traži formalno primanje na znanje mora činjenicu formulisati na način koji se ni u kom smislu suštinski ne razlikuje od formulacije u izvornoj presudi; 4) činjenica ne smije biti nejasna ili navoditi na pogrešan zaključak u kontekstu u koji je stavljena u zahtjevu strane u postupku; 5) činjenica mora biti precizna; 6) ne smije sadržavati kvalifikacije koje su u suštini pravne prirode;7)činjenica se ne smije zasnivati na dogovoru strana u ranijem postupku; 8)činjenica se ne smije odnositi na djela, postupke ili duševno stanje optuženog; 9) mora biti očito da činjenica nije predmet žalbenog postupka ili postupka preispitivanja koji je u toku;

77. Očigledno je da su utvrđeni kriteriji za prihvatanje presuđenih činjenica kao utvrđenih u predmetu *Krajišnik i Popović* slični, sa tendencijom da se kriteriji u predmetu *Popović* još dalje razrađeni. I u prvoj i u drugoj odluci kao kriteriji se navodi da činjenica mora biti jasna, konkretna, da se može identifikovati, odnosno da je precizna, ne smije sadržavati kvalifikaciju pravne prirode,

⁶*Praksa Suda BiH: rješenje u predmetu protiv Momčila Mandića br. X-KR-05/58 od 5.2.2007; rješenje u predmetu protiv Kreše Lučića br. X-KR-06/298 od 27.3.2007.*

Praksa MKSJ: Odluka o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih br. IT-05-88-T od 26.9.2006. kojom se dalje razrađuju kriteriji navedeni u dvjema odlukama MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Momčila Krajišnika br. IT-00-39-T od 28.2.2003. i 24.3.2005. godine.

⁷ Član 6. stav 2. ZKP BiH i član 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije.

⁸ Odluka MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Momčila Krajišnika br. IT-00-39-T od 28.2.2003. godine.

odnosno ne smije predstavljati karakterizaciju pravne prirode, te da je dijelom presude koja nije osporavana žalbom, odnosno koja je utvrđena pravosnažnom odlukom u žalbenom postupku, pobijana u postupku i čini dio presude koja se trenutno osporava po žalbi, ali spada u pitanja koja u žalbenom postupku nisu sporna.

78. Shodno navedenom, Sud je prilikom donošenja odluke kao u izreci rješenja imao u vidu gore navedne kriterije.

79. Predložene činjenice koje je ovo vijeće prihvatilo pod tačkom I dispozitiva (3, 4, 5, 10, 27, 28, 29, 34, 35, 36, 39, 41) zadovoljavaju sve naprijed navedene kriterije, pa će u daljem obrazloženju rješenja biti navedeni razlozi iz kojih predložene činjenice pod tačkom II nisu prihvaćene (1, 2, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 37, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57)

Činjenica mora biti dovoljno određena, konkretna i ona koja se može identifikovati

80. Da bi se ispunio ovaj kriterij, prema Odluci MKSJ-a u predmetu *Popović i dr.*, predložena činjenica ne smije biti nerazlučivo pomiješana kako sa drugim činjenicama koje i same ne zadovoljavaju kriterije za utvrđene činjenice tako i sa drugim činjenicama koje prikrivaju glavnu činjenicu. Kako bi se ispitalo da li je to tako, Sud mora razmotriti predloženu činjenicu u kontekstu originalne presude.⁹

81. Ovaj kriteriji je kroz praksu MKSJ-a i Suda BiH dopunjen, te je ovo vijeće svaku činjenicu cijenilo na slijedeći način:

Činjenica stvarno mora biti „činjenica“ koja:

- a) je dovoljno određena, konkretna i prepoznatljiva;
- b) nije zaključak, mišljenje ili usmeno svjedočenje;¹⁰

82. Prema navedenom kriteriju ovo vijeće je cijenilo predložene činjenice, te utvrdilo da slijedeće činjenice ne ispunjavaju tražene uslove.

83. Vijeće zapaža da sadržaji predloženih činjenica pod rednim brojevima **6¹¹, 8¹², 9¹³, 16¹⁴, 19¹⁵, 22¹⁶, 24¹⁷, 42¹⁸, 57¹⁹** predstavljaju zaključke i mišljenja pretresnog vijeća u predmetu

⁹ Vidi : Odluka MKSJ-a o činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih, predmet MKSJ-a, broj IT-05-88-T od 26.09.2006.godine, par.6;

¹⁰ *Praksa Suda BiH: Rješenje Suda BiH broj X-KR-07/394, broj 13.11.2008.godine, Rješenje Suda BiH X-KR-06/202 od 03.07.2007.godine, Rješenje Suda broj X-KR/06/165 od 26.06.2007.godine;*

¹¹ Izjave svjedoka Mehmeda Tvrtkovića, Snežane Nešković, VG-14, Omer Branković;

¹² Izjave svjedoka Muharema Samardžića, Dragana Simića, VGD 23, VGD 24;

¹³ Izjave svjedoka Omera Brankovića i Fikreta Cocalića;

¹⁴ Izjava svjedoka Mirsad Tokača, VG-14, Mehmed Tvrtković; Dragan Simić;

¹⁵ Izjava svjedoka VG-22, Fikret Cocalić

¹⁶ Izjave svjedoka VG-116, VG-22, VG-38, VG-84, Mehmed Tvrtković;

¹⁷ Izjave svjedoka VG-84, VG-38, Vg-22, VG-32, Vg-79, VG-116, VG-115, VG-14, VG-77, VG-22;

Tužilaštvo protiv Mitra Vasiljevića na osnovu onoga što su svjedoci rekli na glavnom pretresu, a nikako utvrđene činjenice u predmetu, te se iste prema ocjeni ovog vijeća ne mogu prihvatiti.

84. Sadržaj činjenica u dispozitivu rješenja navedenih pod rednim brojem 13²⁰, 14²¹, 15²², 20²³, 23²⁴, 26²⁵, 44²⁶, 45²⁷ i 46²⁸ ovo vijeće nije prihvatilo, jer iste predstavljaju dijelove iskaza svjedoka, odnosno zaključke svjedoka, a nikako utvrđene činjenice u predmetu.

85. Predložene činjenice, pod rednim brojevima 7²⁹, 11³⁰, 18³¹, 21³², 37³³, 43³⁴, 49³⁵, 50³⁶, 51³⁷, 52³⁸, ovo vijeće je odbilo u cijelosti jer iste nisu precizno određene, niti konkretne. Naime, kod navedenih činjenica nije precizno određen vremenski okvir, ili se okolnosti iz sadržaja činjenice odnose na neodređeni događaj, skupinu lica, mjesto, što ukazuje na neodređenost i nekonkretnost samih činjenica. U istim su korištene odrednice („često“, „neki ljudi“, „mnogim i ostalim“, „kako se čini“, „krajem“, „početkom“).

Činjenica mora biti ograničena na činjenični nalaz i ne smije predstavljati karakterizaciju pravne prirode.

86. Pretresno vijeće može formalno primiti na znanje samo one činjenice za koje se tvrdi da je o njima već presuđeno koje su činjenični, a ne pravni zaključci pretresnog ili žalbenog vijeća. Pretresno vijeće u predmetu *Krajišnik* je zauzelo stav da se zahtjev za formalno primanje na znanje mora odbiti ako činjenica sadrži kvalifikacije koje su „suštinski“ pravne prirode: „Mnogi zaključci imaju pravni aspekt, ako se taj izraz shvati u širem smislu. Stoga je u svakom pojedinom

¹⁸ Izjava svjedoka VG-55, VG-13, VG 101, VG 18, VG 80, Fehrid Spahić, VG-55, Mevsud Poljo, Zoran Đurić;

¹⁹ Ewa Tabeu i P-41 - Promjene u nacionalniom sastavu stanovništva opštine Višegrad 1991. i 1997.godine (studija);

²⁰ Izjave svjedoka VG-22, Fehrid Spahić, VG 59, VG 61, Snežana Nešković, Fikret Cocalić, Muharem Samardžić, Mirsad Tokača

²¹ Izjave svjedoka VG-22, Fehrid Spahić, VG 59, VG 61, Snežana Nešković, Fikret Cocalić, Muharem Samardžić, Mirsad Tokača

²² VG-115, Fehrid Spahić, VG-61, Muharem Samardžić, Fikret Cocalić

²³ Izjava svjedoka VG-22;

²⁴ Izjave svjedoka VG-84, VG-38, Vg-22, VG-32, VG-79, VG-116, VG-115, Vg-14, VG-77, VG-22;

²⁵ Izjava optuženog Vasiljević Mitra;

²⁶ Izjave svjedoka Radomira Vasiljevića i Živorada Savića

²⁷ Izjave svjedoka Radomira Vasiljevića i Živorada Savića

²⁸ Izjave svjedoka Radomira Vasiljevića i Živorada Savića

²⁹ Izjave svjedoka VG-22; VG-116; VG-21, Omer Branković i P-47; + materijalni dokaz P-47 – telegram predsjednika Srpske Republike BiH;

³⁰ VG-22, Muharem Samardžić, Omer Branković

³¹ VG-21, Muharem Samardžić, Vg-14

³² Fehrid Spahić, VGD

³³ VG-21

³⁴ VG-32, VG-14, VG-55, VG 59, VG-77, VG-21

³⁵ VG-22, Fehrid Spahić, Mirsad Tokača, VG-105, VG-13;

³⁶ Fehrid Spahić + Promjene u nacionalniom sastavu stanovništva opštine Višegrad 1991. i 1997.godine

³⁷ Fehrid Spahić + Promjene u nacionalniom sastavu stanovništva opštine Višegrad 1991. i 1997.godine

³⁸ VG-32, Fehrid Spahić, Vg-14, VG-55, VG-59, Vg-77, Vg-21, Vg-116, Vg-84, Živorad Savić, optuženi Vasiljević, Muharem samardžić, Mehmed Tvrtković

slučaju potrebno ustanoviti da li je predložena činjenica sadrži zaključke ili kvalifikacije koje su suštinski pravne prirode i koje se, stoga, moraju isključiti.³⁹

87. Predloženu činjenicu, pod brojem **12⁴⁰**, dio **paragrafa 28⁴¹**, **30⁴²**, **31⁴³**, **32⁴⁴**, **33⁴⁵**, **38⁴⁶**, **40⁴⁷**, **48⁴⁸**, ovo vijeće nije prihvatilo, jer sadržaj istih ne predstavlja činjenično utvrđenje, već pravnu kategorizaciju. Sadržajem navedenih činjenica definiše se i status lica kao civila, te se radi o tumačenju prava i pravnih propisa. Stoga je ovo vijeće odbilo svaku činjenicu koja se odnosi na optuženog ili koja se direktno ili indirektno odnosi na krivičnu odgovornost optuženog, a koja je predmet dokazivanja u ovom predmetu.

88. Pored navedenog, činjenice ne ispunjavaju ni uslove konkretnosti, određenosti i preciznosti.

Činjenica se ne smije zasnivati na dogovoru strana u ranijem postupku⁴⁹

89. Pretresno vijeće mora odbiti zahtjev za formalno primanje na znanje činjenice za koju se tvrdi da je o njoj presuđeno ako se taj zaključak u izvornoj presudi zasniva na dogovoru strana u tom postupku.⁵⁰ Takve činjenice o kojima je postignut dogovor mogu, na primjer, biti rezultat sporazuma o izjašnjavanju o krivici na osnovu pravila 62 bis i 62 ter ili slaganje strana u postupku u vezi sa činjeničnim pitanjima u skladu sa pravilom 65 ter (H).

90. Imajući u vidu naprijed navedeni kriterij, činjenice pod rednim brojem **1⁵¹**, **2⁵²**, **17⁵³**, **25⁵⁴**, **53⁵⁵**, **54⁵⁶**, **55⁵⁷**, **56⁵⁸** ovo vijeće nije prihvatilo, jer se ne radi o činjenicama o kojima je istinski presuđeno, već o činjenicama o kojima je postignut dogovor strana u predmetu ***Tužilaštvo protiv Vasiljević Mitra***.

³⁹ Vidi : Odluka MKSJ-a o činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih, predmet MKSJ-a, broj IT-05-88-T od 26.09.2006.godine, par.10;

⁴⁰ “mnogo **civila**”

⁴¹ “razoružani i prepušteni na milost i nemilost paravojske koja je dejstvovala uz **saučesništvo**”

⁴² “ubijanje **civila** nesrpske nacionalnosti”

⁴³ “incident na obali Drine”

⁴⁴ “incident u Pionirskoj ulici”

⁴⁵ “samovoljnog **ubijanja civila**.”

⁴⁶ “ekshumirane su još stotine muslimanskih **civila** svih dobi i oba pola”

⁴⁷ “Većina, ako ne i svi nestali bili su **civili**.”

⁴⁸ “Veliki broj **civila** nesrpske nacionalnosti”

⁴⁹ Odluka po zahtjevu Tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, od 26.septembra 2006.godine

⁵⁰ Odluka u prvostepenom postupku u predmetu Milošević iz aprila 2003.godine, fusnota 35 supra, str. 3 (uzimajući u obzir slijedeće: da bi neka činjenica mogla biti prihvaćena u skladu sa pravilom 94 (B), ona mora biti istinski presuđena, a ne zasnovana na sporazumu među stranama u prethodnim postupcima“)

⁵¹ Izjava o slaganju strana i pitanja koja nisu sporna;

⁵² Izjava o slaganju strana i pitanja koja nisu sporna

⁵³ Izjava o slaganju strana i pitanja koja nisu sporna i izjave svjedoka;

⁵⁴ Izjava o slaganju strana i pitanja koja nisu sporna i izjave svjedoka VG-14; VG-38;

⁵⁵ Izjava o slaganju strana i pitanja koja nisu sporna i Izvještaj o uništavanju kulturne, istorijske i prirodne baštine Federacija BiH;

⁵⁶ Studija o promjeni u nacionalnom sastavu stanovništva opštine Višegrad 1991. i 1997.godina i Izjava o slaganju strana i pitanja koja nisu sporna;

⁵⁷ Studija o promjeni u nacionalnom sastavu stanovništva opštine Višegrad 1991. i 1997.godina i Izjava o slaganju strana i pitanja koja nisu sporna;

⁵⁸ Studija o promjeni u nacionalnom sastavu stanovništva opštine Višegrad 1991. i 1997.godina i Izjava o slaganju strana i pitanja koja nisu sporna;

91. Pozivajući se na pravni test za prihvatanje činjenica koji je za njega obavezujući, ovaj Sud mora odbiti formalno primanje na znanje činjenica ukoliko one ne ispunjavaju utvrđene kriterije

92. Ovo vijeće je odbilo svaku činjenicu koja se odnosi na optuženog ili koja se direktno ili indirektno odnosi na krivičnu odgovornost optuženog. Činjenice koje je ovo vijeće prihvatilo kao „utvrđene“ govore o općem političko - historijskom kontekstu dešavanja koji je prethodio sukobima 1992.godine, o nestajanju i ubijanju ljudi na području Višegrada i događajima koji su tome prethodili u aprilu i maju 1992.godine.

93. Na kraju, radi se o procesnoj odluci vijeća, koja se prema članu 239. stav 4. ZKP BiH, „uvijek objavljuje i uz kraće obrazloženje relevantnih činjenica unosi na zapisnik o glavnom pretresu“, i može se pobijati samo u žalbi na presudu. Ipak, Sud se opredijelio da ovo rješenje donese u pisanoj formi, stoga na ovaj način i optuženi i javnost mogu biti bolje informirani o toku ovog krivičnog postupka.

IV. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA

94. Prije svega, Vijeće je razmotrilo pitanje primjenjivog materijalnog prava na konkretan slučaj. Naime, iz optužnice Tužilaštva proizilazi da su inkriminisana djela počinjena u toku 1992. godine, u kojem periodu je na snazi bio Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ), koji sadrži poglavlje pod nazivom „Zločini protiv čovječnosti i međunarodno pravo“, ali ne sadrži odredbe koje bi se odnosile direktno na zločine protiv čovječnosti.

95. Pravna kvalifikacija krivičnih djela u optužnici, a analogno tome, i u presudi, data je u skladu sa KZ BiH iz 2003. godine. Dakle, krivičnim zakonom koji je stupio na snagu nakon inkriminisanog perioda, u članu 4. propisuje vremensko važenje krivičnog zakona na način da se na učinitelja krivičnog djela primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja krivičnog djela, osim ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmijeni zakon, kada se na učinitelja primjenjuje blaži zakon.

96. Član 3. KZ BiH propisuje načelo legaliteta, odnosno da nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna (*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*). Međutim, članovi 3. i 4. istog Zakona ne sprečavaju suđenje ili kažnjavanje bilo kojeg lica za bilo koje činjenje ili nečinjenje koje je u vrijeme kada je počinjeno predstavljalo krivično djelo u skladu s opštim načelima međunarodnog prava (član 4a. KZ BiH).

97. U članu 7. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (Konvencija) na sličan način propisuje princip legaliteta i glasi:

Niko se ne može smatrati krivim za krivično djelo nastalo činjenjem ili nečinjenjem koje nije predstavljalo krivično djelo u vrijeme izvršenja, prema nacionalnom ili međunarodnom pravu. Isto tako, izrečena kazna neće biti teža od one koja se primjenjivala u vrijeme izvršenja krivičnog djela.

Ovaj član ne utječe na suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe koja je kriva za činjenje ili nečinjenje, ako je to djelo u vrijeme izvršenja predstavljalo krivično djelo prema opštim pravnim načelima priznatim kod civiliziranih naroda."

98. Pomenuta odredba primjenjiva je u Bosni i Hercegovini jer čini sastavni dio njenog Ustava, pa tako prema izričitoj odredbi člana II (2) Ustava BiH, prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima direktno se primjenjuju u BiH i imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.

99. Zločini protiv čovječnosti u inkriminisanom periodu nesumnjivo su predstavljali krivično djelo prema „opštim pravnim načelima priznatim kod civiliziranih naroda“, odnosno „opštim načelima međunarodnog prava“. Prema tome, iako u krivičnom zakonu koji je važio u vrijeme počinjenja krivičnih djela koja su predmet optužnice, Zločini protiv čovječnosti nisu bili izričito propisani kao krivično djelo, postoji obaveza njihovog procesuiranja.

100. Teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava koja spadaju u nadležnost Suda BiH mogu se podijeliti u dvije kategorije. Neki zločini, konkretno zločini protiv čovječnosti, su u domaći zakon uvedeni 2003. godine.⁵⁹

101. U skladu s naprijed navedenim, Vijeće zaključuje da je u konkretnom slučaju potrebno i opravdano primijeniti Krivični zakon BiH.

102. Stoga, bez obzira da li se posmatra sa aspekta međunarodnog običajnog prava, međunarodnog ugovornog prava ili "principa međunarodnog prava", nesporno je da su ratni zločini, uključujući zločine protiv čovječnosti, predstavljali krivično djelo u kritičnom periodu, čime je načelo zakonitosti zadovoljeno.

103. Stoga, Vijeće nalazi da primjena člana 172. KZ BiH ne predstavlja kršenje prava na zabranu retroaktivne primjene krivičnog zakona.

V. STANDARDI OCJENE DOKAZA I OPĆA OCJENA DOKAZA

104. Osnovna obaveza Vijeća u pogledu svih dokaza propisana je članom 281. stav 2. ZKP-a BiH u kojem se navodi: "Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak je li neka činjenica dokazana."

⁵⁹ S tim u vezi, Sud naglašava da se u predmetu ESLJP- *Šimšić protiv Bosne i Hercegovine* (dec.), br. 51552/10, 10. april 2012, aplikant žalio na osuđujuću presudu iz 2007. godine za zločine protiv čovječnosti, a u odnosu na djela koja su se dogodila 1992. godine. Sud je ispitao taj predmet, između ostalog, i prema Članu 7. Konvencije proglasio ga očigledno neutemeljenim. Sud je smatrao irelevantnom činjenicu da zločini protiv čovječnosti nisu predstavljali krivično djelo prema domaćem zakonu tokom rata 1992-95. obzirom da su ta djela u to vrijeme predstavljala krivično djelo prema međunarodnom pravu. Suprotno tome, ratni zločini koje su počinili aplikanti u ovom predmetu su predstavljali su krivična djela prema domaćem zakonu u vrijeme kada su počinjeni. Ovaj predmet, stoga, pokreće potpuno različita pitanja od onih u predmetu *Šimšić*. (Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine (Aplikacije br. 2312/08 i 34179/08), strana 23. Par. 55.

105. Sudska praksa je za osuđujuću presudu definisala standard "dokaza van razumne sumnje". Prema opšteprihvaćenom stanovištu, dokazi van razumne sumnje su dokazi na osnovu kojih se pouzdano može zaključiti da postoji veći stepen vjerovatnoće da je optuženi počinio krivično djelo.

106. Sud je razmatrao i cijenio sve izvedene dokaze, ali će se u presudi osvrutati samo na one dokaze koji su relevantni za donošenje odluke, te obrazlagati i iznositi zaključke samo o činjenicama koje su od suštinske važnosti za odluku. Sud podsjeća da član 15. ZKP BiH predviđa princip slobodne ocjene dokaza, koji je ograničen jedino principom zakonitosti dokaza, što znači da je ocjena dokaza oslobođena formalnih pravnih pravila koja bi *a priori* određivala vrijednost pojedinih dokaza. Uspostavljajući ovaj princip, zakonodavac je dao neophodnu slobodu sudskoj vlasti i pokazao povjerenje u prosudbenu moć sudija.

107. Član 10. ZKP BiH (zakonitost dokaza) predviđa da:

“Sud ne može zasnovati svoju odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, niti na dokazima koji su pribavljeni bitnim povredama ovog zakona.“

108. Osim što iskaz svjedoka treba biti dat iskreno, neophodno je i da je iskaz pouzdan. Imajući to na umu, Vijeće je tokom cijelog postupka bilo svjesno da je u iskazima o činjenicama koje su se dogodile puno godina prije davanja iskaza, prisutna nesigurnost usljed nestalnosti ljudske percepcije u odnosu na traumatične događaje i sjećanja tih događaja. Prilikom ocjene iskaza svjedoka koji su svjedočili u predmetnom postupku, vijeće je posebno cijeno njihovo držanje, ponašanje i karakter, razmotrivši u odnosu na njih i druge dokaze i okolnosti u vezi sa ovim predmetom.

109. Nedosljednosti u iskazu svjedoka ne znače same po sebi da sudsko vijeće koje postupa razložno to svjedočenje mora odbaciti kao nepouzdan.⁶⁰ Slično tome, faktori kao što su vremenski razmak između događaja i svjedočenja, mogući uticaj trećih lica, nepodudarnosti, ili stresne okolnosti u vrijeme događaja ne isključuju automatski mogućnost da se Vijeće osloni na takav iskaz. Međutim, trebalo bi da pretresno Vijeće prilikom ocjenjivanja i odmjeravanja težine dokaza vodi računa i takve faktore uzme u obzir.⁶¹

110. Vezano za posredne dokaze (dokaze iz druge ruke), Vijeće ističe da su u praksi ovog Suda takvi dokazi prihvatljivi. Naravno, dokazna vrijednost takvih dokaza zavisi od konteksta i karaktera predmetnog iskaza, kao i od toga da li je taj iskaz potkrijepljen i drugim dokazima. Osim toga, Vijeće podsjeća da je Sud slobodan u ocjeni dokaza (u skladu sa članom 15. ZKP BiH).

⁶⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebić*, par.485 i 496 – 498.

⁶¹ Predmet *Kupreškić i dr.*, br. IT-95-15-A, Presuda žalbenog vijeća od 23.10.2001.godine, strana 12, par 31;

111. Vijeće je imalo u vidu i praksu Evropskog Suda za ljudska prava⁶² prema kojoj se Sud, iako je obavezan dati razloge za svoju odluku, ne mora detaljno baviti svakim argumentom koji je iznijela neka od strana u postupku.

112. Ne postoji zakonska obaveza da se u presudi izlože svi pojedini dokazi. Zakonska obaveza je razmatranje svih iznesenih dokaza prilikom donošenja odluke. Bilo bi nesvrishodno nametati bilo kojem sudećem Vijeću obavezu da svaki pojedinačni dokaz, dakle, svako svjedočenje i svaki materijalni dokaz koji su izneseni tokom glavnog pretresa, pojedinačno obrazlaže u presudi.

113. Žalbeno vijeće u predmetu *Kvočka* podsjeća na to da je stvar diskrecione ocjene pretresnog vijeća koje će pravne argumente razmotriti. Što se tiče zaključaka o činjenicama, pretresno Vijeće je dužno da izvede samo one zaključke o činjenicama koji su od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po određenoj tački optužnice. Nije nužno osvrutati se na svaki iskaz svjedoka ili svaki dokaz u sudskom spisuu.⁶³

114. Isti stav je iznesen od strane Žalbenog vijeća MKSJ i u predmetu *Mucić i dr.*: „Pretresno vijeće nije dužno da u svojoj presudi iznosi i opravdava svoje nalaze u vezi sa svime što je izneseno tokom suđenja“⁶⁴.

115. Žalbeno Vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima puno diskreciono pravo da odmjeri koju će težinu i vjerodostojnost pripisati iskazu nekog svjedoka⁶⁵. Pri tom pretresno vijeće mora uzimati u obzir relevantne faktore u zavisnosti od konkretnog slučaja, uključujući i ponašanje svjedoka u sudnici, njegovu ulogu u datim događajima, uvjerljivost i jasnoću njegovog iskaza, pitanja da li ima protivrječnosti ili nedosljednosti u njegovim uzastopnim izjavama ili između njegovog svjedočenja i drugih dokaza, ranije primjere lažnog svjedočenja, motivaciju za davanje lažnog iskaza, te odgovore tog svjedoka tokom unakrsnog ispitivanja.⁶⁶

116. U ovome predmetu, Sud je cijenio dokaze u skladu sa odredbama ZKP BiH, prevashodno primjenjujući pretpostavku nevinosti iz člana 3. ZKP BiH, koja otjelovljuje opšti princip prava prema kojem je na Tužilaštvu teret utvrđivanja krivice optuženog, koje to mora uraditi van razumne sumnje.

VI. UTVRĐENO ČINJENIČNO STANJE OSUĐUJUĆI DIO PRESUDE

A. PРАВНА КВАЛИФИКАЦИЈА

117. U vezi pravne kvalifikacije, za radnje navedene u tačkama 1, 3, 6, 7, izreke presude, a za koje je Sud optuženog oglosio krivim, izvršena je interevencija, te je optuženi oglašen krivim da je radnjama počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BIH, progon prisilnim nestankom, umjesto kako je to optužnicom predloženo

⁶² Predmet Evropskog suda za ljudska prava *Garcia Ruiz v. Spain*, No. 30544/96, 21.01.1999. godine

⁶³ Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 23-25

⁶⁴ *Mucić i dr.*, Presuda Žalbenog vijeća, 20. februara 2001. godine, par. 498

⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par.194, Međunarodni krivični sud za Ruandu;

⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i dr.*, par 194.;

teškim oduzimanjem fizičke slobode i prisilnim nestankom. Vijeće je izvršilo navedene korekcije imajući u vidu da prisilni nestanak kao radnja izvršenja kojom je učinjen progon konzumira radnju izvršenja teškog oduzimanja fizičke slobode. U pogledu preostalih tačka za koje je optužen oglašen krivim (tačka 2, 4, 5 i 8), Vijeće je prihvatilo pravnu kvalifikaciju predloženu optužnicom, te utvrdilo da je optuženi u okviru širokog i sistematičnog napada protiv civilnog stanovništva izvršio i pomagao progon ubistvima, prisilnim nestankom, mučenjem, te drugim nečovječnim djelima učinjenim u namjeri nanošenja snažnih tjelesnih i duševnih bolova i patnji, čime je počinio krivično djelo **Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH stav 1. tačka h) u vezi sa članom 29. i 30. KZ BiH, a sve u vezi člana 180. stav 1. KZ BiH.**

1. Opšti elementi krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH

118. Krsmanović Oliver je optužen da je počinio krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), e), f) i k) KZ BiH. Da bi se krivično djelo okvalifikovalo kao Zločin protiv čovječnosti, tužilac mora, pored konkretnih elemenata pojedinačnog djela, dokazati i opšte elemente zločina protiv čovječnosti, i to:

postojanje širokog i/ili sistematskog napada usmjerenog protiv bilo kojeg civilnog stanovništva

svijest optuženog o postojanju takvog napada

svijest da su radnje optuženog predstavljale dio napada i da je on bio svjestan da njegove radnje predstavljaju dio napada.

(i) Širok (rasprostranjen) i sistematičan napad

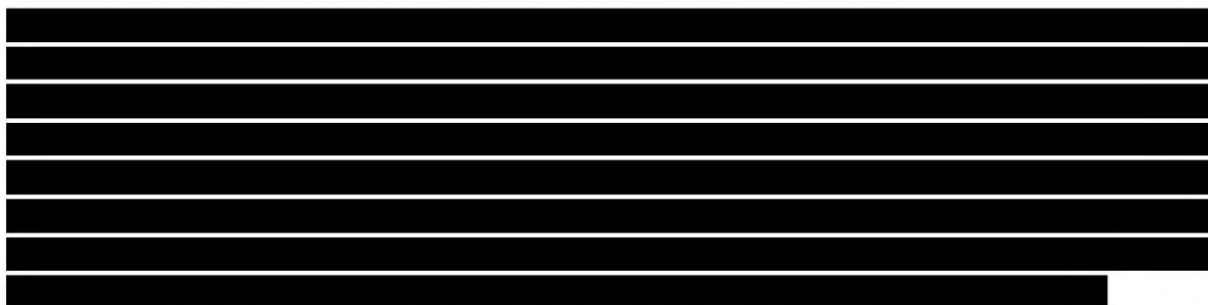
119. Postojanje širokog i sistematičnog napada u Višegradu u vremenskom period od proljeća 1992.godine do jeseni 1995.godine u kojem su učestvovali vojska i policija Srpske republike Bosne i Hercegovine kao i paravojne formacije, je utvrđeno na osnovu iskaza saslušanih svjedoka, uloženi materijalni dokazi i prihvaćeni utvrđeni činjenica iz presuda MKSJ-a.

120. Prije analize karaktera samog napada, Vijeće je razmotrilo širi kontekst stanja na području opštine Višegrad u periodu obuhvaćenom optužnicom. Pri tome, Vijeće je imalo u vidu kako iskaze svjedoka, tako i utvrđene činjenice u postupcima u predmetima vođenim pred MKSJ-om.

121. Većina saslušanih svjedoka dala je širu sliku i pregled događaja u samom gradu Višegradu i okolnim selima u vremenskom periodu koji je obuhvaćen optužnicom. Na pitanja tužioca da opišu stanje u Višegradu u proljeće 1992.godine, svjedoci su saglasno govorili da je vladalo vanredno stanje, od samog početka 1992.godine, da su se **barikade** na ulicama pojavile i prije dolaska **Užičkog korpusa (JNA)**, koji je po navodima svjedoka došao oko 12/13. aprila 1992.godine i ostao do 18/19.maja 1992.godine. Nakon dolaska Užičkog korpusa

jedan dio stanovništva je napustio Višegrad i otišao u Goražde, gdje su se po pozivima vlasti preko radija koje su im garantovali sigurnost, vratili nazad i zatekli svoje kuće opljačkanim. Već za vrijeme perioda Užičkog korpusa kretanje muslimana u Višegradu je bilo ograničeno i bio je uveden **policijски sat**, muškarci su odvođeni na **informativne razgovore** i ispitivani na okolnost posjedovanja oružija. Nakon što je Užički korpus napustio Višegrad, u gradu se pojavila paravojna formacija Bijeli orlovi. Prva sela su okupirana, opljačkana, a muškarci odvedeni već u junu mjesecu 1992.godine (Rodića Brdo), a Careva džamija u Višegradu je zapaljena početkom juna.

122. Na okolnost dešavanja u Višegradu i opće situacije svjedočili su svjedoci OK-12, Kasim Dedić, OK-17, OK-15, OK-6, Zejneba Osmanagić.

124. Svjedokinja **OK-15** je prije početka rata živjela u selu Haništa, te je otišla za Goražde čim je u Višegrad ušao Užički korpus, te se u Višegrad opet vratila po pozivu srpskih vlasti nakon 10 dana. Po povrtaku, autobus ih je dovezao do mosta Mehmed paše Sokolovića gdje je već krajem aprila 1992.godine bilo postavljeno mitraljesko gnijezdo. Već tada se, navodi svjedokinja, pokajala što se vratila, jer su na svakom ćošku bili naoružani pripadnici JNA i domaći Srbi. Oko njene kuće su bili ukopani topovi, a kuća opljačkana, prazna i obijena. Komšije koje su cijelo vrijeme boravile u Višegradu pričale su kako ih je JNA okupila na nekom stadionu i obavjestila o njihovom budućem ponašanju. Poslije su od strane vojnika obavješteni da se u toku dana mogu slobodno kretati, ali da policijski sat počinje navečer u 20h i da ne smiju izlaziti, niti držati svijetla upaljena. Prema navodima ove svjedokinje odvođeni su svi Bošnjaci koji su nešto značili u Višegradu, ako je bio direktor preduzeća, ako je bio u stranci, ako je bio bogatiji, ako je imao oružje.

125. Svjedok **Zejneba Osmanagić** opisuje dešavanja iz aprila mjeseca 1992.godine u Višegradu kada je došao Užički korpus. Nakon njihovog odlaska, u maju 1992.godine, kontrolu u Višegradu preuzmaju domaći Srbi. Svjedok **OK-17** navodi da su nakon prvih odvođenja stanovnika Dušća, oni počeli da se skrivaju u šumi, te da bi samo ujutro dolazili do svojih kuća po hranu i odjeću. Prve komšije koje su odvedene su Behka iz Dušća, Fehim Tabaković i njegovi sinovi.

126. Svjedokinja **Raza Omerović** navodi da je prije sukoba u Višegradu bilo većinsko muslimansko stanovništvo. Ona također opisuje dešavanja u period aprila i situaciju u Višegradu nakon dolaska Užičkog korpusa, te paljenje Careve džamije u junu mjesecu 1992.godine.

127. Svjedok **Kasim Dedić** navodi tačan datum kada je došao Užički korpus i u tom kontekstu pominje 12/13 april, a period kada su zapaljene gradske džamije navodi juni

mjesec.

128. U sudskoj praksi je utvrđeno da napad mora biti ili rasprostranjen ili sistematski⁶⁷ za postojanje elementa krivičnog djela zločini protiv čovječnosti iz člana 5. Statuta. Izraz "**rasprostranjen**" se odnosi na velike razmjere napada i veliki broj žrtava, dok se izraz "**sistematski**" odnosi na organizovani karakter djela nasilja i malu vjerovatnoću da su ona počinjena nasumično.⁶⁸ Navedeno definiranje rasprostranjenog i sistematskog napada može pomoći i prilikom definiranja širokog i sistematskog napada čije postojanje zahtijeva zakonska definicija krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti prema domaćem zakonodavstvu. Prema sudskoj praksi MKSJ-a, napad je sistematski ukoliko ima organizovani karakter i predstavlja "redovito ponavljanje sličnog kažnjivog ponašanja koje nije slučajno".⁶⁹

129. Iz iskaza skoro svih svjedoka proizilazi da je napad na području opštine Višegrad uključivao **širok** spektar mjera usmjerenog protiv nesrpskog stanovništva **poput ograničenja slobode kretanja**, podizanja barikada i kontrolnih punktova na kojima je nesrpsko stanovništvo redovno zaustavljano i pretraživano, pretresanja njihovih kuća, otpuštanja sa radnih mjesta. Takođe, dolazak Užičkog korpusa u aprilu mjesecu, uvođenje policijskog sata ukazivalo je na vanredno stanje u općini i napetost. Hapšenje nesrpskog stanovništva u kućama i odvođenje na informativne razgovore sa kojih se nisu vraćali, zatim spaljivanje kuća u selima Rodića Brdo, Haništa kao i rušenje Careve džamije u samom centru grada Višegrada su bile u funkciji napada na nesrpsko stanovništvo.

130. Razmjere napada i broj žrtava također ukazuje na činjenicu da je napad bio širokih razmjera. Sadržaj činjenica iz predmeta *Tužilac protiv Mitra Vasiljevića*, a koje je ovo Vijeće prihvatilo kao utvrđene, također se odnosi na strukturu stanovništva u Višegradu prije početka rata, o nestajanju i ubijanju ljudi na području Višegrada i događajima koji su tome prethodili u aprilu i maju 1992.godine, ali i broju žrtava u Višegradu. Tako utvrđene činjenice pod rednim brojem 27, 35, 36, 39, 41 govore o broju žrtava, gdje se navodi da je nestajanje civila muslimanske nacionalnosti doseglo vrhunac u junu/julu 1992.godine, te je 62% ukupno nestalih sa područja općine Višegrad, upravo nestalo u toku juna/jula 1992.godine.⁷⁰

131. Da je napad bio širok, dokazuje i činjenica da su se kritični događaji odigrali na čitavom području opštine Višegrad, na kojem području su počinjeni brojni zločini koji su za posljedicu imali veliki broj žrtava – civila Bošnjaka.

⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, paragraf 93.

⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par.94 Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par.101; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par.94;

⁶⁹ Id.

⁷⁰ 27. *Građani nesrpske nacionalnosti počeli su nestajati već početkom aprila 1992. godine.*

35. *Tokom nekoliko narednih mjeseci ubijene su stotine nesrba, uglavnom Muslimana - muškaraca, žena, djece i starijih osoba.*

36. *Mnogi od ubijenih bili su jednostavno bačeni u Drinu tako da je nađeno mnogo leševa koji su plutali rijekom.*

39. *Nestajanje ljudi vrhunac je doseglo u junu i julu 1992. godine. Šezdeset i dva odsto ukupno nestalih u opštini Višegrad 1992. godine nestalo je tokom ta dva mjeseca.*

41. *Obrazac i dinamika nestajanja ljudi u Višegradu odgovarali su obrascu i dinamici u susjednim opštinama koje danas pripadaju Republici Srpskoj. Nestanci ljudi u tim raznim susjednim opštinama odvijali su se približno u isto vrijeme.*

132. U konkretnom slučaju, iz ranije navedenih okolnosti o kojima su svjedočili pomenuti svjedoci, a o kojima govore i prihvaćene činjenice utvrđene u predmetu, jasno se može zaključiti da je postojao obrazac napada na civilno stanovništvo (kako je to prethodno i obrazloženo). Takav obrazac ponašanja (odnosno napada) nedvojbeno da nije mogao biti proizvod pojedinca niti izolovano ponašanje pojedinaca.

133. Dakle, cijeneći prihvaćene utvrđene činjenice i iskaze svih svjedoka koji su svjedočili na naprijed navedene okolnosti, Vijeće nalazi dokazanim da je u vrijeme obuhvaćeno optužnicom na području opštine Višegrad, postojao širok i sistematičan napad, te da je isti bio usmjeren protiv civilnog nesrpskog stanovništva, o čemu će biti riječi u nastavku obrazloženja presude.

(ii) Napad usmjeren protiv civilnog stanovništva

134. Prilikom ocjene statusa lica na koja je izvršen napad, Vijeće se rukovodilo odredbom zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija.⁷¹ Naime, navedeni član definiše uslove pod kojima lica uživaju zaštitu Konvencija, precizirajući da se civilima imaju smatrati *“osobe koje ne uzimaju učešće u neprijateljstvima, uključujući pripadnike oružanih snaga koji su položili oružije, ili su onesposobljeni za borbu.”*

135. Status lica odbrana nije ni osporavala.

136. Priroda samog napada ukazuje da je isti bio usmjeren prema civilnom nesrpskom stanovništvu.

137. Tokom pretresa, Vijeće je na nesumnjiv način utvrdilo da su lica na koja je izvršen napad uživala zaštitu u skladu sa odredbom zajedničkog člana 3. Konvencije.

138. Izraz “usmjeren protiv” znači da civilno stanovništvo mora biti primarni predmet napada,⁷² pri čemu se ne traži da napad bude usmjeren protiv civilnog stanovništva na cijelom području koje se razmatra.⁷³

139. Prema ocjeni Vijeća, optuženi je krivično pravne radnje poduzeo prema civilima kao zaštićenoj kategoriji osoba u smislu zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija za zaštitu građanskih lica. Na osnovu iskaza svjedoka koji su tokom pretresa govorili o svom statusu i statusu drugih lica koja se pominju u optužnici, Vijeće je utvrdilo da se radilo o civilima, pri čemu navedeno odbrana nije ni osporavala. Civilnim lica u smislu zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija smatraju se lica koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružije i lica onesposobljena za borbu usred bolesti, ranjavanja i lišenja slobode.

⁷¹ Član 3. stav 1. Ženevske konvencije glasi: U slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba i koji izbije na teritoriji jedne od Visokih strana ugovornica, svaka od Strana u sukobu biće dužna da primjenjuje bar sljedeće odredbe: 1) Prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usljed bolesti, rane, lišenja slobode, ili iz bilo kojeg drugog uzroka, postupaće se, u svakoj prilici, čovječno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili ubjeđenju, polu, rođenju ili imovnom stanju, ili bilo kome drugom sličnom mjerilu.

⁷² Drugostepena presuda Kunarac i drugi, par. 90-2;

⁷³ Ibid., par 90.

140. Da se radilo o napadu usmjerenom na nesrpsko civilno stanovništvo potvrdili su i saslušani svjedoci koji su tvrdili da nesrpsko stanovništvo nije bilo vojno angažovano, da nisu imali naoružanje i da su nosili civilnu odjeću, odnosno da su bili lišavani slobode u svojim kućama, na svojim radnim mjestima ili na ulicama. Oprašić Hamed lišen je slobode u svojoj kući, kao i Ahmetspahić Hasan, Osmanbegović Nail, Zulčić Hasan, Rešid Gadžo, Žiga Safet, Omer zv. Đilbas, Memišević Ismet, Nuhanović Midhat, Pecikoza Remzija, Repuh Hamed, Mucovski Rešada i Zukić Fadila. Sa radnog mjesta su odvedeni Nusret Aljušević, Nedžad Bektaš, Mušan Čančar, Ibrišim Memišević, Hamed Osmanagić, Lutvo Tvrtković I Sabahudin Velagić, a na putu prema poslu, slobode su lišeni civili Mehmed Šebo, Zafer Hadžić, Medo Hodžić, Medredin Hodžić, Ramiz Begović, Derviša Softić, Mithat Softić, Mujo Alihodžić, Alija Mandal, Sead Pecikoza, Mustafa Bajramović, Hajrudin Sajtarević, Esad Džihić, Idriz Gibović, Ramahudin Čatović i Mevlida Koldžić. Na ulici dok se vraćao kući, slobode je lišen Kustura Zijad, a duševno bolesni Paranglija Mujo je smješten u logor Rasadnik.

141. Optuženi i njegov branilac nisu imali primjedbi na status lica lišenih slobode i ubijenih lica, te su u tom smislu i sami svjedoci odbrane isticali da se radilo o civilima.

142. Neki od osnovnih faktora na osnovu kojih se utvrđuje da li je napad bio usmjeren protiv civilnog stanovništva su: sredstva i metode korištene u toku napada, broj žrtava, status žrtava, diskriminatorni karakter napada, priroda krivičnih djela počinjenih u toku napada, otpor pružen napadačima u trenutku napada i u kojoj mjeri se napadačka sila pridržavala ili pokušala pridržavati zahtjeva o preduzimanju mjera predostrožnosti propisanih ratnim pravom.⁷⁴

143. Na osnovu činjenica koje su detaljno obrazložene prilikom ocjene postojanja i karaktera napada, Vijeće nalazi da nema nikakve sumnje da su sva lica prema kojima je bio usmjeren napad, pa tako i oštećeni iz svih tačaka optužnice, bili civili. Svi svjedoci Tužilaštva potvrdili su da se napad odvijao isključivo prema civilnom stanovništvu koje nije imalo oružje ni uniformu, niti su djelovali u okviru borbenog konteksta.

144. Uzroke i načine smrti stradalih Mucovski Rešada (tačka 6 presude), Zukić Fadila (tačka 6 presude), Memišević Ismeta (tačka 3), Čančar Mušana (tačka 5 presude), Osmanagić Hameda (tačka 5 presude), objasnio je na glavnom pretresu vještak sudsko-medicinske struke dr. Hamza Žujo. Ovaj vještak je vršio obdukcije nad ekshumiranim tijelima Bošnjaka, koji su pronađeni u masovnoj grobnici u mjestu Slap u Žepi, kojom prilikom je utvrdio da je njihova smrt nastupila nasilnim putem, uslijed povreda zadobijenih vatrenim oružjem.

145. Za ostalim licima koja su navedena u izreci presude i u maju, junu i julu 1992.godine nestala sa područja opštine Višegrad, njihove porodice još uvijek tragaju. Na okolnost o njihovom nestanku Tužilaštvo je kao dokaz uložilo Rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom, Uvjerjenja iz matičnih knjiga umrlih i Potvrde MKCK-a.

(iii) Status optuženog Olivera Krsmanovića

⁷⁴ Blaškić, presuda Žalbenog vijeda ¶ 106; Kunarac i drugi, presuda Žalbenog vijeda ¶ 90.

146. Status optuženog, kao pripadnika 2. Podrinjske lake pješadijske brigade, a poslije 5. Podrinjske lake pješadijske brigade u inkriminisano vrijeme, odbrana nije ni osporavala, a Vijeće je to utvrdilo i na osnovu materijalnih dokaza, jediničnog i matičnog kartona za optuženog Krsmanović Olivera u kojem se navodi da je u toku rata bio u vojsci u periodu od 19.05.1992.godine do 31.12.1995.godine, sa navođenjem različitih brojeva vojne pošte gdje je bio raspoređen.

147. Za prvi period do 07.12.1993.godine navodi se 7158 Vgd, a za drugi period od 01.12.1994.godine, 7094GZ. Dokaz uložen pod rednim brojem T-43, koji odbrana nije osporavala, dato je pojašnjenje da VP 7158 predstavlja oznaku za 2. Podrinjsku laku pješadijsku brigade, a da VP 7094 Goražde označava 5. Podrinjsku laku pješadijsku brigade, a što je utvrđeno na osnovu podataka koji se raspolaže u Arhivu VRS-a.

148. U kontekstu svojstva optuženog, odnosno da li je u inkriminisano vrijeme optuženi Oliver Krsmanović bio pripadnik i grupe na čelu sa Milanom Lukićem, Sud je utvrdio da je isti mogao samovoljno biti i pripadnik grupe Milana Lukića, a što je potkrijepljeno i izvedenim dokazima, naročito iskazima saslušanih svjedoka.

149. Svjedok OK-5 je na glavnom pretresu pojasnila da je viđala optuženog i sa Savić Momiom i sa Lukić Milanom. Navode ove svjedokinje je potvrdio i sam optuženi navodeći da nije on sjedio sa njima, nego da su oni sjedili sa njim, pošto je on u to vrijeme bio bogat. Svjedok Vidaković Gojko je također viđao optuženog sa Lukić Milanom, no optužni tvrdi da se sa Lukićem sastajao nakon rata.

150. Takođe, svjedoci saslušani na okolnosti tačke 1 osuđujućeg dijela presude (odvođenje Oprašić Hameda), svjedok OK-7 i Oprašić Mujesira, potvrdili su da su Oliver i Lukić Milan došli zajedno, a isto tako i kod tačke 5 koja se odnosi na odvođenje civila iz tvornice Varda, svjedoci potvrdili da su se Lukić i Krsmanović zajedno dovezli i odvezli u automobilu, te kod tačke 7 koja se odnosi na učestvovanje u nezakonitom lišavanju slobode u mjestu Mioča općina Rudo, svjedoci su prepoznali optuženog Lukića i Olivera Krsmanovića.

(iv) Znanje optuženog za postojanje napada i da njegova djela predstavljaju dio tog napada

151. Da bi bio odgovoran za krivično djelo Zločini protiv čovječnosti potrebno je da optuženi zna za postojanje širokog i sistematičnog napada na civilno stanovništvo i da njegova djela predstavljaju dio tog napada.

152. Počinilac mora, ne samo da ima namjeru da počini krivično djelo ili djela u osnovi, nego mora i *“znati da je došlo do napada na civilno stanovništvo i da njegova djela predstavljaju dio tog napada, odnosno u najmanju ruku, mora rizikovati da njegovo djelo postane dio takvog napada”*. Ovaj zahtjev ne iziskuje znanje o pojedinostima napada.⁷⁵

153. U predmetu Tadić, Žalbeno vijeće MKSJ-a, izvodi sljedeći zaključak: *“Pretresno vijeće je tačno utvrdilo da počinioce zločina koji nisu u vezi sa rasprostranjenim ili sistemskim*

⁷⁵ Kunarac i drugi, Presuda žalbenog vijeća MKSJ-a paragraf 102;

*napadima na civilno stanovništvo ne treba goniti za zločine protiv čovječnosti. Tako, da bi nekoga osudili za zločine protiv čovječnosti, mora se dokazati da su zločini bili u vezi sa napadom na civilno stanovništvo (da su se dogodili za vrijeme oružanog sukoba) i da je optuženi znao da su njegova djela u takvoj vezi.*⁷⁶

154. I u drugim presudama MKSJ se izvode identični zaključci, pa tako u drugostepenoj presudi predmeta *Blaškić* se navodi da djela počinioca moraju biti dio napada. Ovim elementom se nastoje isključiti izolovana djela⁷⁷, a u presudi *Kunarac* da se djelo smatra izolovanim kada je toliko nepovezano sa napadom da se, po razmatranju konteksta i okolnosti u kojima je počinjeno, ne može osnovano zaključiti da je bilo dio napada.⁷⁸

155. Počinilac također mora znati za postojanje rasprostranjenog i sistematskog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva, te da su njegova djela dio tog napada. Počinilac ne mora nužno biti upoznat s pojedinostima tog napada.⁷⁹ Motivi zbog čega počinilac učestvuje u napadu su nevažni. Cilj počinioca ne mora biti i cilj napada, on može počiniti zločine protiv čovječnosti iz isključivo osobnih pobuda.⁸⁰

156. Objašnjavajući zaključak o znanju optuženog o napadu, te da njegova djela predstavljaju dio tog napada, u predstojećem tekstu Vijeće će dati osvrt na status optuženog *Krsmanović Olivera*.

157. Naime, činjenica je da se krivično djelo Zločini protiv čovječnosti mogu činiti u kontekstu napada koji je dobro poznat. Kako je naprijed pojašnjeno, napad u općini *Višegrad* je bio širok i sistematičan.

158. Nije nužno da radnje optuženog budu identične djelima počinjenim u toku napada, međutim radnje zatvaranja i nečovječna djela optuženog koja je poduzimao prema civilnim licima nesrpske nacionalnosti, predstavljaju dio napada čiji je krajnji cilj bio progon nesrpskog civilnog stanovništva opštine *Višegrad*.

159. Vijeće zaključuje da je optuženi znao da se preduzima širok i sistematičan napad usmjeren na civilno nesrpsko stanovništvo općine *Višegrad* kao pripadnik 2. Podrinjske lake pješadijske brigade, a zatim i kao pripadnik 5. Podrinjske lake pješadijske brigade. Ako se navedeno sagleda u kontekstu masovnosti samoga napada, te sveobuhvatnosti djelovanja srpskih snaga prema civilnom nesrpskom stanovništvu opštine *Višegrad*, opravdano je zaključiti da je optuženi, kao stanovnik *Višegrada*, a naročito kao pripadnik formacija koje su svojim radnjama učestvovala u napadu na civilno stanovništvo, morao biti upoznat sa opisanim dešavanjima na području opštine *Višegrad*. Pri tome, svakako treba imati u vidu razmjere i učestalost nasilja, koje nije moglo ostati nezapaženo kao i težinu i prirodu djela u osnovi ovog konkretnog zločina.

⁷⁶ Paragraf 271 presude;

⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par 100;

⁷⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac* i drugi, par 100;

⁷⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac* i drugi, par 102;

⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*;

160. Vijeće smatra da je Tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo da je optuženi Oliver Krsmanović kao pripadnik oružanih snaga Vojske RS i grupe Milana Lukića znao za postojanje širokog i sistematičnog napada i da su njegove radnje bile dio tog napada jer je učestvovao i pomagao ubistva, prisilne nestanke, teška oduzimanja fizičke slobode, te drugim nečovječnim djelima učinjenim u namjeri nanošenja velike patnje, ozbiljnih fizičkih povreda i narušavanja zdravlja civila nesrpske nacionalnosti, odnosno da je živio u opštini Višegrad u kojoj su pripadnike vlasti, policije i vojske činila lica isključivo srpske nacionalnosti. Izvedeni dokazi također ukazuju da je jedinica optuženog Krsmanović Olivera išla po ratištima, te da je i optuženi učestvovao u tim akcijama i da je sa tog aspekta bio upoznat sa ciljevima borbe.

161. Nakon što je konstatovana ispunjenost opštih elemenata krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, iz člana 172. KZ BiH, Vijeće će u daljem izlaganju obrazložiti ispunjenost elemenata pojedinačnih inkriminacija u osnovi zločina progona, iz tačke h) ovog člana zakona.

162. Optuženi je oglašen krivim da je počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti **progonom** iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH i to radnjama opisanim u izreci osuđujućeg dijela presude zatvaranjem, mučenjem, lišavanjem života, prisilnim nestankom i drugim nečovječnim djelima slične prirode, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH i članom 29. KZ BiH i člana 31. KZ BiH.

2. Kvalifikacija progona iz tačke h) stav 1. član 172. KZ BiH

163. Navedena kvalifikacija glasi:

(1) Ko, kao dio širokog ili sistematičnog napada usmjerenog bilo protiv kojeg civilnog stanovništva, znajući za takav napad, učini koje od ovih djela, pa se pod h) navodi:

..... progon bilo koje grupe ljudi ili kolektiva na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, spolnoj ili drugoj osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu, u vezi s bilo kojim krivičnim djelom iz ovog stava ovog člana, bilo kojim krivičnim djelom propisanim u ovom zakonu ili bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine;

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

164. Stavom 2. tačkom g) istog člana propisano je da: *Progon jeste namjerno i teško, međunarodnom pravu suprotno uskraćivanje osnovnih prava, zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici.*

165. Prilikom činjenja ovog djela počinitelj na grub način i suprotno međunarodnom pravu jednoj ili više osoba oduzima temeljna ljudska prava pri čemu je odabir takvih osoba ili osobe izvršen na osnovu identiteta skupine ili kolektiviteta ili je baš ciljao na tu skupinu ili kolektivitet. Takav odabir se temelji na naznačenim razlikama među skupinama ili drugim razlozima koji su

opšteprihvaćeni kao nedozvoljeni po međunarodnom pravu.

166. Slijedom navedenog u smislu odredbe člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, elementi krivičnog djela progona kao zločina protiv čovječnosti su:

- 1) namjerno i teško uskraćivanje osnovnih prava;
- 2) suprotno međunarodnom pravu;
- 3) zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici;
- 4) protiv bilo koje grupe ljudi ili kolektiva na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, spolnoj ili drugoj osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu; i
- 5) u vezi s bilo kojim krivičnim djelom iz ovog stava ovog člana zakona, bilo kojim krivičnim djelom propisanim u ovom zakonu ili bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine.

167. Dakle pravilnim tumačenjem odredbe člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, djelo progona se može učiniti svim radnjama koje, u cjelini, predstavljaju namjerno i teško, međunarodnom pravu suprotno uskraćivanje osnovnih prava, zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici.

168. Sudska praksa MKSJ o radnji izvršenja (*actus reus*) progona zauzela je slijedeće zaključke:

- a) Međunarodno običajno pravo ne podržava usku definiciju progona.
- b) U svojoj interpretaciji progona sudovi uključuju djela kao što su ubistvo, istrebljenje, mučenje i druga teška djela protiv fizičkog integriteta kao što su ona sada navedena u članu 5. Statuta MKSJ.
- c) Progon može obuhvatati i razna druga djela diskriminacije koja uključuje atake na politička, društvena i ekonomska prava.
- d) Progon se obično koristi kako bi se opisalo niz djela, a ne jedno zasebno djelo. Djela progona obično tvore dio politike ili barem prakse koja slijedi određeni obrazac i moraju se posmatrati u svom kontekstu. U stvarnosti se djela progona često vrše u skladu sa politikom diskriminacije ili rasprostranjenom diskriminirajućom praksom. Međutim, jedno jedino djelo može predstavljati progon. U takvom slučaju moraju postojati jasni dokazi diskriminatorne namjere.⁸¹
- e) Kao korolar stavki, diskriminirajuća djela za koja se tereti kao za progon ne smiju se posmatrati izolovano. Neka od pomenutih djela mogu sama po sebi ne biti tako teška da predstavljaju Zločine protiv čovječnosti. Na primjer,

ograničenja koja se nameću određenoj grupi kako bi se ograničila njihova prava učestvovanja u određenim aspektima društvenog života (kao što su posjete javnim parkovima, pozorištima ili knjižnicama) predstavljaju diskriminaciju, koja je sama po sebi za pokudu; no, ona sama po sebi možda ne predstavljaju progon. Ta djela se ne smiju posmatrati izolovano.⁸²

169. Progon je oblik diskriminacije na osnovu rase, religije ili političkog mišljenja sa namjerom i rezultatom kršenja temeljnih prava pojedinca⁸³ i zločin progona obuhvata najrazličitija djela uključujući između ostalog djela fizičke, ekonomske ili pravne prirode kojima se krše osnovna ili temeljna prava pojedinca.

170. Diskriminacija predstavlja jedan od navedenih elemenata koji je neophodan za dokazivanje počinjenja krivičnog djela progona.

171. U konkretnom slučaju, optuženi je vršio progon na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, učestvovanjem u zatvaranju nesrpskog stanovništva i poduzimanjem nečovječnih djela prema njima, mučenjem, prinudnim nestankom, ubijanjem.

172. Diskriminatorna namjera, koja čini bitni element progona kao Zločina protiv čovječnosti je utvrđena van razumne sumnje na strani optuženog. Optuženom Oliveru Krsmanoviću je bilo poznato da se civilno stanovništvo u Višegradu zatvara, ubija, muči i da se prema njemu nečovječno postupa na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, odnosno da se radi o radnjama koje su samo poduzimane prema nesrpskom stanovništva, te je optuženi pokazao da dijeli diskriminatornu namjeru koja je nesumnjivo postojala na strani onih po čijim naredbama je zločin izvršen.

173. Cijeneći elemente bića krivičnog djela Zločina protiv čovječnosti progonom, da djelo počinio mora biti počinjeno u toku širokog i sistematičnog napada, prema civilnom stanovništvu, sa diskriminatornom namjerom, da počinilac mora znati za postojanje napada, Vijeće je utvrdilo ispunjenost svih elemenata na strani optuženog Olivera Krsmanovića.

174. Iz obrazloženja dijela presude u kojem je riječ o učešću optuženog Krsmanović Olivera u progону nesrpskog stanovništva opštine Višegrad u zatvaranju muškaraca Bošnjaka, jasno je da je optuženi u ovim radnjama postupao sa diskriminatorskom namjerom, jer su žrtve zločina odabrane isključivo zbog njihove vjerske i nacionalne pripadnosti Bošnjačkom narodu.

175. Nijednu od gore navedenih radnji optuženi Krsmanović Oliver nije poduzeo prema srpskom dijelu stanovništva.

176. Sva lica prema kojima je činio zločine su pripadali jednoj naciji.

177. Naprijed navedeno govori da je optuženi svjesno postupao samo prema nesrpskom stanovništvu i da je krajnji cilj bio da se smanji broj muslimanskog stanovništva u općini Višegrad.

⁸¹ Kupreškić Pretresno vijeće 14.januar, 2000 godine, paragraf 624;

⁸² Kupreškić, Pretresno vijeće paragraf 615;

⁸³ Tadić, Pretresno vijeće paragrafi 697, 710;

178. Također, svi segmenti gore pomenutog napada koji su se manifestirali kroz ograničenje slobode kretanja, podizanja barikada i kontrolnih punktova, hapšenje i odvođenja na informativne razgovore, rušenje džamija u Višegradu, za metu napada su imali bošnjačko stanovništvo, a optuženi Krsmanović je u radnjama lišavanja slobode i nečovječnog postupanja direktno učestvovao.

179. Optuženom je itekako bila poznata nacionalna, etnička i vjerska pripadnost žrtava napada, budući da su živjeli i boravili na području Višegrada, da su se svi međusobno znali, bili sugrađani i komšije.

180. Vijeće ukazuje da pravilnim tumačenjem odredbe člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH djelo progona se može učiniti svim radnjama koje u cjelini predstavljaju namjerno i teško, međunarodnim pravom suprotno, uskraćivanje osnovnih prava zbog pripadnosti skupini ljudi i zajednici.

181. Diskriminacija predstavlja jedan od elemenata koji je neophodan za dokazivanje počinjenja krivičnog djela progona. Ostala dva elementa progona su ispunjenost svih elemenata za postojanje zločina protiv čovječnosti, i grubo i flagrantno uskraćivanje na diskriminatornoj osnovi nekog temeljnog prava koje je utvrđeno međunarodnim ili konvencionalnim pravom, a koje doseže isti stepen težine kao i druga djela zabranjena članom 172. KZ BiH.

182. Vijeće prihvata stav iznijet u drugostepenoj presudi Apelacionog vijeća Bundalo X-KRŽ-07/419 od 28.01.2011. godine da progon predstavlja *samostalno djelo i osnova inkriminacije i pravne kvalifikacije jesu zločini protiv čovječnosti progonom, stoga u pogledu jasnoće i preciznosti izreke dovoljno je i ujedno pravilno pozivanje na član 172. stav 1. tačka h) KZ BiH uz opisno definisanje kako je taj progon učinjen, kako je to urađeno u izreci presude.*

183. U samoj definiciji progona se navodi da zločin progon obuhvata najrazličitija djela uključujući između ostalog djela fizičke, ekonomske ili pravne prirode kojima se krše osnovna ili temeljna prava pojedinca, kao što su pravo na život, na slobodu kretanja, što je optuženi i učinio svojim radnjama prema oštećenim, o čemu će biti više riječi u dijelu koji se odnosi na pojedinačne inkriminacije.

184. Da je optuženi Oliver Krsmanović, na način i u vrijeme kako je to navedeno u izreci osuđujućeg dijela presude, postupao sa diskriminatornom namjerom realizacije zajedničkog cilja da se izvrši progon cjelokupnog bošnjačkog stanovništva sa područja opštine Višegrad na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, jasno ukazuju provedeni subjektivni dokazi prema kojima je optuženi učestvovao sam ili zajedno sa pripadnicima svoje jedinice u lišenju slobode bošnjačkog stanovništva, prisilnom nestanku, ubijanju i drugim nečovječnim djelima.

185. Na ovom mjestu Vijeće će dati analizu odlučujućih dokaza na kojima se temelje činjenična utvrđenja u tom pravcu.

i. Progon zatvaranjem (tačka 7. osuđujućeg dijela presude)

186. Krivično djelo protupravno zatvaranje postoji kada je počinitelj zatočio jednu ili više

osoba ili je na drugi način jednoj ili više osoba oduzeta osobna sloboda pri čemu je težina počinjenog djela takva da krši temeljna pravila međunarodnog prava, a počinitelj je bio svjestan stvarnih okolnosti koje su dovele do težine tog čina. Ponašanje je počinjeno kao dio širokog ili sistematskog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva, pri čemu je počinitelj znao za prirodu ponašanja.

187. Vijeće je optuženog Krsmanović Olivera našlo odgovornim za radnje zatvaranja kao radnje upravljene protiv temeljnih prava i sloboda čovjeka, odnosno lišavanje slobode bez ikakvog pravnog osnova, pri čemu je isti imao diskriminatornu namjeru, kako je to navedeno u prethodnom dijelu ove presude jer je navedene radnje poduzimao samo prema nesrpskom civilnom stanovništvu što se može zaključiti iz iskaza svih saslušanih svjedoka koji su upravo i govorili o tome kako su zatvarani zbog toga što su Bošnjaci. U presudi Momčilo Krajišnik vijeće MKSJ-a⁸⁴ navodi koji su to elementi "zatvaranja":

1. osoba je lišena slobode
2. lišavanje slobode je proizvoljno, tj; , ne postoji pravni osnov za to
3. počinilac je djelovao sa namjerom da tu osobu proizvoljno liši slobode.

188. Ukoliko postoji pravni osnov za lišavanje slobode, onda mora važiti tokom cijelog perioda zatvora, jer lišavanje slobode postaje proizvoljno čim takav pravni osnov prestane da postoji. Protivpravno zatvaranje, izvršeno na diskriminatornoj osnovi, za koje su ispunjeni opšti uslovi za zločin protiv čovječnosti, predstavlja zločin progona.

189. Obilježje djela iz tačke e) člana 172. stav (1) KZ BiH - *zatvaranje*, a koja se optuženom stavljaju na teret (zatvaranje civila iz Sjeverina) izreke osuđujućeg dijela presude ostvareno je kad je počinilac zatočio jednu ili više osoba ili je na drugi način jednoj ili više osoba oduzeo slobodu, pri čemu je težina počinjenog djela takva da krši temeljna pravila međunarodnog prava, a počinilac je bio svjestan stvarnih okolnosti koje su dovele do težine tog čina.

190. Osnovna pravila međunarodnog prava koja se odnose na zatvaranje civila sadržana su u članovima 42. i 43. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata (Ženevska konvencija IV), u članu 9. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (Univerzalna deklaracija) i članu 9. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP). Članom 42. Ženevske konvencije IV propisano je da zaštićena lica mogu biti zatvorena ili internirana jedino ako to apsolutno zahtijeva bezbjednost sile u čijoj se vlasti ta lica nalaze, dok članom 43. Ženevske konvencije IV su zagarantovane minimalne procesne garancije na koje zaštićena lica imaju pravo. Također, odredbom člana 9. Univerzalne deklaracije propisano je da „*niko ne smije biti proizvoljno uhapšen, pritvoren niti protjeran.*“

191. Naime, nesporno je da je zatvaranje civila iz Sjeverina, na način kako je to opisano u izreci presude, predstavlja namjerno i teško, međunarodnim pravom suprotno, uskraćivanje osnovnih prava zbog pripadnosti skupini ljudi i zajednici, kao što je nesporno da je takvo činjenje suprotno i nacionalnom i međunarodnom pravu, te da su žrtve - bili pripadnici etničke i

vjerske zajednice Bošnjaka i da su upravo i samo zbog te činjenice lišeni slobode, bez postojanja nekog pravnog osnova, te da nikom nije saopšten razlog lišenja slobode, odnosno da su njihovi egzekutori svoje protipravne radnje preduzeli isključivo zbog toga što su te osobe bile pripadnici određene etničke i vjerske skupine ljudi, te da je zatvaranje sankcionisano tačkom e) stava 1. člana 172. KZ BiH.

(i) Tačka 7

192. Vijeće je optuženog oglasilo krivim da je 22. oktobra 1992.godine u mjestu Mioča opština Rudo skupa sa Lukić Milanom, Dragičević Dragutinom, Šević Đorđem i još nekoliko neidentifikovanih vojnika učestvovao u nezakonitom lišavanju slobode 16. civila koje su odvezli u Višegrad, hotel "Vilina vlas" gdje su ih mučili nanoseći im snažne tjelesne bolove i patnju, tukuću ih drvenim palicama, a zatim ih na obali rijeke Drine lišili života. Iz iskaza saslušanih svjedoka, optuženi je u protupravnom zatvaranju 16 civila učestvovao na način da je u svom kamionu prevezio civile zarobljene ispred kafane "Amfora" u Mioči, a što ni odbrana nije osporavala.

193. U završnoj riječi odbrana je iznijela svoju verziju događaja i oblika učešća optuženog u njemu, pri čemu se oslanjala samo na iskaze svjedoka Udovičića, Milisavljević Stanojke i svjedoka OZ-1. Odbrana osporava cjelokupni iskaz svjedoka VVS koji je u svom iskazu naveo da je vidio samo kamion sa ceradom, Olivera koji vozi kamion i koji odvodi zarobljene prema obali Drine i zajedno sa Lukićem puca u njih. U ovom dijelu presude vijeće će dati samo ocjenu dokaza koje se odnosi na protupravno zatvaranje, a drugi dio ove tačke izreke presude koji se odnosi na progon ubijanjem će biti obrađen u poglavlju presude koji se odnosi na progon ubijanjem.

194. Sama odbrana nije sporila njegovo učešće kao vozača kamiona u prevozu civila od Mioče do Višegrada, ali osporava njegovo učešće u zarobljavanju i zlostavljanju i ubijanju civila. Međutim, odbrana je u završnoj riječi istakla da on jeste učestvovao u prevozu određenih lica, kako bi spriječio da drugi koriste njegov kamion i da mu je bilo rečeno da se radi o vojnim zarobljenicima, a ne civilima.

195. Nesporan je identitet oštećenih na osnovu iskaza članova porodica oštećenih koji su saslušani pred Sudom iako njihova tijela nikada nisu pronađena.

196. Svjedok **Idriz Pecikoza** u svom iskazu navodi da je u proljeće '92. god živio u Strmcu, opština Priboj, Srbija, imao brata Pecikoza Seada ('64. god), koji je stanovao u Sjeverinu, radio u FAP-u, Priboj. Na posao je išao autobusom Raketa, pravac Priboj-Rudo-Priboj. Kada se raspitivao šta se sa njegovim bratom desilo, čuo se sa jednim bližim rođakom koji je u to vrijeme bio aktuelni vojni visoki oficir i koji je preko svojih prijatelja srpske nacionalnosti saznao šta se desilo sa njegovim bratom. Rekao mu je da je iz Sjeverina odvedeno 16 ljudi i jedna žena među njima, da je u toj grupi i njegov brat. Poslije je saznao da su izvedeni u Mioči ispred kafane Amfora, od strane grupe od njih 12 među kojima je bio Lukić, da su izveli samo muškarce muslimanske nacionalnosti, a među njima i njegov brat i jedna žena, da su odvedeni prema Višegradu. Međutim, uz mjesto zvano Bijela Brda, autobus je ostao u kvaru, pa ih je

⁸⁴ Presuda Tužilaštvo protiv Momčila Krajišnika, paragraf 752;

šlepao kamion do Viline Vlasi. Zna da je pronađen jedan od 16 ljudi odvedenih po imenu Medrudin koji je nađen u jezeru Perućac.

197. Svjedok **Murat Softić** navodi da je imao dvojicu braće Softić Midhat i Softić Derviš, te da su obojica oteta u oktobru 1992.godine. Preko radio amatera čuje da se radilo o 16 ljudi koji su oteti, da su bošnjaci, da su odvedeni, a pred kraj rata od ljudi iz Sjeverina saznaje da su odvedeni prema Višegradu, da su tamo mučeni i vjerovatno tamo i ubijeni. Čuo je da su odvedeni i mučeni u Vilinoj Vlasi i ubijeni na mostu. Tada saznaje da je zaustavljen autobus u Mioču, da su tu izvedeni i odvedeni, da jedno dijete nije odvedeno i da je to vidjelo. Zna da je vođen postupak u Beogradu, da je vođena istraga i da je nekoliko njih osuđeno. Među vojnicima koji su ih odveli su spominjali Lukiće i Krsmanovića. Nije pronašao posmrtno ostatke braće, zna da je pronađeno jedno lice iz te grupe u jezeru, Hodžić.

198. Svjedok **Šebo Ibrahim** svjedočio je na okolnost otmice brata Mehmeda Šebe iz autobusa u Sjeverinu, a koji je radio u firmi "Poliester" u opštini Priboj Republika Srbija. Svjedok navodi da mu se 22. oktobra usijao telefon od poziva, zvali su ljudi i govorili da su ljudi oteti iz autobusa pri odlasku na posao". Kaže da se nagađalo da bi to moglo da bude od strane njima već dobro poznate grupe koja je se tad šetala Rudom, Sjeverinom, Milče,...te „*da je to bila grupa jedna kojima niko nije mogao da stane na put...*“ Prvi dan nije znao na koju se grupu misli, ali kasnije je obavješten da je to grupa komandanta Milana Lukića, čuo je i da je među članovima bio Sredoje Lukić. Što se tiče Olivera Krsmanovića „*ja ne mogu da budem grešan da kažem da je neko baš potenciro na njega, ali...čuo sam poslije mjesec dana kad su se već razjasnile mnoge stvari da je jednostavno pominjalo se ime i Olivera Krsmanovića*“. Čuo je da je bilo između 15 i 17 zarobljenih, i da su odvedeni prema Bijelim Brdima, da su na kraju završili u Višegradu, gdje su pogubljeni, i „*da jednostavno nisu poubivani vatrenim oružjem nego su poubivani maltretiranjem i izivljavanjem nad tim ljudima*.“ Njegov brat danas nije među živima, posmrtno ostatke nisu uspjeli pronaći. Poznato mu je da su samo nađene kosti Medredina Hodžića. Poznat mu je pojam Vilina Vlas, zna da je to „*naziv jednog objekta odnosno hotela u Višegradu u kome su ti ljudi zatočeni, zarobljeni i da su tu bili do krajnjeg ishoda*.“ Prepoznao je četiri fotografije na kojima je njegov brat.

199. Svjedok **Koldžić Dževad** je svjedočio na okolnost otmice majke Hodžić Mevlide koja je također oteta u autobusu. On je čuo da su svi oni oteti od strane grupe kojoj su pripadali Milan Lukić, Oliver Krsmanović, Đorđe Šević i Dragutin Dragičević. On je u Beogradu prepoznao svoju majku na fotografijama iz hotela Vilina Vlas u Višegradu, a nastale su nakon njenog nestanka.

200. Svjedok **Hodžić Behudin** svjedočio je na okolnosti otmice njegov oca iz autobusa, a o događaju je čuo od portira firme u kojoj je radio njegov otac. Poslije, kada se vratio iz vojske u augustu 1993.godine, čuo je razne varijante događaja u kojem je nestao njegov otac, neki su govorili da su odmah pobijeni, neko da su u logori, neko da su živi. Prepoznao je na fotografijama koje su mu predočavane Alihodžić Muju, Ramiza Begovića, Medu Hodžića, Esada Džihica, Midhata Softića, Medredina Hodžića

201. Svjedok **Čatović Ramiz** svjedočio je na okolnost otmice sina Ramahudina Čatovića koji je također radio u fabrici "Poliester". On je čuo da su ih oteli Lukić i Savić i da su svi živi i zdravi, ali je poslije čuo da je grupa od 16, odnosno 18 Bošnjaka iz autobusa sahranjena u llovači. "*Bili smo na Vilinoj Vlasi, i na jedno 50 metara ili 100 metara ima jedan bagrem, ovako na trougao, tamo jedan vako jedan ovako, tu je između bagrema livadica, i tu su svi pobijeni*"

202. Lice po imenu Alija Mandal je također otet iz autobusa. Na okolnosti njegove otmice svjedočila je svjedokinja **Šukić Dženana** (kćerka). Njen otac je radio u FAP-u u

Priboju, a otmica se desila 22.10.1992.godine u Mioči. Zna da su te prilike oteti samo ljudi muslimanske vjeroispovjesti i da ih je bilo 17. Imena lica koja su dovođena u vezu sa otmicom njenog oca su Milan Lukić i Oliver Krsmanović. Identificirala je svoga oca na predočenoj grupnoj fotografiji, ležao je na podu i imao je kožnu jaknu na sebi.

203. Svjedok **Hodžić Sakiba**, prije rata živjela je u Sjeverinu sa suprugom Zumredinom, njegovim bratom Medredinom i svekrvom. Navodi da su suprug i djever radili u preduzeću "Poliester", da su se svakodnevno vozili na relaciji Rudo- Sjeverin- Priboj, da ih je zaustavljala vojska, te da im je preduzeće izdalo potvrdu o slobodi kretanja i garantovana im je bezbjednost. Svjedokinja dalje opisuje 21. oktobar: "to jutro, normalno došla sam na posao. Negde oko pola osam, gazda u, u radnji u kojoj sam radila mi je saopštio da je on čuo da je autobus koji se kretao na rel., na relaciji Rudo-Priboj zaustavljen u mestu Mioče i da su putnici Bošnjačke nacionalnosti izvedeni iz autobusa. Znajući da je na toj relaciji, znači u tom autobusu se kretao i moj djever, ja sam odmah pozvala jednu komšinku Miru Javorac, to jeste moju prvu komšinku na telefon i pitala sam je šta se desilo". Svjedokinja navodi da je Mira bila u tom autobusu, i bila je jako potrešena, plakala je. Tada mi je Mira rekla, da stižući u mesto Mioče, sa desne strane gde je postojala jedna kafana Amfora, koja je bila spaljena, na putu su stajali uniformisana lica sa oružjem i dali su znak da se autobus zaustavi. Vozač autobusa je tako i postupio, znači sa desne strane, iz mesta iz kog su dolazili je i stao. Otvorio je vrata i na prednja vrata je ušao, tako ga je opisala čovjek otprilike neke srednje visine. Nosio je šubaru na glavi, i kokardu. Na zadnja vrata je ušao drugi. Imao je povez preko glave i nagaravljeno lice. Tada su naredili da svi pokažu svoje putne isprave. Kako su znači dolazili do kog ko je bio Bošnjak, tako su naredili da izlazi. Na, znači na putu gde su zaustavili autobus stajalo je još uniformisanih lica, među kojim je i bila jedna ženska. Autobus, vozač autobusa je molio, jednostavno razgovarao, pokušavao da, da zaustavi to što su oni već činili izvođenje ljudi iz ovaj, autobusa. Pored, pored te kafane Amfora bio je parkiran manji kamiončić, Zastave, otprilike sa ceradom. I pored je bio parkiran još jedan auto, rekli su bijeli, otprilike to je bila neka Lada, da li je bila Niva ili je bila ona karavan, otprilike, onaj, to ne mogu se sad setiti. Njih su ubacivali, otvorili su ceradu i naredili su him da uđu. Njima je naređeno da krenu dalje." Kaže da joj je Mira rekla da su oni tada krenuli u pravcu Priboja kojim se ide i prema Višegradu. Svjedokinja navodi da je nakon toga svratila u „Raketu“ (autoprevoznik), i pitala šta se desilo, da li su išta preduzeli, te joj rekli da je vozač čim je došao u stanicu prijavio izvođenje putnika Bošnjačke nacionalnosti, i oni su tada javili opštini i SUP-u. Navodi da joj je Mira po imenima nabrojala sve izvedene Bošnjake iz autobusa, 16 lica, jer su to bile i njene komšije s kojim su živjeli,. Svjedokinja navodi da su se tada okupili pred opštinom Priboj, molili, plakali, apelovali na predsjednika opštine da učini nešto, te da je obećano da će pokušati sve da učine, ali taj dan nisu ništa učinili. Sutradan su u novinama „Borba“, ili je bio „Blic“, „Večernje novosti“, „Večernje novosti“, nije sigurna, izašla imena svih 16 oteatih Bošnjaka i da su pobijeni u Višegradu, „Vilina Vlas“. Svjedokinja navodi da su joj predočene fotografije na kojima je prepoznala Šabo Mehmeda, Zafera, Ramiza Begovića, Džihic Esada, Muju Alihodžića, Medredina Hodžića, te da je pronađen dio tijela Medredina Hodžića (donja vilica sa dva zuba), a da joj nije poznato šta je sa ostalim tijelima.

204. Svjedok **Alihodžić Hilmija** svjedočio je na okolnost otmice brata Alihodžić Muje, koji je radio u "Poliesteru", te navodi da su pohvatani na teritoriji Bosne, Mioča, „tek sam drugi dan saznao od komšiluka da su ti ljudi koji su putovali pohvatati i odvedeni. Posle sam došao tu negde možda neki drugi, treći dan u njegovu kuću Sjeverin, tu je bio haos, žena, djeca, sve je to uplakano, niko ništa nije ni znao ni kud je ni šta je. Samo smo nako čuli te priče da su ljudi pokupljeni, odvedeni, ne zna se u kom su pravcu ni odvedeni ni pokupljeni.“ Čuli su da je 17 ljudi iz autobusa izvedeno „i jedna žena sa njima i onda jedno dijete samo opstalo u tom autobusu, učenik koji je pohađao u školu što je išo, on je jedini osto tuj u autobusu,⁵¹ prošo, posle priče su bile da je taj vozač

autobusa koji je vozio da je to dijete spasio, kao da je reko nemojte dirat ovo dijete, to je dijete moje i šta ja znam, sad koliko je istina ne mogu da ka'em kad nisam bio tu trenutno u autobusu ne znam šta je se to sve dešavalo.“ Dalje navodi da je kamion odatle otišao u pravcu Bijela Brda, a autobus koji je vozio te putnike, u Priboj, te pretpostavlja da je vozač rekao šta se desilo u autobusu, da je izvršena otmica. Svjedok kaže da se pričalo da je sve to bilo namješteno, te da se to veče peklo jagnje u Priboju i slavilo se. „Očekivo se taj trenutak za te ljude da se uzmu. Jer treba se da uzme autobus koji je putovo iz Krajčevića i taj vozač kao možda da je znao da je neku dojavu imao iz navodno autobus se pokvario taj e onda su sačekali te ljude što putuju iz Sjeverina, autobus koji se vraća iz Rudog on prvo ide iz Priboja za Rudo, kupi radnike, vraća. Sačekali su te ljude tu na Mioču kod „Amfore“ kafane i tu su ljude pokupili. E sad u pravcu su otišli prema Bijelim Brdima. Posle je priča bila za mog brata na Bijelim Brdima jer ima Milo Udovičić koji je šlepo te ljude sad ne znajući da li je njima nestalo goriva uzrok čega je, taj Miloje Udovičić njih šlepo. I bila je priča i Miloje Udovičić danas je živ u Priboju on kaže i bila je priča Miloje je pričo da je taj moj brat ubijen na Bijelim Brdima, da su mu stavili glavu na kolac i da je ta njegova glava služila kao neka meta za gađanje. Kao neka, e posle su ga tu Miloje (nerazumljivo) taj baš Oliver Krsmanović da je podnosio pušku Miloju Udovičiću pod grlo jer tako je u Beogradu bilo kad mu je reko Miloje Udovičić zavrnite rukav da Vam vidim tetovažu i reko to ste Vi ja Vas ka poznajem lijepo. Ja sam Vama dao kanister sa naftom kad je otišo s Bijelih Brda njihovo vozilo ni da li su ga palili da li nisu, Miloje je ošo drugom pravcu oni su otišli svoj kamion, kud su otišli to oni znaju.“ Svjedok navodi da tijelo njegovog brata do danas nije pronađeno, te da je na predocnim fotografijama na njih nekoliko prepoznao svog brata.

205. Svjedok **Đekić Zekija** opisuje otmicu brata Hadžić Zafera. Kada je njen brat krenuo na posao 22. oktobra 1992. godine naoružani, maskirani ljudi su zaustavili autobus na Mioču, „ušli u autobus, pretresli hi, ko je god bio musliman izveli su ih napolje, tamo je staj'o kamion pod ceradom, jedno dijete je jedan čovjek Srbin zaštitio od 12 godina, to je Admir Džihić, meščini se preziva. I sad prema Bijelim brdima“. Takođe navodi da je bila u Beogradu, te da je vodila sestru kad je bio Udovčić svjedočio i u vezi sa tim događajem. „Udovčić je u Beogradu izjavio da su ih odveli na Bijela Brda, tu je on otvorio kamion, i izašli su ljudi sa čarapama na glavama, išli su prema Višegradu. Udovčić je otišao odatle, a oni su ostali na Bijelim Brdima. Zafer nije živ, otišao je prema hotelu „Vilina Vlas“, tamo su ih zlostavljali, ubili. Njegovo tijelo nikad nije nađeno.“

206. Iz iskaza saslušanih svjedoka Vijeće je nesporno utvrdilo kako se događaj desio i kako su nakon legitimisanja iz autobusa izvedeni svi pripadnici muslimanske vjeroispovjesti u mjestu Mioča, te da tijela otetih lica, izuzev tijela Hodžić Medredina, nisu pronađena. Identitet otetih civila Vijeće je također utvrdilo kroz iskaze saslušanih svjedoka.

207. Da se radilo o grupi koju je predvodio Milan Lukić i da je na licu mjesta bio prisutan i Oliver Krsmanović, a što ni odbrana nije osporavala, potvrdio je svjedok Udovičić Miloje.

208. Svjedok **Udovičić Miloje** navodi da je dana kada se otmica desila prevezio neku dizalicu za izradu ploče na kući, te da ga je na putu zaustavila grupa mladića, koji su po licu bili namazani bojama i koji su imali ogrnute zastave crne boje na kojima je pisalo -sa verom u Boga-. Svjedok ne zna koliko je tačno bilo mladića, ali je vidio parkirano bijelu “Ladu” i zastavu pod ceradom (kamion). Oni su ga zaustavili jer im je kamion stao, te su isprva mislili da im je nestalo benzina, međutim radilo se o drugom kvaru. On ih je šlepa do Bijelih brda. Tu je primjetio da se pod ceradom nalaze ljudi i da mu jedan rukom govori kao da ide. U tom trenutku on je jednog vojnika pitao može li ići, ali mu je pokazao rukom da sačeka. Svjedok navodi da ne poznaje Olivera Krsmanovića, niti zna identitet mladića koji su prevozili zarobljene civile pod ceradom kamiona.

209. Svjedoci Murat Softić, Šebo Ibrahim, Dženana Šukić u svojim iskazima navode da su Milan Lukić i Oliver Krsmanović pominjani i dovođeni u vezu sa otmicom civila iz autobusa. Olivera Krsmanovića prepoznali su i na fotografijama kao lice namazano crnom bojom.

210. Radilo se o civilima, koji su bili zaposleni ili u FAP-u ili Poliester firmi u Rudom i redovnom se linijom prevozili na posao, svi su imali propusnice kojim im je garantirana bezbjednost proslaska preko barikada. Lišeni su slobode, bez pravnog osnova i samo zato što su bili muslimanske nacionalnosti, pri čemu je samo tijelo Hodžić Medvudina pronađeno. Imajući u vidu sve elemente krivičnog djela zatvaranja, Vijeće smatra da je Tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo da je Oliver Krsmanović kao saizvršilac učestvovao u zatvaranju lica u Sjeverinu.

i. Progon drugim nečovječnim djelima (tačka 8 osuđujućeg dijela presude)

211. Elementi "drugih nečovjećnih djela" iz člana 172. stav 1. tačka k) KZ BiH u dosadašnjoj praksi Suda BiH su definisani kao 1. **radnje ili propusti težine slične ostalim radnjama** iz člana 172. Stav 1. KZ BiH; 2. **da su te radnje ili propusti prouzročili tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili ozljedu, odnosno da predstavljaju težak napad na ljudsko dostojanstvo i da su radnje ili propusti namjerno izvršili optuženi ili lice odnosno lica za čije radnje i propuste optuženi snosi krivičnu odgovornost.** Dovoljno je da povreda ili patnja bude stvarna i ozbiljna, odnosno nije nužno da bude trajna. Međutim, dugoročni efekti počinjenog djela relevantni su kod utvrđivanja njegove ozbiljnosti.

212. Prvostepeno vijeće u predmetu *Momir Savić* navelo je i primjere nečovjećnih djela iz prakse MKSJ: sakaćenje ili nanošenje teških tjelesnih povreda; premlaćivanje i druge nasilne radnje; nanošenje povreda; teške povrede tjelesnog ili duševnog integriteta;

213. *Mens rea* za nečovjećna djela iz ovog člana zadovoljen je kada je počinitelj u trenutku činjenja ili nečinjenja imao namjeru da nanese tešku tjelesnu ili duševnu patnju ili da izvrši težak napad na ljudsko dostojanstvo žrtve, ili ako je znao da će to njegovo činjenje ili nečinjenje vjerovatno prouzrokovati tešku tjelesnu ili duševnu patnju ili teški napad na ljudsko dostojanstvo i ponio se sa bezobzирnom nepažnjom prema tome.⁸⁵

214. Primjeri drugih nečovjećnih djela su: seksualno nasilje (koje nije ograničeno isključivo na fizički nasrtaj na tijelo i koje može obuhvatati; radnje koje ne podrazumijevaju penetraciju ili čak ni tjelesni kontakt, kao na primjer, prisilno skidanje žene u prisiljavajućim i ponižavajućim okolnostima); prisilno skidanje žene i njihovo javno prikazivanje; premlaćivanja; i prisilno premještanje, odnosno prisilno raseljavanje civila koje se može odvijati unutar državnih granica; ovo premještanje ne mora nužno biti trajnog karaktera.⁸⁶

215. Optužnicom se optuženom Krsmanović Oliveru stavljalo na teret da je druga nečovjećna djela iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom k) KZ BiH poduzimao radnjama iz tačke 8. osuđujućeg dijela presude, odnosno tačkom 12. optužnice. Sud je

⁸⁵ Presuda Savić Momir, broj , datum

⁸⁶ Vidjeti, npr. Akayesu, Prvostepena presuda ¶ 697; Simid i drugi, Prvostepena presuda ¶ 78; Stakid, Presuda

Žalbenog vijeda ¶ 317; Brima, Presuda Žalbenog vijeda ¶ 184.

¹⁸² Galid, Prvostepena presuda ¶ 153; Krnojelac, Prvostepena

optuženog našao odgovornim da je nečovječno postupao prema zatvoreniku Muji Parangliji, na način što mu je zajedno sa još jednim licem pripaljivao cigaretu sa upaljačem pojačanog plamena i na taj način mu u nekoliko navrata spržio lice, a nakon toga šamarali.

(ii) Tačka 8

216. Na tačku 8 izreke osuđujućeg dijela presude, svjedočio je OK-19 kao očevidac premlaćivanja Muje Paranglije, sa kojim je bio zatvoren u istoj ćeliji u logoru Rasadnik u Rogatici. Svjedok je opisujući način svog hapšenja i dolazak u zatvor Rasadnik naveo da su ih zarobili Milan Lukić i njegovi ljudi i da je među njima bio i Oliver. Identitet vojnika Olivera Krsmanovića za ovog svjedoka nije sporan, jer ga na pitanje tužioca detaljno opisuje da je bio visok 1.75, da je bio prosjed, da je imao negdje oko 25 godina u inkriminisano vrijeme. Također u toku istrage ovaj svjedok je vršio prepoznavanje optuženog na osnovu prezentiranih fotografija, te nema dilemu u pogledu identiteta. Ovaj svjedok pominje optuženog Olivera Krsmanovića kao vojnika koji je zajedno sa Milanom Lukićem i vojnikom Ristićem učestvovao u maltretiranju Muje Paranglije, ali svjedok prilikom opisivanja izgleda optuženog kod tog događaja dodaje da je Oliver još imao i plavu UN kapu. Opisujući samo maltretiranje Muje Paranglije, svjedok navodi da mu je optuženi zajedno sa drugim vojnicima davao cigaru, pojačavajući plamen na upaljaču, „*pa kad ga oprži ovaj počne da plače, da jauče, nakon čega su ga oni udarali rukama i nogama, i ismijavali se, jednostavno to mi je bilo kao neka, neka šala, kao, kao nešto, bilo im je to smiješno. I kad bi pao opet su ga dizali i tukli. Mujo Paranglija je i dalje uporno tražio cigaru da zapali i oni su nastavljali s tim*“. Prema navodima svjedoka optuženi Oliver Krsmanović je te prilike govorio „*kada izađeš reci da te tukao UNPROFOR*“. Svjedok je ranije davao izjave u četiri navrata, pa je prilikom davanja iskaza u SIPA-i prepoznao optuženog na fotografiji. Svjedok je tokom svjedočenja bio izričit u tvrdnji da njega lično optuženi Oliver Krsmanović nikad nije tukao što je i bio razlog da Vijeće iskazu ovog svjedoka pokloni punu vjeru jer očito nije imao motiv da optuženog tereti za nešto što nije učinio, a istinitost njegovog kazivanja nije dovedena u pitanje ni drugim dokazima provedenim u toku postupka.

217. Svjedok je Olivera Krsmanovića označio kao lice koje je pripaljivalo cigaretu Muji Parangliji, i koje poslije zajedno sa ostalim udara nogama oštećenog. U svojoj izjavi svjedok navodi da ne zna ništa o ratnom angažmanu Olivera Krsmanovića, i da ga je po prvi put vidio 05.augusta 1995.godine, *te da je o navedenom događaju ispričao ono što zna. U činjeničnom opisu ove tačke izreke presude, Vijeće je izvršilo intervenciju u pogledu radnji izvršenja optuženog, navodeći da “ su mu prvo davali cigaru koju su mu pripaljivali upaljačem sa pojačanim plamenom i na taj način ga u nekoliko navrata spržili po licu, nakon čega su ga šamarali”*

218. Svjedok odbrane Vučićević Srđan koji je bio stražar u logoru “Uzamnica”, pokušao je dati alibi optuženom Oliveru Krsmanoviću navodeći da ga nikad nije video na stražarskim mjestima. Obrazlažući tu svoju tvrdnju, kaže da je u logoru bilo ukupno pet stražarskih mjesta, te da je on uvijek bio na prijavnici odakle se nisu mogla vidjeti druga stražarska mjesta. Cjeneći iskaz ovog svjedoka Vijeće nije moglo isključiti prisustvo optuženog Krsmanovića u logoru “Rasadnika”, jer svjedok sa svog stražarskog mjesta nije mogao vidjeti druga, niti je cijelo vrijeme bio u logoru “Rasadnik”.

219. Drugim riječima, ne postoji nijedno dokazno pravilo koje ide u pravcu zaključka da se presuda ne može zasnovati na jednom dokazu. Dužnost je suda, da takav dokaz pažljivo

analizira kako sadržajno tako i u vezi sa ostalim dokazima. U konkretnom slučaju prvostepeno Vijeće je analizirajući sadržaj iskaza svjedoka, dosljednost iskaza, da je u toku istrage na fotografijama prepoznao optuženog, te mu je u cijelosti poklonilo vjeru.

Progon prisilnim nestankom (tačka 1,3, 4, 6, osuđujućeg dijela presude)

220. **Prisilni nestanak osoba** jest:

hapšenje, pritvaranje ili otimanje osoba, od strane ili s dopuštenjem, podrškom ili pristankom države ili političke organizacije,

uz odbijanje da se prizna takvo lišenje slobode ili da se pruži informacija o sudbini ili o mjestu gdje se nalaze takve osobe,

s namjerom da se uklone od zaštite zakona na duže vrijeme.

221. Prisilni nestanak priznat je kao zločin protiv čovječnosti u više međunarodnih deklaracija i konvencija.⁸⁷ Prema definiciji MKS, nije nužno da počinitelj mora biti uključen u zatvaranje i odbijanje davanja informacija o žrtvi. Pojedinaac može biti kriv za prisilni nestanak bilo da je zatvorio osobu, bilo da zna da vjerovatno neće biti potvrde ili informacije o tome, ili bilo da je odbio priznati zatvaranje ili pružiti informacije o istom, znajući da je vjerovatno došlo do zatvaranja. Vijeće u predmetu Rašević i drugi konstatiralo je da je prvi element djela ispunjen „osiguranim pritvaranjem, premještanjem, prebacivanjem i odvođenjem osoba sa prvobitnih lokacija zatvaranja ili pritvora na druge lokacije.”⁸⁸

222. Vijeće zaključuje da su svi elementi krivičnog djela prisilni nestanak utvrđeni izvan razumne sumnje za sve tačke (1, 3, 4 i 6), odnosno da je optuženi Oliver Krsmanović kao saizvršilac učestvovao u prisilnom nestanku **Oprašić Hameda koji je iz svoje kuće u selu Hanište odveden na nepoznatu lokaciju**, zatim civila muškaraca (**Zulčić Mustafe, Rešida Gadže, Žiga Safeta, Omera zv. Đilbas, Memišević Ismeta, Nuhanović Midhata, Pecikoza Remzije i Repuh Hameda**) koji su iz svojih kuća u selu Dušće odvedeni na nepoznatu lokaciju, zatim **Ahmetspahić Hasana i Osmanbegović Naila koji su** iz naselja Crnča odvezeni u nepoznatom pravcu, te **Mucovski Rešada i Zukić Fadila** koji su iz naselja Rodića Brdo odvedeni u zgradu SUP-a u Višegradu gdje su posljednji put viđeni, nakon čega im se gubi svaki trag. Činjenica da su samo od nekih oštećenih pronađeni posmrtni ostaci, a da se druga navedena lica još uvijek vode kao nestala, ukazuju na postojanje namjere da se sudbina oštećenih zadrži u tajnosti. Također porodicama oštećenih je rečeno da se isti odvede na informativni razgovor i da će brzo biti vraćeni nazad

⁸⁷ Deklaracija o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka, G.A. res. 47/133, 47 U.N. GAOR Supp. (No. 49) at 207, U.N. Doc. A/47/49 (1992.); Međuamerička konvencija o nasilnom nestanku osoba, 33 I.L.M. 1429 (1994.); Međunarodna konvencija o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka, E/CN.4/2005/WG.22/WP.1/Rev.4 (2005.).

⁸⁸ *Ibid.* str. 98 (str. 110 BHS) (odgovarajući dio potvrđen i u žalbenom postupku).

(i) **Tačka 1 osuđujućeg dijela presude**

223. Na okolnosti tačke 1. optužnice svjedočili su svjedoci Oprašić Mujesira, OK-15, Čubrilović Branislav, Vojnić Brane, na osnovu kojih iskaza je vijeće van razumne sumnje utvrdilo da je optuženi sredinom maja mjeseca u Višegradu skupa sa Lukić Milanom i drugim pripadnicima VRS, učestvovao u prisilnom nestanku Oprašić Hameda, kojeg su pod prijetnjom vatrenim oružjem odveli iz njegove kuće u naselju Hanište, od kada mu se gubi svaki trag, te njegovi posmrtni ostaci jos uvijek nisu pronađeni.

224. Vijeće je izvršilo intervenciju u činjeničnom opisu u pogledu vremena izvršenja djela. Naime, niko od svjedoka koji su svjedočili na ove okolnosti nije potvrdio da se događaj desio 25. maja 1992.godine. Svjedokinja Oprašić Mujesira se nije ni izjašnjavala o tačnom datumu kada je njen suprug odveden, dok je svjedokinja OK-15 navela da je Oprašić Hamed odveden trećeg dana nakon odlaska Užičkog korpusa. Prema izvedenim dokazima datum odlaska Užičkog korpusa iz Višegrada je 18/19.maj 1992.godine, tako da je Vijeće našlo dovoljno određenom vremensku odrednicu **sredina maja mjeseca 1992.godine**, koja ne ide na štetu optuženog. Očevici događaja su svjedoci Mujesira Oprašić i zaštićeni svjedok OK-15, čiji iskazi su saglasni u pogledu identiteta lica koja su došla i odvela Hameda Oprašića.

225. Svjedok **Oprašić Mujesira** opisujući odvođenje muža navodi da su po njega došli Milan Lukić, Goraždak, Čubro i Oliver Krsmanović. Optuženi Krsmanović Oliver je bio u pratnji Lukića i osiguravao da lice ne pobjegne. Svjedokinja je prepoznala Olivera kao lice koje je bilo u grupi koja je odvela njenog muža, uz konstatciju da se u odnosu na taj period promjenio, jer je osjedio. Svjedokinja je potvrdila da je te prilike Oliver Krsmanović imao pušku i da je zajedno sa Milanom Lukićem vodio njenog supruga prema autu. Na pitanje tužioca da pojasni razlike u iskazu iz istrage i sa glavnog pretresa, jer je svjedokinja na zapisnik iz istrage navela da je Oliver Krsmanović "držao pušku na gotovs"⁸⁹, a to nije pomenula na glavnom pretresu, svjedokinja navodi da se vjerovatno više detalja sjećala kada je davala iskaz u istrazi. No prilikom pojašavanja svjedokinja je rekla da je najvjerovatnije tako bilo.

ja sam došla, tu je bio Čubro, on je, imala sam i vanjski wc, on se sageo i onako mene, malo k'o i uplašio ono, što sam ja baš naišla tu, pitam ga šta tražite, kaže gospođo da Vas ne bi maltretirali tebe i zadržavali recite gdje vaš muž krije oružje, ooo mitraljez. A ja sam rekla, pa Vi dobro poznajete ko je moj muž, da je on samo mog'o imati ovaj lovačku pušku. Međutim, kad sam to rekla ovom Čubri, ja sam krenula prema kući, mislim pošto je to sve udaljeno 10-tak metara, krenula sam, on već izlazi moj muž, sa Milanom, u hodnik i muž otvara cipelar i cipele je navu'ko onako stojke i sad ispred izlazi na stepenište da veže pertle, pošto imam i treći sprat, on je uspio zavezati jednu pertlu i Milan je njemu ovako ramenom, ne moraš kaže da vežeš. Već ovi odraduju svoje poslove, recimo idu na sprat, idu ono, nešto traže eto, što ne znam šta, oko kuće i ovo i ono. U međuvremenu, u međuvremenu ovaj goraždak, već mog muža odvode, možda ću nešto malo, nešto sam se malo i, mog muža Milan odvodi, recimo Oliver, Čubro, ovi opet, ovi ono, znaš kao ne znam kako da Vam kažem, on odvodi svoje radi radnje, ovi rade svoje,

⁸⁹ Iskaz svjedoka Oprašić Mujesira dat SIPA-i od 02.10.2009.godine, nije uloženi kao dokaz, samo je svjedok pitan na okolnost razlike u iskazu.

da je ovaj goraždak uzeo od mene 'čerku, imala sam od kuće sa žicom, ograda koja je bila i zakrenuo se je taj goraždak i pokazuje nešto mojoj Šejli, šta je ispod tog prsluka. Ona je kimmula glavom i njemu je odgovorila, pitao ju je taj goraždak, ima li ti tata ovo, ona je kimala glavom i ona mu je samo rekla tada, da moj babo ima pušku sa kojom ubiva, ubija zeku.Jeste. Svi su oni bili sa automatima, što se tiče njihovog dolaženja, oni su bili okićeni svim i svaćim, a između ostalog, ni jedan nije bio bez automata.

Tužilac: *Da li je i u jednom momentu, sa Milanom Lukićem, koji je vodio vašeg supruga, išao i Oliver Krsmanović? Svjedok:* *Da. Ona je doživjela Olivera kao pratnju Milanu Lukiću*

226. Odbrana je kao dokaz O-1 uvela Izjavu svjedoka Oprašić Mujesire od 28.05.2009.godine koju je svjedokinja dala Državnoj agenciji za istrage i zaštitu u predmetu protiv osumnjičenog Budimira Kovačevića zv. Bude, a na okolnost razlika u iskazu. U navedenom iskazu svjedokinja Oprašić Mujesira pominje Olivera Krsmanovića da je bio zajedno u grupi sa Branom Vojinovićem i Goraždakom kada su došli po njenog supruga. U kontekstu navedne izjave odbrana osporava postojanje radnje izvršenja Olivera vezano za tačku 1. koja mu se stavlja na teret, da je Oliver bio tu kada je Lukić izveo Hameda, doveo ga do auta i odvezao se sa njim. Međutim, Vijeće posebno naglašava da ovaj iskaz pažljivo treba cijeniti upravo iz razloga što su pitanja koja su postavljena u predmetu koji se vodio protiv Budimira Kovačevića bila usmjerena na radnje tog optuženog, a ne na radnje Olivera Krsmanovića, pa je i logično da svjedok ne spominje detalje vezane za optuženog Krsmanovića. Ovakve iskaze dozvoljeno je koristiti, ali je njihova dokazna snaga ipak ograničena

227. Predmetnu izjavu svjedok Oprašić Mujesira je dala u predmetu protiv drugog osumnjičenog, a ne Olivera Krsmanovića, Vijeće je prilikom iskaza ovog svjedoka vodilo računa da se radi o oštećenju koja je izgubila i sina i muža u ratu, da je svjedočila u nekoliko predmeta vezanih za područje Višegrada protiv više optuženih i da prilikom davanja izjave u drugim predmetima nije ni pitana za optuženog Olivera Krsmanovića

228. Međutim, Vijeće je poklonilo vjeru iskazu ovog svjedoka koji je dala na glavnom pretresu, pri tome uzimajući u obzir sve relevantne okolnosti po kojima se cijeni vjerodostojnost određenog iskaza, a prevashodno njegova jasnost i logičnost, te je tako i cijeno izjavu svjedoka vezano za razlike u odnosu na iskaz iz istrage, da je najvjerovatnije optuženi Krsmanović *imao pušku na gotovs.*

229. Svjedok **OK-15** opisuje dan kada je odveden Oprašić Hamed, i navodi da su došla tri auta, da su došli Lukić i Oliver Krsmanović kojeg je lično poznavala, da su proveli Oprašića trojica vojnika, okružili ga, te da je Oliver Krsmanović držao pušku, bajonet , uperen u leđa Oprašić Hameda kada su ga sprovodili do auta. Odbrana je svjedokinju Oprašić Mujesiru pozvala i kao svog svjedoka i u toku direktnog ispitivanja pitala na okolnost zašto nije u predmetu *Šekarić Dragan* koji je vođen pred ovim Sudom pomenula da je Oliver Krsmanović bio prilikom odvođenja njenog muža, pri čemu je svjedokinja bila izričita i tvrdila da je to rekla.

Znači, bili su sa strane dvojica, trojica su bila oko njega. Znači, dvojica su bila od kojih je sa, iza leđa Oliver Krsmanović je bio, znači. On je ovaj imao pušku, ja ne znam koja je bila, ali je na puški imao nož zvan, to se zove u narodu bajonet znači. Bio je uperen prema njegovim, znači s leđa mu je bio on. Tužilac: Kad kažete njegovim, je li mislite prema Hamedovim leđima? Svjedok: Jeste, iza Hameda je bio, znači s uperenom puškom iza leđa, jer a s jedne strane je bio Lukić, s druge ne znam ko je bio, a ostali vojnici koji su bili, ostali koji su bili s njima znači oni su tu negde bili, oni su tako se ponašali ko da vode medjeda, a ne čovjeka bespomoćnog koji je eto tako sav izgubljen, djeca mu ostaju mala, a on ide i tako je otišao u nepovrat. Tužilac: Dobro. Odakle ste to posmatrali,

*znači rekli ste već da ste bili u ovoj kući? Stavljeno je u, stavljeno je u crveni auto Behije Zukić; Sjećate li se, onoliko koliko možete opisati izgled Olivera Krsmanovića u momentu kad ide iza Hameda, drži mu uperenu pušku u leđa, sjećate li se u čemu je bio obučen? Da li je imao kakvu uniformu? **Svjedok:** Oliver je imao maskirnu uniformu na sebi i imao je uvijek je, par znači dva puta sam ga vidio..., imala sam susret to iz kuće i poslije sam imala susret s njim, imao je ona, one redenike neke, ne znam ni ja, one čitav niz oko sebe je imao opasan tih reden..., redenika i pušku neku, samo ja nikad nisam to. Ne znam šta je oružje i danas ne znam šta je oružje, ne bih ga mogla raspoznati, ali pušku je im'o. A, uvijek mi je upečatljivo to bilo što je im'o taj nož.*

230. Svjedok **Čubrilović Branislav** dao je iskaz kod notara, te je isti uložen u spis kao dokaz broj O-21. Sud se nije upuštao u ocjenu sadržine ovog iskaza jer je svjedok, kao što je nevedeno, isti dao kod notara tako da nije na zakonom propisan način bio podvrgnut direktnom i unakrsnom ispitivanju. Na osnovu ovog dokaza Sud je jedino zaključio da je svjedok u navedeno vrijeme pristupio u notarski ured te dobrovoljno dao iskaz.

231. Vijeće je poklonilo vjeru svjedocima Oprašić Mujesiri i svjedoku OK-15, čiji iskazi su bili jasni, logični i uzajamno dopunjeni, te kao takvi dali dovoljan razlog za zaključak Vijeća da je optuženi navedenim radnjama, postupajući kao saizvršilac, dao odlučujući doprinos izvršenju ovog krivičnog djela na način da je zajedno sa Milanom Lukićem pod prijetnjom vatrenim oružijem odveo Oprašić Hameda iz njegove kuće, od kada mu se gubi svaki trag tako da njegovi posmrtni ostaci ni do danas nisu pronađeni. Vijeće je cijeno i iskaze svjedoka odbrane koji su svjedočili na okolnost ove tačke optužnice i utvrdilo da su isti samo negirali svoje učešće u ovom događaju, iako ih je svjedok Oprašić Mujesira označila kao učesnike. Navedeni svjedoci nisu dali druge informacije o događaju, koje bi Vijeće opredjelilo na donošenje drugačijeg zaključka i odluke.

(ii) Tačka 3 osuđujućeg dijela presude

232. Za tačku **3 osuđujućeg dijela presude**, Vijeće je optuženog Olivera Krsmanovića oglasilo krivim da je učestvovao kao saizvršilac u progonu prisilnim nestankom lica Zulčić Mustafe, Rešida Gadže, Žiga Safeta, Omera zv. Đilbas, Memišević Ismeta, Nuhanović Midhata, Pecikoza Remziju i Repuh Hameda u naselju Dušće skupa sa drugim pripadnicima VRS, te da su naknadno pronađeni samo posmrtni ostaci Memišević Ismeta, dok se ostali i dalje smatraju nestalim. Na okolnosti ove tačke optužnice svjedočili su Gadžo Rešida, Zulčić Mersiha, Semaida Nuhanović, Žiga Džemila, Fatima Podžić, te svjedoci OK-17, OK- 7, OK-6 i vještak Dr. Hamza Žujo. Svjedoci Gadžo Rešida, Žiga Džemila, Semaida Nuhanović, Zulčić Mersiha potvrđuju da su njihovi muževi, odnosno očevi odvedeni iz sela Dušće u junu mjesecu 1992.godine. Iako su bili očevidci događaja, navedene svjedokinje nisu poznavale vojnike koji su odveli muškarce, osim svjedokinje Zulčić Mersihe koja je navela da je njenog oca odveo Leka. Svjedokinja OK-17 je potvrdila da je bila prisutna kada je Zulčića odveo Leka, a tu je među vojnicima koji su ga sprovodili vidjela i Olivera Krsmanovića, kao i kada su odvedeni Gadžo, Žiga, Nuhanović, Repuh i Paja. Nesporno je da se događaj desio i da tijela odvedenih muškaraca nisu pronađena. OK-17 je prilikom svjedočenja na uvjerljiv način opisala događaj i način učešća optuženog u njemu, te Vijeće nije našlo niti jedan razlog da ne povjeruje ovom svjedoku, posebno ako se ima u vidu da je svjedokinja opisujući i događaj iz tačke 6 optužnice (Varda) na upit tužioca jasno navela da te prilike nije vidjela Olivera Krsmanovića, što ukazuje na nepostojanje motiva na strani ovog svjedoka za dodatnim inkriminiranjem optuženog. Stoga navodi odbrane da niko od svjedoka ne pominje optuženog kao učesnika odvođenja lica iz sela Dušća nisu prihvatljivi, kao ni navodi da se

optuženi dovodi u vezu sa ovim događajem samo zato što je Milan Lukić učestvovao u njemu posebno što Tužilaštvo u ovoj tački optužnice uopće ne navodi osuđenog Milana Lukića kao učesnika događaja, niti svjedoci navode njegovo prisustvo.

233. **Svjedok OK-17** za događaj u Dušću navodi da je bila prisutna kada je Leka odveo Mustafu Zulčića, a vidjela je i Olivera Krsmanovića koji je taj dan bio u šarenoj uniformi, imao je pušku, ne zna da li je to bio kalašnjikov, nekad je nosio traku oko glave, a nekad kačket. Osim ovih vojnika, sa njima su bili i Dragan Savić i Nenad Stefanović. Izveli su Safeta Žigu, Redžiba Gadžu, Nuhanović Midhata., Nezir Paju, Hamed Repuha – iskupili su ih na “meraji” u Dušću i otjerali prema pilani. Ljudi koji su odvedeni iz Dušća, nikada nisu pronađeni. Svjedok OK-17 dala je 4 iskaza; sama svjedokinja za iskaze koje je davala Centru javne bezbjednosti 1993/94 godine kaže da na njima nije njen potpis.

234. Odbrana je osporavala iskaz svjedoka OK-17, jer ista u svojim izjavama iz istrage nije pominjala optuženog Olivera Krsmanovića. Naročito sporne su izjave koje je svjedokinja davala Centru javne bezbjednosti za koje sama tvrdi da nije njen potpis na njima. Ni na izjavi koju je dala SIPA-i 2008.godine, također nije pomenula Olivera Krsmanovića kao učesnika akcije u Dušću. Svjedok OK-17 navodi da je ona sigurno pomenula Olivera Krsmanovića, ali da to nije uneseno u zapisnik. Za zapisnike koje je svjedokinja davala Centru javne bezbjednosti 1993/1994.godine, tvrdi da nije njen potpis.

235. Odbrana je uložila kao dokaze dvije izjave svjedoka OK-17 koje je ista davala haškim istražiteljima od dana 17. oktobra 1998.godine(O-2) i 14. aprila 2008.godine (O-3), u kojima svjedokinja nije navela ime Olivera Krsmanovića

236. Sud je poklonio vjeru ovoj svjedokinji jer je opisujući u svom iskazu više događaja koji se stavljaju na teret optuženom Oliveru Krsmanoviću, a o kojima ima neposredna saznanja, jasno navela u kojim događajima je vidjela Olivera Krsmanovića, a u kojima ne. Tako je svjedokinja opisujući izvođenje muškaraca iz fabrike Varda koji su potom strijeljani na obali Drine, jasno navela da nije vidjela Olivera Krsmanovića te prilike. Svjedok OK-17 nema dileme u vezi identiteta optuženog pa ga vezano za događaj u Dušću opisuje na sljedeći način: *U šarenom odijelu, Oliver je nosio šareno odijelo i pušku, ne mogu ti reći, nije duga puška, nego ona ko, ja ne znam je li to kalašnjikov. Nekad bi nosio traku oko glave, a nekad bi kačket oni, uniforme su to kačketi...*

237. Svjedok **Zulčić Mersiha** je svjedočila na okolnost odvođenja oca iz Dušća, te u iskazu navodi da je Višegrad napustila 16.maja, a saznanja o odvođenju oca ima od majke. Njenog oca po navodima majke je odveo Leka, taj dan ukupno je odvedeno 8 muškaraca, pojedinačno izvedenih iz kuća, te u grupi ubačeni na kamion. *Otac je im'o povredu onaj pao je s kuće, skele, bio je inače bravar. Nije se više bavio tim poslom, ali ga je prijatelj zamolio i onda je pao sa osam metara visine i im'o je svu izlomljenu nogu. Onaj (nejasno) bio na operaciji i borili su mu se za nogu, tako da je ta noga stala još uvijek, ali je bila sva zagojena, znači nije mog'o hodati, bio je na štakama svo vrijeme. Svjedokinja navodi da se Leka zvao čovjek koji je odveo njenog oca, da je on sam došao po njega i da je majka pitala zašto ga vode kad ne može da hoda, te joj odgovoreno da će on polako i da njima trebaju ljudi za zamjenu, jer je puno njihovih izginulo u Žepi. I on je, navodi svjedokinja, oca na štakama odveo niz ulicu i još dosta ljudi skupljenih na neki kamion i odvedeni u nepoznatom pravcu. Dalje navodi da je „ po pričanju opet ljudi koji su znači uz ulicu mogli, odveden je Gadžo Rešid, Safet Žiga, Remzija Pecikoza, kako se zove, Nuhanović sad sam zaboravila ime. Onda Mido, zaboravila sam prezime i još jedan Omer, kome ne znam prezime. Znači, njih 7, 8 je odvedeno i Ismet Memišević isto tako, najmlađi je bio od njih koji je odveden, svi su to stariji ljudi koji su odvedeni što, što ja znam. mi nikad ništa nismo saznali i niko od te grupe*

nikad nije pronađen, osim Memišević Ismet, koji je sad više ne znam, da li na centrali, da li na Drini, ali uglavnom samo je njegovo tijelo pronađeno od svih tih ljudi“.

238. Svjedok **Žiga Džemila** je potvrdila da je i njen muž odveden sa drugim muškarcima iz Dušća, kako kaže, Lukić Milan sa još dosta vojnika kojih je bilo svuda oko sela. „*Pred moju kuću je došao lično Lukić Milan sa 10-tak vojnika, rekao mi da će nas sve popaliti, na šta sam mu ja odgovorila da pale, jer im se pružila prilika i da je sad iskoriste. On mi nije ništa rekao, odmakao se od mene. Zatim su ispred moje kuće okupili oko 10 do 15, a možda i više muškaraca iz Dušća, među kojima je bio moj muž Safet. Pored mog muža Safeta bili su još Zulčić Mujo, Gadžo Rešid, Memišević Ismet, jedan Remzija, Repuh Hamed, dok se ostalih imena sada ne mogu sjetiti. Kad su ih okupili, odveli su ih prema Vardi i od tada ja ništa više nisam čula niti za svog muža Safeta, niti za te ljude“.*

239. Svjedok **Gadžo Rešida** o odvođenju svoga muža ima saznanja od Žiga Džemile, koja je njenoj kćerki rekla *“Sajmo potovarili su ih na kamion i odveli su ih u nepoznatom pravcu. Toliko to što smo znali.”*

240. Svjedok **Pođić Fatima** je vidjela kada je odveden njen muž, zajedno sa Safetom Žigom, Rešidom Gadžom, Pecikoza Safetom, ali ona nije poznavala nikoga od vojnika, a svjedokinja Semaida Nuhanović navodi da je neka vojska odvojila njenog muža i još 5 muškaraca, i da nikada nisu pronašli njihova tijela, a ona je uspjela da se prebaci do Olova.

241. Odbrana prigovara da niko od svjedoka nije prepoznao optuženog Krsmanovića da je bio prisutan prilikom odvođenja ovih civila, što se po ocjeni Vijeća ne može prihvatiti tačnim. Naime, ocjenom gore navedenih iskaza svjedoka, nesporno je da su lica odvedena, da njihova tijela, sem tijela Memišević Ismeta, još uvijek nisu pronađena, a svjedok OK-17 potvrdila, jer je bila prisutna i vidjela kada je Leka odveo Zulčića, i tu je vidjela i Olivera Krsmanovića, a svjedokinja Zulčić Mersiha potvrdila da je Leka odveo njenog oca iz čega, kada se ovi iskazi dovedu u vezu, očigledno proizlazi prisutvo i učešće Olivera Krsmanovića u odvođenju civila iz Dušća, nakon čega im se gubi svaki trag. Vijeće je već ranije dalo obrazloženje vezano za kredibilitet svjedoka OK-17 i zbog čega iskaz ovog svjedoka smatra jasnim i logičnim.

(iii) Tačka 4 osuđujućeg dijela presude

242. Za radnje navedene u tački **4 optužnice i osuđujućeg dijela presude**, Vijeće je optuženog Krsmanovića također oglasilo krivim za krivično djelo zločini protiv čovječnosti **progonom i to prisilnim nestankom**. Optuženi je prema iskazu svjedoka oštećene Osmanbegović Zejnebe kao saizvršilac naredio da ona i njena majka skinu svoju odjeću sa sebe i sjednu Ahmetspahić Hasanu na stomak. U svom iskazu svjedokinja je navela da joj je Gordana Andrić prijetila da će joj odsjeći prst i uho, a ne Krsmanović Oliver, pa je u tom smislu Vijeće napravilo intervenciju u činjeničnom opisu ove tačke, na način koji nije išao na štetu optuženog.

*Svjedok Osmanbegović Zejneba navodi da je dana **1. juna 1992. godine** u 12h naveče u kuću je došao **Oliver Krsmanović**, sa Gordanom Andrić i Željkom Lelekom, koje je poznavala od ranije, sa pretučenim Hasanom Ahmedspahićem, od njenog tetiča sin, koji je bio pretučen. Bili su u civilnom odijelu, imali su šarene pantole, naočare na očima, imali su oko 25 godina, došli su sa autom koje nije vidjela jer je bila noć i kiša. Rekli su da ih je Hasan zamolio da ga tu dovedu. U₆₀kući je bila njegova majka (85 godina) i*

suprug Nail. Oni su počeli da ih maltretiraju na način da su natjerali oružjem nju i majku da se skinu sa sebe svu odjeću, a onda su „fino uživali na našim slikama“, položili Hasana na pod i natjerali svjedokinju da mu sjedne na stomak. Gordana joj je rekla da će joj odjeći prst i uho. Nisu je tukli, ali je u jednom momentu **optuženi Krsmanović** uzeo sanduk u kojem su držali ugalj i zamahnuo da je udari, ali ga je nešto spriječilo. Željko Lelek je odveo Naila, a **optuženi** je hodao po kući i tražio pare. Tako su ih maltretirali i „iživljavali se“ do jutra, u 5h je došao Željko sa Nailom (na pitanje sudije kako je Nail izgledao izjavljuje pretučeno, kao pred smrt), kada su krenuli stavili su neki predmet na sredini sobe i rekao da će to da ih raznese kad izađu. Sa sobom su odveli Hasana i Naila, kojeg nikada više nije vidjela, niti su pronađeni posmrtni ostaci (zato je i došla da joj isporuči kosti). **Optuženog Krsmanovića** je poznavala od ranije, i njegovog oca Milana Krsmanovića koji je radio u Terpetinu, stanovali su u Pionirskoj. Kaže da ga je dobro zapamtila kad joj je prinjeo oružje pod vrat i da nikada više neće zaboraviti. Vidjela ih je opet nakon dva tri dana kada su zapalili kuću Ahmedspahić Smaje, koja je udaljena tri četiri metra od njene.

243. Svjedok **Zejneba Osmanagić** je prepoznala optuženog u sudnici, te navela da mu je poznavala i oca Milenka. Odbrana je insistirala da je svjedok Zejneba Osmanagić optuženog zamjenila za nekog drugog jer njene navode da je optuženi živio u Pionirskoj ulici, da je živio u komšiluku njenog brata, da se njegova majka družila sa njenom snahom, odbrana negira i navodi da optuženi nikada nije živio u toj ulici. Vijeće je prepoznavanje optuženog od strane svjedokinje cijenilo zajedno sa drugim dokazima, te utvrdilo da je svjedokinja možda navela pogrešnu ulicu u kojoj je živio optuženi, ali to ne dovodi u sumnju da je svjedokinja zaista poznavala optuženog Olivera Krsmanovića jer je imala razlog zbog kojeg, kako kaže, nikada neće zaboraviti.

244. Dalje, svjedokinja navodi da nakon što je Željko Lelek izveo Naila, u kući su ostali Krsmanović i Gordana, nisu ih tukli, ali su preturali kuću u potrazi za novcem. Kada se vratio Lelek Željko vodeći sa sobom pretučenog Osmanbegović Naila, optuženi Oliver Krsmanović, Lelek Željko i Gordana Andrić su naredili Hasanu i Nailu da uđu u vozilo i odvezli ih u nepoznatom pravcu. Posmrtni ostaci Osmanbegović Naila nisu pronađeni.

245. Svjedok Ahmedspahić Salim, brat Hasanov je poslije samo čuo za stradanja svog brata i da je odveden iz kuće u hotel Višegrad, te da ga je tamo tukao Oliver Krsmanović. Tijelo njegovog brata je pronađeno u Drini u općini Srebrenica, gdje je i ukopan. Na pitanje tužioca da li je poslije čuo na koji način je njegov brat lišen života, svjedok Ahmedspahić navodi da se pričalo da ga je Oliver Krsmanović vodio, da ga je ubio i da ga je mučio u hotelu "Višegrad".⁹⁰

246. Odbrana je prigovarala na iskaz svjedoka Ahmedspahić Salima zbog razlike u iskazu datom u toku istrage⁹¹ i tokom glavnog pretresa. Naime, odbrana je istakla da svjedok u toku istrage uopće nije pomenuo Olivera Krsmanovića. Pojašnjavajući razlike u kazivanju svjedok navodi da tada nije ni pitan na te okolnosti, odnosno da mu nije postavljeno konkretno pitanje kao što je to učinjeno na glavnom pretresu Vijeće je prihvatilo dato pojašnjenje svjedoka Ahmedspahić Salima jer ništa nije upućivalo na potrebu donošenja drugačijeg zaključka .

⁹⁰ Transkript suđenja od dana 10.07.2012.godine, stranica broj 12;

⁹¹ O-7, zapisnik o saslušanju svjedoka Ahmedspahić Salima, od 20.9.2011. godine, sačinjen u Tužilaštvu Bosne i Hercegovine.

247. Na okolnost ove tačke kao svjedoci odbrane svjedočili su Lelek Željko, Savić Mišo, Jakšić Žarko i Andrić Slobodan. Svjedok Lelek Željko je u cijelosti negirao svoje učešće u predmetnom događaju, iako je za događaj pravosnažno presuđen u predmetu koji je vođen protiv njega pred ovim Sudom, kao i mogućnost da su se on i optuženi Krsmanović mogli naći na istom mjestu u toku rata. Presuda protiv optuženog Lelek Željka nije uložena kao dokaz u spis, tako da Vijeće nije ni izvršilo uvid u istu. Takođe, osporavanja odbrane koja se baziraju na upoređivanju činjeničnog stanja događaja za koji je optuženi Lelek pravosnažno osuđen i činjeničnog stanja koje se stavlja na teret optuženom Oliveru Krsmanoviću u pogledu broja lica koja su bila sa Krsmanovićem, ni na koji način ne utiče na odlučnu činjenicu da je optuženi Krsmanović učestvovao u događaju kao saizvršilac.

248. Navodi odbrane da su svjedoci Savić Mišo, Jakšić Žarko i Andrić Slobodan potvrdili da je u to vrijeme optuženi Krsmanović bio na potpuno drugom lokalitetu i u drugoj jedinici, prema ocjeni ovog Vijeća nisu prihvatljivi. Naime, optuženi je oglašen krivim da je 1. juna 1992.godine učestvovao u prisilnom nestanku lica u naselju Crnča, a svjedoci na koje se odbrana poziva uopće nisu pominjali taj vremenski period, nego su se izjašnjavali za period mjeseca septembra 1992.godine kada je prema njihovim navodima optuženi bio u posjeti ocu u Užicu, a poslije na obilježavanju četrdeset dana od smrti oca. Dakle, svjedoci se niti u jednom dijelu nisu izjašnjavali za vremenski period mjeseca juna 1992.godine.

(iv) Tačka 6 osuđujućeg dijela presude– isključena javnost za vrijeme saslušanja svjedoka OK-12 i OK-13

249. Prema ocjeni Vijeća Tužilaštvo je van razumne sumnje dokazalo i da je optuženi radnjama opisanim pod tačkom 6. osuđujućeg dijela presude i tačkom 8 optužnice učestvovanjem u teškom oduzimanju fizičke slobode i prisilnom nestanku Mucovski Rešada i Zukić Fadila, počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti progonom. Na okolnost ove tačke svjedočili su svjedoci OK-13, OK-12, OK-16, OK-22, Zukić Fatima i Korać Hasan.

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

253. Svjedok **OK-16** je čula da su Mucovski i Fadil Zukić zajedno odvedeni i ubijeni. Čula je od majke Mucovskog da se Oliver pominjao u kontekstu odvođenja ovih lica, ali da se pričalo da je Rešada ubio njegov komšija Jovan Popović. Mucovski Rešad i Zukić Fadil bili su njene komšije, i oni su odvedeni u junu ili julu 1992. godine sa Rodić brda, mjesta gdje su živjeli. Poznato joj je da su odvedeni u Višegrad i ubijeni. Od Rešadove mame Behare je čula da je Rešada ubio njihov komšija Jovan Popović, te da je doslovice rekao „*da ga je on ubio i da ga je Drina odnijela, sad ti ga je Drina odnijela*“.Behara je spominjala i Olivera Krsmanovića vezano za odvođenje Mucovski Rešada i Zukić Fadila

254. Svjedok **OK-22** je živjela u Dušću, ali je u junu mjesecu 1992.godine prešla da živi na Rodića Brdo kod majke. Majka Rešida Mucovskog je njima javila da će biti racija oko 17h. No, Rešid se nije htio sakrit jer je bio na radnoj obavezi u pekari. Njena majka je htjela upozoriti oca od kojeg se razvela, a koji je živio kuća ispod, ali u tome nije uspjela, jer ga nije našla u

kući. U 17h su u njihovu kuću uletili naoružani vojnici u šarenim uniformama, pretresli su kuću i rekli im da je ne smiju napuštati. U vezi odvođenja Rešida, svjedokinja navodi da su njega odveli vojnici koji su pretresali i njihovu kuću, odnosno vojnici iz te grupe. Poslije je Jovo Popović sa Zmajevca rekao da su ih odmah ubili, nisu ni došli do pumpe „Ina“. Čula je da je i Fadil isti dan odveden, ali ne zna ko ga je odveo. Na pitanje branioca svjedokinja navodi da te prilike nije niko vidio Olivera Krsmanovića, a ona ga je lično poznavala. Na dalji upit branioca, svjedokinja je potvrdila da je u istrazi na isti način odgovorila istražiteljima SIPA-e.

255. Supruga Zukić Fadila, **Zukić Fatima** je potvrdila da su njenog muža odveli u MUP na ispitivanje i nikada se nije vratio, odveden je sa Mucovski Rešadom. Na pitanje tužioca svjedokinja je navela da, iako se raspitivala, nije uspjela nikoga dovesti u vezu sa smrću njenog muža.

256. Svjedok **Korać Hasan** navodi da nije bio na licu mjesta kada je bila racija u selu. Međutim ima saznanja od svjedoka OK-12, da je Oliver Krsmanović učestvovao u toj akciji, čišćenja sela. On se sastao sa svjedokom OK-12 dva dana poslije i tad mu je on ispričao da je sve posmatrao sa tavana gdje je bio sakriven (svjedok Korać Hasan je polubrat Mucovski Rešada). Međutim, odbrana je uložila zapisnik sa iskazom ovog svjedoka koji je dao u Centru službe bezbjednosti u Goraždu 27.04.1995.godine, a na okolnost razlike u iskazu u odnosu na onaj koji je dao na glavnom pretresu. U iskazu iz istrage svjedok nije pomenuo optuženog Olivera Krsmanovića u kontekstu odvođenja svoga polubrata. Sud prihvata obrazloženje svjedoka koji navodi da je te 1995.godine svjedočio uopšteno na sve okolnosti, nije ga niko pitao za Olivera Krsmanovića, te je tom prilikom samo pomenuo Jovana Popovića.

257. Saizvršilačka radnja optuženog ogleda se u njegovom učestvovanju zajedno sa ostalim vojnicima u odvođenju Rešada Mucovskog i Zukić Fadila iz njihovih kuća pod prijetnjom oružija sa rukama na leđima u zgradu tadašnjeg SUP-a u Višegradu, nakon čega im se gubi svaki trag, a što je potvrdio očevidac događaja svjedok OK-12, a posredna saznanja o tome ima i svjedok OK-16 i Korać Hasan koji potvrđuju da je optuženi Oliver Krsmanović učestvovao u akciji čišćenja.

i. Progon lišenjem života (tačka 5 i 7. osuđujućeg dijela presude)

258. U odnosu na učešće optuženog kao saizvršioca u ubijanju civila Bošnjaka zarobljenih u Sjevrinu, te učešće kao pomagača u ubistvima civila iz tvornice "Varda", Vijeće je analizom svih izvedenih dokaza našlo da su svi elementi progona ubistvom dokazani.

259. Naime, nesporno je da lišavanje druge osobe života, naročito na način kako je to opisano u izreci presude, predstavlja namjerno i teško uskraćivanje prava na život, temeljnog ljudskog prava svakog pojedinca, kao što je nesporno da je takvo činjenje suprotno i nacionalnom i međunarodnom pravu, te da su žrtve - muškarci bili pripadnici etničke i vjerske zajednice Bošnjaka i da su upravo i samo zbog te činjenice oni i izgubili život, odnosno da su njihovi egzekutori svoje protipravne radnje lišavanja drugih osoba života preduzeli isključivo zbog toga što su te osobe bile pripadnici određene etničke i vjerske skupine ljudi, te da je ubistvo sankcionisano tačkom a) stava 1. člana 172. KZ BiH.

260. Tačka a) citirane odredbe podrazumijeva da je osoba lišena života i da je lišenje života izvršeno direktnim umišljajem, jer je opuženi bio svjestan svoje radnje izvršenja i htio njeno

učinjenje. Na gotovo identičan način ova pojedinačna inkriminacija propisana je i Statutom MKSJ, pa je Sud imao u vidu i njihovu definiciju ubistva, kao "protuzakonitog i namjernog lišavanja života ljudskog bića".

261. *Mens rea* ili stanje svijesti kod počinitelja podrazumijeva postojanje umišljaja da ubije, ili da nanese teške tjelesne povrede koje će vjerovatno rezultirati smrću, ili je bezobziran u pogledu toga da li će doći do smrtnog ishoda ili ne.⁹²

262. Diskriminatorna osnova koju je utvrdio MKSJ, odnosno rasna, vjerska i politička osnova, predstavlja isključivu osnovu koju priznaje međunarodno običajno pravo u inkriminisanom vremenskom periodu, pa je to isključiva osnova koju je i ovo Vijeće uzelo u razmatranje. Ovakav stav je do sada prihvaćen u praksi Suda BiH.⁹³

263. Nadalje, Vijeće je našlo da je u konkretnom slučaju diskriminacija izvršena prema pripadnicima bošnjačkog stanovništva, a što se može zaključiti i uvidom u imena žrtava sadržanim u izreci presude.

(v) Tačka 5

264. Sud je optuženog našao krivim i za radnje navedene pod tačkom 5. osuđujućeg dijela presude odnosno tačka 6. optužnice, **za pomaganje** u ubistvima Nusreta Aljuševića, Nedžada Bektaša, Mušana Čančara, Ibrišima Memiševića, Hamed Osmanagića, Lutve Tvrtkovića i Sabahudina Velagića, tako što je skupa sa Lukić Milanom i drugim pripadnicima njegove grupe došao pred "Vardu", ušao unutra, a nakon toga iz tvornice izvedeni ovi ljudi koje je poslije Milan Lukić lišio života. Svjedokinja OK-7 je očevidac događaja i prepoznala je da su pred Vardu došli Milan i Oliver, dok su svjedokinja Osmanagić Azra i svjedok OK-6 čuli da su Milan Lukić i Oliver Krsmanović došli pred Vardu i izveli muškarce. Svjedokinja OK-17 je također posmatrala događaj i nije među vojnicima prepoznala Olivera Krsmanovića iako ga je poznavala, ali je prepoznala Milana i Sredoju Lukića. Svjedokinja Memišević Mujesira, čiji je suprug Memišević Ibrišim, te prilike i ubijen, potvrdila je da su sa njenim suprugom iz Varde izvedeni Aljušević Nusret, Pjevo Nezir, Bektaš Nedžad, Tvrtković Lutvo, Velagić Sabahudin, Čančar Mušana, Osmanagić Hamed, a odveli su ih Milan Lukić, Stefanović Rade i misli da je bio i Oliver Krsmanović. Nakon odvođenja se čuo pucanj i rafal pojedinačno, nisu vidjeli sam čin strijeljanja. Iskazi svjedoka VG-42 čije čitanje u toku glavnog pretresa je predložila odbrana, a koji je opisivao događaj pred Vardom u predmetu koji se vodio protiv Milana Lukića, ali da tom prilikom nije pomenula optuženog. Vijeće je u kontekstu kazivanja ovog svjedoka prihvatilo uloženi generalni prigovor Tužilaštva da se radilo o predmetu protiv Milana Lukića koji je vođen pred MKSJ-om i da se svjedok izjašnjavao za radnje tog optuženog i da nije ni pitan za optuženog Olivera Krsmanovića. Svjedokinja OK-7 nema dilemu da se Oliver Krsmanović dovezao sa Milanom Lukićem i ušao u tvornicu Varda. Ova svjedokinja također navodi kako je te prilike Milan zvao Olivera po imenu i da su se nakon svega zajedno odvezli u automobilima.

⁹²*Zejnib Delalić i drugi* (predmet „Čelebići”), Predmet br. IT-96-21-T, Prvostepena presuda, 16.11. 1998, 439; *Akayesu*, Prvostepena presuda 589; *Dario Kordić i drugi*, Predmet br. IT-95-14/2-T, Prvostepena presuda, 26.02.2001., 236

⁹³Vidi predmet *Rašević i Todović*, prvostepena i drugostepena presuda, i predmet *Bundalo*, drugostepena presuda

265. Svjedok **OK-7** detaljno opisuje događanja od 07.juna 1992.godine te navodi " *Sjećam se dobro, to nikad neću zaboraviti. Ujutru odma' kad su došli ljudi na pos'o Mujo Hodžo on je bio poslovođa, Ahmed Kasapović je radio, radnik mu bio tudna, i bio je Karaman Ramiz, i pomolio se auto „Passat“, doš'o je na kapiju i izaš'o je Milan i Oliver. I Oliver se udaljio, otiš'o tamo između balvana, a on je priš'o Muji i rek'o mu da idem sa njim.*" Svjedokinja dalje navodi, da je jasno vidjela da je vozilo ušlo u krug fabrike iza ograde i da je iz auta izašao Oliver Krsmanović i ušao u stolariju. Zatim navodi da je Milan rekao Muji da uđe u auto, da će se brzo vratiti, a zatim su u auto ušli i Ramiz Karaman i Ahmet Kasapović. Vidjela je tijela ubijenih, Bektaš Nedžad, Nusret Aljušević, Čančar Mušan, Ibrišim. Ona je zajedno sa Mujesinom otišla po tijelo Ibrišima Memiševića, našla je tijelo, iznijeli ga na obalu i stavili u kolica, prevozili su tijelo kroz Vardu, vidjeli su da čišćenje još uvijek traje, nazivali su ih pogrđnim imenima, ali su tijelo uspjele sahraniti iznad Ibrišimove kuće. Svjedok OK-7 je posmatrala događaj sa svojom kćerkom sa balkona koji je bio udaljen 30 metara od Varde. Nije bilo nikakvih prepreka tako da je jasno mogla vidjeti kada Oliver ulazi prema Stolariji i kada Milan odvodi lica na Drinu.

266. Svjedok **Memišević Mujesira** navodi da je njen suprug Memišević Ibrišim radio u fabrici namještaja „Varda“. Stradao je 9. ili 10. juna 1992. godine. Taj dan u 5 do 12 je vidjela da su izveli petoricu radnika iz „Varde“. Čuli su da se nešto dešava jer se puca, izletili su iz kuća i stajali na jednom dijelu odakle se sve moglo vidjeti, otprilike 100 metara vazdušne linije. Tu su bili svjedokinja, njena djeca i svjedoci OK-7, OK-17, OK-6. Djeca su zapomagala, govorila: „*Lijepi babo.*“ Svjedokinja navodi da je tada ispucan rafal po njima, nikoga nije okrznuo. Vidjela je da pet radnika koji su izvedeni iz fabrike vade i stavljaju na jednu bluzu svoje dokumente, satove, novčanike, upaljače, cigare, te da se sve dešava na kapiji „Varde“, a potom ih odvođe na obalu Drine. Kaže da su sa njenim mužem odveli Aljušević Nusreta, Pjevo Nezira, Bektaš Nedžada, Tvrtković Lutvu, Velagić Sabahudina, Čančar Mušana, Osmanagić Hameda. Njih su na obalu Drine preko glavne ceste odveli Milan Lukić, Stefanović Rade i misli da je bio i Oliver Krsmanović. Nakon toga se čuo pucanj i rafal pojedinačno, ali nisu vidjeli sam čin strijeljanja. Vojnike Lukića i Stefanovića je svjedokinja vidjela poslije te pucnjave kako se vraćaju u fabriku u dva navrata. Pola sata ili sat nakon pucnjave njena pokojna svekrva je otišla po stvari koje su ti ljudi izdvojili. Otišla je na obalu gdje su ih poubijali „tog Rada Stefanovića, sa otom bluzom i otim dokumentima, ponio da baci. A moja će ti svekrva reći: Lijepi komšija, ovaj, ubiše mi Ibrišima. On je odma bacio to, te bluzu radnu i te dokumente, i ona je to uzela i donijela nam kući“. Sutradan je svjedokinja zajedno sa svjedokom OK-7 išla niz obalu Drine da traži tijela ubijenih. Odmah ispod fabrike je našla zakačeno tijelo Velagić Sabahudina, malo niže dolje Nusreta Aljuševića, još niže i Mušana Čančara. Ispod kapije „Varda“ vidjela je u vodi još tijela, među njima i tijelo svoga supruga. Navodi da su ona i OK-7 zajedno izvukle tijelo njenog supruga, i da nije bilo drugih povreda osim prostrelne rane u predjelu prsa. Zamolila je neke ljude za pomoć, rekli su da ne mogu, da im je zabranjeno. Poslala je OK-7 kući, ona je ostala pored tijela, dovukli su im one tačke, kolica, na nekoliko dužih dasaka su postavili tijelo njenog pokojnog muža. Prošli su kroz pogon fabrike, došli do kuće, komšije su obavještene, napravili su mezar, i isti dan su ga sahranili (kasnije je ekshumiran, prebačen u mezarje, misli da su i tijela ostalih ekshumirana). Poznavala je Stefanovića prije rata, bili su komšije, Lukića zna jer je išao otetim Pasatom Behije Zukić i njenog muža. „Jer on kad se pomoli, kad zaviče „Eto Pasata.“, svi bježimo“.

267. Svjedok **OK-17** opisuje događaj u Vardi, živjela je u kući koja je imala pogled na Vardu, gdje joj je radio muž. *U 11 sati su imali doručak, ona je gledala kroz prozor prema kancelarijama, vidjela je da je došao crveni Passat, koji su Sredoje i Milan Lukić uzeli od Behke i Džeme Zukić. Uzeli su moga muža malo dalje od te đe kažem, đe su him kancelarije. Kasnije uzeli Ramiza Karamana. Uzeli jednoga Ahmeta Kasapovića, koji je radio onom Volvu i dogonio balvane na gater“.* Svjedokinja dalje navodi da je vidjela kada se auto vratilo i onda su izveli Osmanagić

Hameda, „to su svi ljudi meni poznati, jer ja sam bila čistačica u Varde. Osmanagić Hamed, Aljušević Nusret, Memišević Ibrišim, Bektaš Nedžad, Čančar Mušan. Te sam ljude vidila, načerali su hi na kapiju, skinuli su mantilje, povadili su him ključeve, lične karte i odveli su hi prema obali Drine, poredali hi jednog do drugog, razmakli 'vako, nisu jedan baš uz drugi, i sve po jednoga metkom, tap, tap, i onda je bio rafal. Kasnije su pustili vodu, malo puste vodu, ta voda malo snijela, leševi ostali pokraj Drine. Išla sam Memišević Mujesinom, sa Vahidom Ramić, uzeli smo ona kolica, tačke, i turili smo dvije dacke i dovukli smo Ibrišima Memiševića nas tri žene kući i zarovile ga, bio je još njegov amidža Mustafa i jedan Imamagić Uzeir, i strina Hajrija. Zarovili smo čovjeka kako-tako, samo da ne ostane, da ga keradi ne razvlače...a drugi leševi su ostali pokraj Drine. Na pitanje tužitelja, svjedokinja navodi da nije vidjela ko ih je izvodio iz unutrašnjosti Varde. Svjedok prepoznaje optuženog, i kaže da je u to vrijeme imao svijetlu kosu i šiške. Takođe navodi da je vidjela da u ta lica puca Milan i Sredoje Lukić. Te prilike nije prepoznala Olivera da je tu bio. Svjedok OK-17 na upit tužioca navodi imena lica koja su ubijena na rijeci Drini pored Varde, pa u tom smislu navodi imena Ibrišim Memišević, Nusret Aljušević, Mušan Čančar, Bektaš Nedžad, Tvrtković Lutvo, Osmanagić Hamed.

268. Svjedoci Osmanagić Azra i svjedok OK-6 imaju posredna saznanja da su u ubijanju civila na obali Drine ispred Varde učestvovali Milan Lukić i Oliver Krsmanović. Svjedok Osmanagić Azra navodi da nije bila očevidac događaja, ali da zna da joj je muž izveden iz Varde i ubijen, ne zna ko ga je ubio, ali pričalo se da su Oliver i Lukić, dok svjedok OK-6 nije znala niti jednog vojnika, ali je od OK-17 i OK-7 i Mujesire Memišević čula da su to bili Milan Lukić i Oliver Krsmanović.

269. Svjedok **OK-6 u junu 1992. godine** vidjela je sa još dva zaštićena svjedoka OK-17 i OK-7, te sestrom Mujesinom Memišević i djecom, kada su izveli sedmoricu muškaraca ispred „Varde“, među njima Ibrišu Memiševića, natjerali su ih da se skinu i izvade stvari iz džepova, zatim je jedan od dvojice, trojice vojnika odveo četvoricu muškaraca do Drine (zagazili do koljena, vojnik ostao izvan Drine), a zatim ih je vojnik 'pobio rafalom', a onda se vratio po ostalo troje muškaraca i lišio ih života na isti način. Isti vojnik je pucao prema njima, ali su se uspjeli zaštititi (bili su udaljeni oko 150 do 200 metara, ispred kuće Muje Podžića-OK-7, koji je bio sa njom, djevojčica Meliha i dječak Edo, djeca stradalog Memiševića, a na balkonu su bile njena sestra i svjedok OK-17, ne sjeca se dobro ko je bio na balkonu). Majka i žena ubijenog Ibrišima uspjeli su pronaći njegovo tijelo u Drini, te ga sahranili pored kuće u Dušću. Svjedokinja nije znala niti jednog od vojnika.

270. Svjedok **Osmanagić Azra za dešavanja u Višegradu okrivljuje Milana Lukića, „ako nije on svojom rukom ubio jest naredio i njegov“**. Pričalo se da je Oliver Krsmanović bio u toj grupi koja je ubila i njenog muža, kada su ga izveli iz Varde. U ranije datoj izjavi nije spominjala Krsmanovića, ali kaže da zna da je učestvovao. Ova svjedokinja je prepoznala optuženog u sudnici.

271. Odbrana je osporavala prisustvo optuženog prilikom izvođenja civila iz Varde na obalu Drine, kroz iskaze svjedoka Mujesire Oprašić, OK-6 i OK-7, navodeći da su svjedoci u toku istrage davali iskaze i da nikada nisu pomenuli učešće optuženog Olivera Krsmanovića u događaju. Također odbrana ističe da svjedoci VG042, VG024, VG017, čiji su relevantni dijelovi iskaza dati u predmetu Milan Lukić pred MKSJ-om pročitani u ovom predmetu, nisu spominjali Olivera Krsmanovića.

272. Tužilaštvo se nakon preslušavanja snimaka izjasnilo da je svjedok VG-042, ustvari svjedok OK-17, koji je direktno i unakrsno ispitan na glavnom pretresu, te je sadržaj iskaza iz predmeta Lukić sa pitanjima bio usmjeren na optuženog Lukića, jer se radilo o tom predmetu. Tužilac navodi da niti jednog trenutka svjedoku nije postavljeno pitanje „ko je sa njim bio“. Za svjedoka VG-024

tužilac navodi da je čuo rafal i da je vidio ljude iznad fabrike.

273. Također je bitno pomenuti da svjedok OK-17(VG-042) nije ni na Sudu kada je svjedočila direktno i unakrsno, rekla da je vidjela optuženog u ovom događaju.

274. U vezi navoda odbrane da sa balkona, svjedoci OK-7, OK-17, Mujesira Memišević i OK-6 nisu mogle vidjeti dio ispred fabrike zbog zida, tužilac ističe da je zid napravljen naknadno i uložena je dokumentacija u sklopu puta prema hidroelektrani, a u što se Vijeće uvjerilo i izlaskom na lice mjesta, a Tužilaštvo uložilo i materijalnu dokumentaciju. U Dopisu MH "ERS" MP a.d. Trebinje ZP "Hidroelektrane na Drini", a.d. Višegrad od 07.11.2013.godine se navodi da je izgradnja potpornog zida počela 1991.godine, ali da su uslijed ratnih dešavanja i ispuštanjem vode iz akumulacije bili porušeni započeti radovi, pa je nastavak izgradnje slijedio u dvije faze, prva faza je počela 1999.godine, a druga faza 2005.godine.⁹⁴

275. Tužilaštvo je van razumne sumnje dokazalo da je optuženi kao pomagač učestvovao u ubijanju civila izvedenih iz Varde. Radnja pomaganja optuženog se ogledala u izvođenju civila, koje je Milan Lukić odveo do obale Drine i lišio života.

(vi) Tačka 7

276. Vijeće je optuženog oglasilo krivim da je 22. oktobra 1992.godine u mjestu Mioča općina Rudo skupa sa Lukić Milanom, Dragičević Dragutinom, Šević Đorđem i još nekoliko neidentifikovanih vojnika učestvovao u nezakonitom lišavanju slobode 16. civila koje su odvezli u Višegrad, hotel "Vilina Vlas" gdje su ih mučili nanoseći im snažne tijelesne bolove i patnju, tukuću ih drvenim palicama, a zatim ih na obali rijeke Drine lišili života. Iz iskaza saslušanih svjedoka, optuženi je u protupravnom zatvaranju 16 civila učestvovao na način da je u svom kamionu prevezio civile zarobljene ispred kafane "Amfora" u Mioči, a što ni odbrana nije osporavala. Dio koji se odnosi na nezakonito zatvaranje civila je detaljno obrađen u prethodnom dijelu obrazloženja presude.

277. U završnoj riječi odbrana je iznijela svoju verziju događaja i oblika učešća optuženog u njemu, pri čemu se oslanjala samo na iskaze svjedoka Udovičića, Milisavljević Stanojke i svjedoka OZ-1. Odbrana osporava cjelokupni iskaz svjedoka VVS koji je u svom iskazu naveo da je vidio samo kamion sa ceradom, Olivera koji je vozio kamion i koji odvozi zarobljene prema obali Drine i zajedno sa Lukićem puca u njih. Na osnovu iskaza članova porodica oštećenih koji su saslušani pred Sudom, utvrđen je identitet ubijenih čija tijela nisu nikada pronađena, a što među strankama nije ni sporno. Svjedok **VVS** je svjedok sa potpunom zaštitom, koji u svom svjedočenju navodi da je poznao Olivera Krsmanovića, da je poznao i Milana Lukića. Zapisnik o njegovom saslušanju koji je pročitao na glavnom pretresu sačinjen je u smislu člana 15. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka na prijedlog tužioca, a isti je saslušan od strane posebnog vijeća. Na pitanja tužioca upućenog putem tog vijeća, svjedok opisuje događaj kojeg se sjeća, a u kojem je učestvovao Oliver Krsmanović. Svjedok navodi događaj kada je došao u Vilinu Vlas i kada je došao na recepciju hotela gdje je na podu ležalo 17 ljudi, a jedna starija žena na stolici. Tu je bio novinar Duge iz Beograda koji je to fotografisao. Tu je vidio Milana Lukića i Olivera Krsmanovića, a lica su bili Muslimani iz Sjeverina. Opisujući kako su izgledali Lukić i

⁹⁴ Dokaz broj T-11;

Krsmanović svjedok navodi da su bili u civilnim odjelima, nagaravljenog lica, a Oliver je imao traku oko glave. Nakon što su po njihovom naređenju civili predali sav novac koji su imali kod sebe, Oliver i Lukić su ih počeli tući. Nakon toga svjedok navodi da je izašavši iz hotela i vidio Olivera kako pritjeruje kamion marke Zastava stepenicama hotela i kako Oliver i Milan u kamion ubacuju ljude kao vreće. Kamion je otišao, a on je prema Višegradu krenuo nakon 10 – 15 minuta. Ispred Višegrada na udaljenosti od dva tri kilometra u blizini bivšeg Doma za sirotu djecu u naselju Kalatama, je primjetio dosta žena i djece. Vidio je tu teretni kamion Zastava, i Olivera i Milana kako sprovode ljude i žene do Drine gdje ima jedna stijena i tu nastaje jezero, a zatim čuje rafalnu paljbu. Na prezentiranim fotografijama, svjedok prepoznaje Lukića i Olivera Krsmanovića i potvrđuje da je bio upravo tako obučen i taj dan kada ga je vidio u hotelu Vilina Vlas.

278. Dio iskaza svjedoka **VVS od 07.12.2011.godine** koji se odnosi na ubistvo civila u mjestu Kalatama, je opisan na sljedeći način: *“Ja sam tada video kada Oliver i Milan sprovode ove ljude i žene putem do Drine, gdje ima jedna stijena i tu nastaje jezero. Zbog strmine obale ja ih tad gubim iz vida, i zatim čujem rafalnu paljbu koja je trajala pet, šest minuta. Neposredno nakon što je prestala pucnjava na lice mjesta je došao Mile Lukić, otac Milna Lukića”.*

279. Odbrana je u toku postupka osporavala učešće optuženog Olivera Krsmanovića u ubistvima civila, te je nakon čitanja prvog zapisnika o saslušanju svjedoka VVS, dostavila dodatna pitanja kako bi svjedok pojasnio neke odgovore. Prilikom drugog saslušanja svjedoka VVS, koje je obavljeno na isti način kao i prvobitno, odnosno pred posebnim vijećem ovog suda, isti je na pitanja odbrane pojasnio od kad poznaje osobu Stanu Milisavljević i da li ista živi kod Doma Kalate. Svjedok je na dalje upite bio kategoričan u pogledu civila tvrdeći da se radilo o civilima iz Sjeverina, da je to znao cijeli grad i da su isti preveženi kamionom marke “Zastava”. Na pitanje da pojasni da li je baš vidio da optuženi učestvuje u ubijanju, svjedok odgovara: *“ja sam vidio Milana Lukića i Olivera da su pucali u civile a mislim da su i oni bili u civilu. Predsjedavajući: da li je svjedok siguran da je među njima bio i Oliver Krsmanović. Svjedok: sto posto je bio Oliver Krsmanović. Predsjedavajući: da li je ovo jedini zločin koji je svjedok vidio koji se desio u Višegradu. Svjedok: viđao sam i druge zločine, vidio sam tijela ubijenih 24 koji su dovezeni iz voza u Štrbcima. Predsjedavajući: koje ste zločine vidjeli i (nejasno) što su se desili. Svjedok: zločine na ušću Drine i...zločine na ušću Drine Jezava, pod tužnom vrbom, vidio sam u sred dana kada izvode na Drinu i ubijaju, po noći bacaju tijela.”* Optuženi je svjedoku VVS postavio i pitanje da li se sjeća da li je bio pred SUP-om kada je dovezao kamion sa ljudima koji su trebali ići u razmjenu, na šta je svjedok odgovorio da ne zna ni da je dovezen kamion pred SUP sa ljudima za razmjenu. Na pitanje evidentirano pod brojem 15 da li se sjeća da je (nejasno) Risto Perišić poslije pola sata izašao i rekao okupljenoj masi: razgovarao sam s Ahmetom Sejdićem, komandantom Višegradske brigade Armije BiH i on neće da prihvati razmjenu tih ljudi za Srbe (nejasno) odvedeni na Goražde, svjedok je odgovorio da ne zna“.

280. Iako se odbrana nakon čitanja drugog zapisnika o saslušanju svjedoka izjasnila da nema više pitanja za svjedoka, naknadno je dana 03.02.2015.godine branilac dostavio podnesak u kojem se navode razlike u iskazima svjedoka VVS koje je davao prilikom prvog (07.12.2011.godine) i drugog saslušanja (21.10.2014.godine), a odnosi se na činjenice da li je isti bio očevidac ubistva civila otetih u Sjeverinu, te kako su bili obučeni Oliver Krsmanović i Milan Lukić kada ih je svjedok prepoznao u hotelu Vilina Vlas. Istim podneskom odbrana je predložila da se svjedok VVS iznova pozove i sasluša na navedne okolnosti što je Vijeće

odbilo uz obrazloženje da će Sud izvršiti ocijenu predmetnih iskaza svjedoka.

281. Takođe, uvidom u navedne iskaze Sud primjećuje da navodi odbrane vezano za prvi iskaz svjedoka VVS, nisu precizno citirani i da se prvi iskaz svjedoka interpretira na način da je svjedok izjavio da nikad nije vidio "ko je ubio te ljude", te da su Lukić i Krsmanović u hotelu Vilina Vlas bili u "maskirnim uniformama i namazani po licu", i da to ne odgovara navodima iz transkripta o saslušanju svjedoka. Prilikom drugog saslušanja odbrana navodi da je svjedok drugačije govorio, odnosno da je i rekao: " *ja sam viđo Milana Lukića i Olivera Krsmanovića da su pucali u civile, a mislim da su i oni bili u civilu. Kada sam ušao (misli se na hotel) sakrio sam se u jedan čošak da me ne bi jedan čovjek snimao*"

282. Svjedok se prilikom **prvog saslušanja** vezano za izvršioce ubistva civila kod jezera Kalata izjasnio " *ja sam tad vidio kada Oliver i Milan sprovode ove ljude i žene putem do Drine, gdje ima jedna stijena i tu nastaje jezero. Na tom dijelu je visoka obala i mali je put koji vodi do jezera. Zbog strmine obale ja ih tad gubim iz vida, i zatim čujem rafalnu paljbu, koja je trajala pet, šest minuta*".⁹⁵ Na pitanje sudije da li mu je poznato što se desilo sa leševima, dodao: " *Sve je odnijela Drina...ja sam bio očevidac događaja u hotelu Vilina Vlas i na obali jezera u naselju Kalata...a u vezi izgleda Olivera Krsmanovića i Lukića svjedok navodi: "Bili su u civilnom odjelu, nagaravljenog lica, mislim da je Oliver čak imao neku traku oko glave". Nakon što su svjedoku pokazane serije fotografija koje je napravio novinar Duge, svjedok je prepoznao Milana Lukića na fotografiji 18, a na fotografijama broj 17 i 21 (nagaravljenog) Olivera Krsmanovića.*

283. Prilikom **drugog saslušanja**, a zapisnik je pročitana dana 21.10.2014.godine, uvidom u transkript Sud je utvrdio da je svjedok na navedne okolnosti izjavio sljedeće: "

Svjedok, poslat sam kao majstor Vilina Vlas p...po zadatku iz radne obaveze. Predsjedavajući, možete li da opišete mjesto sa kojeg ste gledali događaj. Svjedok, s vrata kada sam ušao, sakrio sam se u jedan čošak da me ne bi jedan čovjek snimao. Predsjedavajući, kako znate da su to civili iz mjesta Sjeveri...Sjeverin. Svjedok, zna cio Višegrad da su to civili iz Sjeverina i hvaleći se ti ljudi su pošli na posao.

Svjedok, ja sam vidio Milana Lukića i Olivera da su pucali u civile a mislim da su i oni bili u civilu.

Predsjedavajući, nabrojte nam ljude koji su izvršili zločine. Svjedok, nabroj'o sam već ljude koje znam. Predsjedavajući, da li je još neko nalazio pored Drine osim Olivera i Lukića. Svjedok, nisam prepoznao nikoga više osim kada sam rekao u...kako sam rekao u izjavi.

284. Vezano za okolnost kako su Milan Lukić i Oliver Krsmanović bili odjeveni, Sud je uvidom u transkripte utvrdio da razlike ne postoje, jer je svjedok i prilikom prvog i drugog ispitivanja utvrdio da su Milan Lukić i Krsmanović bili u civilnoj odjeći, a što u kontekstu prepoznavanja istih od strane

⁹⁵ Strana 28, transkript svjedočenja svjedoka VVS, čitanje zapisnika na nastavku glavnog pretresa od dana 20.11.2012.godine;

svjedoka nije jedina okolnost, jer ih je svjedok prepoznao i na prezentiranim fotografijama koje je sačinio novinar Duge.

285. Vezano za okolnosti ubistva civila iz Sjeverina u naselju Kalata, odnosno da li je isti bio očevidac ili ne, a što odbrana osporava, uvidom u transkripte Vijeće je utvrdilo da je i prilikom prvog i drugog saslušanja svjedok naveo da su ubistva izvršili Krsmanović i Lukić, da je prilikom ispitivanja naveo da je bio očevidac događaja, sa razlikom što je prilikom prvog saslušanja rekao da od uslova terena nije bio u mogućnosti vidjeti sam čin ubijanja, iako navodi da je očevidac događaja i nema dilemu da su civile do obale rijeke sproveli Lukić i Krsmanović nakon čega su se čuli rafali. Prilikom drugog saslušanja kada je svjedok odgovarao na pitanja odbrane vezano za ovu okolnost, svjedok navodi “ja sam vidio Olivera i Milana da su pucali na civile”

286. Svjedok Šević Đorđe koji je pravosnažno osuđen pred Okružnim sudom u Beogradu za zločin nad civilima iz Sjeverina, navodi da je moguće da je u svojoj izjavi iz istrage pomenuo da je sa njima te prilike bio Oliver Krsmanović koji je tada imao nadimak Orlić, ali da se ne sjeća da su bili specifično odjeveni, niti namazani po licu. Zna da je tu bio Lukić, a moguće da su civili iz Mioče preveženi TAM-ićem na drugu lokaciju i da je tu bila još Lada Passat.

287. Svjedok Udovičić Miloje navodi da se ne sjeća mjeseca kada je zaustavljen od strane vojske koja je bila nagaravljena, sa zastavama preko leđa i natpisom „sa vjerom u Boga“ i „za otadžbinu“ i šlepao kamion i kod Štrbaca opet stali i vidio da se u kamionu nalaze ljudi pod ceradom.

288. Svjedoci Stojkanović Velislav koji je vozio autobus iz kojeg su oštećeni izvedeni i Biljana Bojović, konduktar autobusa iz kojeg su izvedeni oštećeni i Ikonić Slobodan, vozač drugog autobusa, potvrdili su da su na taj dan iz autobusa izvedeni samo pripadnici muslimanske nacionalnosti, da jedino dječak nije izveden jer je neko za njega rekao da je vozačev sin, no oni nisu mogli potvrditi, čak ni konduktar, svjedok Biljana Bojović, da su vojnici koji su ušli u autobus bili nagaravljeni. Svjedok Biljana navodi da su vojnici bili naoružani i sa čarapama navučeni preko glave. Svjedok Ikonić Slobodan je također naveo da ne može potvrditi da su vojnici bili nagaravljeni.

289. Iskaz zaštićenog svjedoka VVS koji je potvrdio da su Lukić i Krsmanović izvršioc ubistva civila iz Sjeverina, je potkrijepljen i iskazom svjedoka Šević Đorđa koji je očigledno izbjegavao direktno da inkriminira optuženog Krsmanovića, ali je na pitanje tužitelja rekao da je moguće da je u svojoj izjavi iz istrage pomenuo da je sa njima te prilike bio Oliver Krsmanović, koji je tada imao nadimak Orlić. Svjedok Udovičić Miloje čiji iskaz Vijeće nalazi logičnim i nepristrasnim, navodi da je zaustavljen od strane mladih ljudi, koji su imali boje po licu, ali se ne sjeća da li su vojnici bili u civilu ili maskirnim uniformama. U prilog navedenom govore i iskazi srodnika oštećenih koji imaju posredna saznanja o izvršiocima ubistva, ali su gotovo svi istakli da se Krsmanović i Lukić dovode u vezu sa istim.

290. Svjedoci su potvrdili prisustvo optuženog prilikom otmice kod kafane „Amfora“, da je vozio kamion, da je bio prisutan u Vilinoj Vlasi prilikom zlostavljanja civila, te prilikom njihovog ubistva na Kalatu.

291. Sud je nesporno utvrdio da su fotografije sačinjene kritičnog dana u hotelu “Vilina Vlas”, a to su potvrdili i srodnici oštećenih koji su ih prepoznali na fotografijama unatoč očiglednim povredama koji su isti imali. Svjedoci su na fotografijama prepoznali Krsmanović Olivera

ispred hotela Vilina Vlas, čiji opis odgovara opisu vojnika koji su zaustavili autobus, a na kojim fotografijama je Oliver Krsmanović nagaravljen i ima traku oko glave.

292. Imajući u vidu naprijed navedeno i da je optuženi bio pripadnik Lukićeve grupe, da su mnogi svjedoci koji imaju posredna saznanja o događaju otmice civila izjavili da je taj dan prilikom otmice bio prisutan vojnik nagaravljenog lica sa trakom na glavi, koji opisom odgovara optuženom Krsmanoviću, da ga je svjedok VVS prepoznao na fotografijama i potvrdio da je upravo tako izgledao onaj dana kada ga je vidio u Vilinoj Vlasi. Sama odbrana nije sporila njegovo učešće kao vozača kamiona u prevozu civila od Mioče do Višegrada, ali neargumentirano osporava njegovo učešće u zarobljavanju i zlostavljanju i ubijanju civila.

293. Iz iskaza svjedoka je također van razumne sumnje dokazano da su oteći civili iz Sjeverina poslije bili zarobljeni i zlostavljani u hotelu Vilina Vlas, te su na fotografijama koje su kritične prilike sačinjene u hotelu Vilina Vlas mnogi srodnici otećih civila prepoznali svoje najbliže.

294. Članovi porodice oštećenih, Šebo Ibrahim, Koldžić Dževad, Šukić Dženana, Murat Softić, Hodžić Behudin, Alihodžić Hilmija, Čatović Ramiz, Hodžić Sakib koji imaju posredna saznanja o stradanju svojih najbližih, navode da se kao učesnici otmice i ubistava civila iz Sjeverina pominju Lukić i Krsmanović.

295. Odbrana je osporavala da su civili iz Sjeverina likvidirani na obali Drine i da je tu bio Zastavin kamion, navodeći da se radilo o drugim civilima i da su isti dovezeni na traktoru. Međutim, takva teza odbrane nije potkrepljena dokazima.

296. Svi saslušani svjedoci su govorili da su prilikom prevoza svjedoka i na obali rijeke Drine u naselju Kalate vidjeli kamion marke Zastava, jedino svjedok OZ-1 je rekao da se radilo o traktoru.

297. Odbrana je dokazivala da je optuženi Oliver imao kamion narandžaste boje, marke FAP, međutim svjedok odbrane Lelek Željka je prilikom saslušanja rekao da je optuženi imao dva kamiona, jedan od oca, jedan svoj. Iako je naglasio da se ne razumije u kamione, navodi da je jedan bio FAP, a drugi Mercedesov kamion.

i. Progon mučenjem (tačka 2. osuđujućeg dijela presude)

298. U smislu člana 172. stav 2. tačka e) KZ BiH mučenje jeste namjerno nanošenje snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje osobi zadržanoj od strane počinioca ili pod nadzorom počinioca izuzimajući bol ili patnju koja je posljedica isključivo izvršenja zakonitih sankcija.

299. *Mučenje se od ostalih oblika zlostavljanja razlikuje po težini tjelesne odnosno duševne boli. U ocjeni težine nekog oblika zlostavljanja valja uzeti u obzir objektivnu težinu nanesene povrede, uključujući prirodu, svrhu i dosljednost počinjenih djela.*⁹⁶

300. Da je optuženi mučio **Kustura Zijada**, nanoseći mu tešku duševnu patnju u maju mjesecu 1992.godine prislonivši mu nož na grkljan i vrteći ga ukrug prijeteci da će ga zaklati ukoliko mu ne pruži potrebne informacije, a zatim ga sačekao na putu prema kući i naredio da uđe u vozilo, rekavši da ga vodi na klanje u Sase, potvrdio je sam oštećeni Kustura Zijad i svjedok OK-15, koja o ovom događaju ima saznanja od Kustura Zijada lično. Svjedok Kustura Zijad vrlo detaljno opisuje način na koji ga je Oliver Krsmanović zlostavljao, navodeći da se u povratku sa ispitivanja pored njega zaustavilo vozilo plave boje, „Lada“ i da ga je Oliver Krsmanović uvukao u vozilo i odvezao do podruma jedne kuće gdje ga je zlostavljao na način tačno opisan u izreci tačke 2 optužnice.

Oliver me je uzeo za ruku i u otu kuću onaj me je poveo sa otim koji je sa njim bio. Znači, ne znam o kom se radi i teglio me je znači za ruku i uvuk'o me je u otu kuću. Sišao sam niz stepenice znači te kuće u kojoj je mračno bilo i uveo me u podrum dole izvadivši nož koji mi je stavio ovde, na grkljan i rek'o mi nabroj mi trista ljudi koji su učestvovali na Dobrunu po imenu i prezimenu. Ja ne znam šta da radim, nabrojim, ja sam počeo da nabrajam da nabrajam moju familiju. Znači, počeo sam moje komšije i familiju da nabrajam i nabroj'o sam možda tri'est, četeres ljudi sve moji famelije, komšije, dva'est, tri'est, eto četeres, znači koliko sam nabroj'o ne znam. Kad je on vidio da ja nabrajam samo moju rodbinu znači i ono, rek'o mi je ti me ne interesuju nabroji mi druge. Ja sam se prep'o. Jesam. Ja sam se više izgubio, ja sam vidio da je kraj i gotovo. i niti sam se, sva sreća te je vojska koja je stajala znači tuj na ulici... Onda su došli vojnici i ubjedili Olivera da ga pusti. Nakon što su ga pustili vojnici iz kuće, on se zaputio svojoj kući i opet je usput sreo Olivera koji ga je uhvatio za vrata ugurao u auto i suvozaču rekao da vozi prema Sasama da ga kolju. Međutim naišli su na barikade vojske, pa su se vratili, i izbacili ga ispred SUP-a, gdje je iznova završio na saslušanju.

301. Da je optuženi Kustura Zijadu nanio tešku duševnu patnju na način da je vrtio prislonjeni nož na vratu i prijetio da će ga zaklati, potvrdio je i sam oštećeni navodeći da je u tim momentima mislio da je to kraj, da je gotovo, te kaže da je takvo postupanje optuženog prema njemu trajalo više od sat vremena u zatvorenom mračnom podrumu.

302. Branilac osporava iskaz svjedoka u pogledu broja udaraca koje mu je nanio Oliver, jer je u istrazi rekao da ga je udario samo dok je ulazio u auto, a na glavnom pretresu naveo da ga je ošamario još dva tri puta u autu. Svjedok navodi da je istina to što je rekao na glavnom pretresu, a što je vijeće i prihvatilo.

303. Oštećeni nije imao dilema u vezi identiteta optuženog, Olivera Krsmanovića. Svjedokinja OK-15 je o događaju zlostavljanja i mučenja Kustura Zijada čula lično od njega, on joj je ispričao, a na upit odbrane zašto taj događaj nije pominjala u istrazi, svjedokinja je odgovorila da na te okolnosti nije bila ni pitana. Svjedokinja OK-15 je navela: *“Oliver Krsmanović tu ga je zasreo, tu ga je on zaustavio i da..., odveo ga je u neki podrum. Da li je u..., neki uglavnom podrum. Tu ga je dva, tu ga je ovaj maltretirao, nož mu je pod grlo stavljao, da je on mor'o nabrajati ko je napa..., ko je napao Dobrunu, šta ja znam, ko je vršio napad. On je mor'o nabrojati. Ako bi pogriješio slučajno on je kao, on je ovaj, znači ako bi pogriješio slučajno ime i prezime dobio bi šamar ili bi ga udario,*

⁹⁶ Presuda Brđanin, prvostepena presuda, paragraf 484.

a uvijek bi kad bi pogriješio nož bi mu pod grlo stavio. Tako nam je on pričao i to je to sve što znam.

304. Svjedoci su kao prepoznatljiv detalj optuženog naveli da je imao veliki nož. Vijeće je iskaze oštećenog i svjedoka OK-15 našlo uvjerljivim i dovoljnim, ne nalazeći na strani svjedoka motiv za dodatnim inkriminiranjem optuženog.

B. OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA

305. **Za radnje pod tačkama 9., 10, 11. i 12. izreke presude odnosno 5., 7., 9. i 10. optužnice**, pretresno vijeće je optuženog oslobodilo od optužbe, usljed nedostataka dokaza. Naime, sve činjenice koje idu na štetu (in peius) optužene osobe moraju se sa sigurnošću dokazati, a ako se to ne postigne, uzima se kao da one i ne postoje. S druge strane sve činjenice koje idu u korist (in favorem) optužene osobe, uzimaju se da postoje i onda i kad su utvrđene sa vjerovatnošću. Član 3. stav 2. ZKP BiH, utvrđuje princip in dubio pro reo prema kome kada postoji "sumnja u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, Sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog".

(i) Tačka 9 oslobađajuće presude

306. Prema ocjeni Vijeća, Tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da je optuženi za radnje opisane pod tačkom 5. optužnice, odnosno 9 osuđujućeg dijela presude, počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti progonom i to radnjama mučenja i silovanja, tako što je početkom juna 1992.godine u hotelu Vilina Vlas **učestvovao u silovanju** Bošnjakinja koje su bile protupravno zatvorene u tom objektu, među kojima je bila zaštićeni svjedok „OK-14“, te učestvovao **i u drugim oblicima seksualnog nasilja** tako što je skupa sa Lelek Željkom i Lukić Milanom prisilio drugu osobu da siluje I. DŽ., što je ovaj i učinio, te je tom prilikom oštećena i posljednji put viđena.

307. Na okolnost ove tačke optužnice saslušani su svjedoci Džaferović Mevlida, OK-14, Milisavljević Radovan, Lelek Željko, zaštićeni svjedok VVS, Milisavljević Vlado.

308. U vezi silovanja OK-14, jedini saslušani svjedok na ove okolnosti jeste sama svjedokinja OK-14, koja navodi da dobro poznaje Olivera Krsmanovića od prije rata, te da je sigurna da su je silovali Milan Lukić i Željko Lelek, ali za Olivera Krsmanovića nije sigurna. Opisujući sam akt seksualnog zlostavljanja, navodi da je lice za koje sumnja da je optuženi Oliver Krsmanović bilo namazano raznim bojama po licu, a ne može se sjetiti kako je bilo obučeno, no misli da ga je neko čak i oslovio imenom Oliver, ali nije sigurna da je to zaista bio on.

309.

U svom iskazu svjedokinja navodi kako je krajem maja, početkom juna 1992. godine odvedena u banju „Vilina Vlas“, gdje je doživjela razna mučenja, torture.U banju ju je odveo Milan Lukić.„Dok sam ja to vrijeme boravila gore, znači dolazili su, mijenjali su se, bilo raznorazne tih vojske, a maltretiranja, to kažem Vam da, da, da, nešto što, što, što ne mogu, ubilo je sve u meni, da, tako da. Olivera Krsmanovića između ostalog jedne

prilike da je, da je i on, mislim bio je namazan, vjerujte, nekim bojama po licu, tako da, samo ga je neko u tom momentu, znači silov'o me je ta osoba, sad ne mogu sa sigurnošću. Kad se to završilo, to, čula sam da je nek'o zov'n'o imenom i Oliveru. Po tome pretpostavljam da je bio Oliver Krsmanović". Svjedokinja se ne sjeća kako je Oliver bio obučen tada, da li je bio naoružan ili imao uniformu, samo zna da je bio nečim namazan po licu, nekim bojama, šarama. Sa sigurnošću može reći da su je silovali Milan Lukić i Željko Lelek, za Olivera Krsmanovića nije sigurna. Sa njom u sobi je bila prisutna još jedna žena D.N., sa njom je poslije razgovarala, spominjale su Olivera Krsmanovića u tom razgovoru, misli da ga i ta žena poznaje. Tu žena je silovana od strane više vojnika. Poslije nije više vidjela Olivera Krsmanovića. Banju je napustila nakon pet, šest dana, nakon toga je nekoliko dana bila kod komšinice, pa odlazi u Olovo. Dakle, Olivera je u toku ratnih zbivanja vidjela ukupno dva puta. Zbog dešavanja u banji imala je psihičke posljedice, liječena.

310. Svjedok OK-14 je na pitanje tužioca odgovorila da je u više navrata davala izjavu u toku istrage u Udruženju "Žene žrtve rata" i Državnoj agenciji za istrage i zaštitu. Međutim, stranke u spis nisu ulagale izjave kao dokaz, iako je odbrana postavila pitanje u vezi iskaza koji je svjedokinja davala u SIPA-i. a odnosilo se na okolnost prezentiranja fotografija svjedokinji, čega se ona ne sjeća. Iako Zapisnik kao dokaz nije uložen u spis, branilac se ipak u završnoj riječi osvrnuo na sadržaj iskaza navodeći da je svjedokinja u izjavi kod tužioca na pitanje da li bi mogla prepoznati optuženog, odgovorila da ne smije tvrditi.

311. Kako je iskaz oštećene ključni dokaz u predmetu, svakako da se taj iskaz morao pažljivo razmotriti, počev od njenog prvog davanja informacija o samom događaju i počiniocu, pa sve do okončanja glavnog pretresa u predmetu. Iskaz oštećene, upravo zato što samom činu silovanja u pravilu ne prisustvuju svjedoci koji bi iskaz mogli decidno podržati, mora biti takav da ne ostavlja ni najmanju sumnju u njegovu tačnost i istinitost, te u kredibilitet i integritet svjedoka. A kako sama oštećena OK-14 navodi u iskazu da u pogledu Olivera Krsmanovića nije sigurna, a kako se radi o jedinoj svjedokinji koja je svjedočila na ove okolnosti, tako ni Sud nije mogao samo na osnovu tog dokaza van razumne sumnje utvrditi da se radilo o optuženom Oliveru Krsmanoviću kao izvršiocu djela.

312. Svjedokinja **Džaferović Mevlida** je svjedočila na okolnost silovanja I.DŽ. Potvrdila je da je živjela zajedno sa I.DŽ. i da je Milan Lukić dolazio njihovoj kući i često ulazio kod I.DŽ. što je kod cijele porodice izazivalo strah pa su se sakrili u podrum. Jedne prilike I.DŽ. je po pozivu Lukića morala napustiti podrum i oni su je odvezli automobilom., Nakon toga svjedokinja je čula da su je vodili u „Vilinu Vlas“, da su je silovali pred mužem koji je takođe bio odveden. Svjedok **Milislavjević Radovan** koji je bio stražar u Vilinoj Vlasi, vidio je kada je Milan Lukić doveo I.DŽ. poznavao je njenog oca, ne zna šta se desilo sa njom u Vilinoj Vlasi, ali je potvrdio da su je ispred Viline Vlasi, Milan Lukić zajedno sa Stevanom, Gojkom, Radovanom, Sibalom i Oliverom Krsmanovićem izveli i skinuli, bila je gotovo gola. Dalje navodi da su slaboumnog Slobodana Vukovića tjerali na nju, ne zna da li je on izvršio polni akt nad njom jer je bio 50 metara udaljen. Milan Lukić im je tu bio glavni.

313. Iz iskaza saslušanih svjedoka na ove okolnosti nesporno je da je I.DŽ, doveo Milan Lukić u Vilinu Vlas, da se u Višegradu znalo i pričalo da ju je silovao, no vezano za događaj sa Vuković Slobodanom, samo je Milislavjević Radovan potvrdio da je i Oliver Krsmanović bio prisutan tu ispred hotela. No sud nije mogao⁷⁵ pokloniti punu vjeru ovom svjedoku budući da

je cijeli događaj posmatrao sa udaljenosti od 50 metara i da je postojala velika mogućnost da između velikog broja prisutnih i uniformisanih lica ispred hotela sa sigurnošću potvrdi prisustvo optuženog. U jednom dijelu svog iskaza svjedok **Milisavljević Radovan** na pitanje ko je sve bio prisutan kada su tjeroali gluhoonijemog na I. DŽ. , odgovorio je *“bili su ti svi oni su svi u uniformi, pa ne možeš da ih prepoznaš.”* Odbrana je osporavala iskaz ovog svjedoka, kroz izjave koje je davao u istrazi, navodeći da je i tada opisivao ovaj događaj, ali nije pomenuo Olivera. Svjedok to opravdava činjenicom da nije pitalo za radnje Olivera Krsmanovića već za Milana Lukića. U nastojanju da dovede u pitanje kredibilitet ovog svjedoka, odbrana mu je postavila pitanja da li konzumira alkohol i da li je i prilikom davanja izjave u istrazi bio pod dejstvom alkohola, svjedok je odgovorio da se ne sjeća. Na upit Suda da li je o događaju pričao ikome, svjedok je rekao da jeste i to u kafani prijateljima i ženi sa kojom je živo. Kao dokaz O-11⁹⁷, odbrana je uložila zapisnik sa izjavom koju je svjedok Milisavljević Radovana dao djelatnicima SIPA-e a na okolnost razlika u iskazu svjedoka sa glavnog pretresa i u istrazi, budući da svjedok prilikom opisivanja događaja sa I.DŽ. nije pomenuo prisustvo Oliver Krsmanović, dok ga je pomenuo na glavnom pretresu. Na zahtjev branioca, svjedok Radisavljević je pojasnio da ga tada nisu pitali za Krsmanovića.

314. Naknadno je odbrana uložila izjavu svjedoka **Milisavljević Vlade** sina Radovana pod rednim brojem O-22 koju je isti dao kod notara.

315. Kao što je u prethodnom dijelu ove presude navedeno Sud se nije upuštao u analizu iskaza ovog svjedoka obzirom da nije bio podvrgnut direktnom i unakrsnom ispitivanju.

(ii) Tačka 10 oslobađajućeg dijela presude

316. Također Tužilaštvo BiH, prema ocjeni Suda nije van razumne sumnje dokazalo da je optuženi učestvovao u uništavanju ustanove namjenjene vjerskim potrebama - džamije zv. Careva džamija“ u blizini Rzavskog mosta, te na taj način počinio krivično djelo Povreda zakona i običaja rata iz člana 179. stav 2. tačka d) KZ BiH. Na okolnosti ove tačke optužnice svjedočili su Dedić Kasim, Omerović Raza, Krsmanović Miroslav i Kustrura Muša.

317. Niko od navedenih svjedoka nije bio očevidac događaja, niti je vidio na koji način je džamija zapaljena i ko je u tome učestvovao, da li se džamija srušila od posljedica paljenja iste i šta je bila radnja izvršenja optuženog.

318. Nesporno je da su svjedokinje vidjele Olivera Krsmanovića ispred džamije dok je ista gorila, namazanog po licu i omotanog zastavom. Svjedoci Kustura Muša i Omerović Raza su prolazile pored džamije nakon što je zapaljena i vidjele su da gori, a ispred džamije na ulicu su vidjele Milana Lukića i Olivera Krsmanovića.

⁹⁷ Zapisnik o ispitivanju svjedoka broj 17-04/2-04-2-786/06 od 28.12.2006.godine;

319. Svjedokinja **Omerović Raza** opisuje da je vidjela vojnike koji su bili naoružani i nagaravljeni, pjevali su pjesme i slavili, te ističe da „*ne vjerujem da su došli da je gase.*“ Nije vidjela trenutak kad je džamija zapaljena, samo je vidjela da gori,...

Vratila se kući kad je vidjela da u Višegradu gori Careva džamija. Prolazivši kraj te džamije vidjela je Olivera Krsmanovića i Milana Lukića (poznavala ih je od ranije). Bilo ih je još tu, trojica, četvorica, ali njih nije prepoznala. Ti vojnici su bili nagareni, nabojeni, imali su oružje, bili su bučni, stajali su u krugu džamije. Imali su oružje, pjevali su, igrali, kaže „*ne vjerujem da su došli da je gase.*“ Nije vidjela trenutak kad je džamija zapaljena, samo je vidjela da gori, dim. Tad nije bila srušena, niti joj je poznato kako se srušila.

320. **Kustura Muša** tokom svjedočenja više puta je naglašavala da je bila naročito iznenađena što tu vidi Olivera Krsmanovića jer je on bio iz dobre kuće, a te prilike ga je vidjela ispred džamije, nagaravljenog lica i ogrnut crnom zastavom sa mrtvačkom glavom, kojom prilikom je uzvikivao „*Živjela Srbija*“. Svjedok **Dedić Kasim** saznanja o paljenju džamije i učesnicima ima od svjedokinje Kusture Muše, koja je nakon što je vidjela cijeli događaj sve njima ispričala. On je te prilike i paljenje džamije upisao u svoju svesku svih bitnih događaja u Višegradu i za koga se sumnja da su učesnici istih. Za paljenje džamije u Višegradu pored Lukića naveo je i optuženog Krsmanovića, a njegova sveska je takođe uložena kao dokaza Tužilaštva.

321. Odbrana nije osporavala da je optuženi taj dan bio prisutan ispred džamije dok je džamija gorila, ali da je to bila slučajnost jer, kako navodi svjedok odbrane Krsmanović Miroslav, upravo taj dan je Krsmanović u svojstvu vozača dovezao Savića u banku koja je bila preko puta džamije. Svjedok Krsmanović Miroslav potvrđuje da je taj dan vidio Krsmanovića i pio kafu sa njim, dok je Krsmanović čekao da Savić završi sa poslovima u banci.

322. Odbrana je osporavala navode optužbe da se džamija srušila od posljedica paljenja, već da je ista naknadno uz upotrebu mehanizacije srušena i da tu nije bio prisutan optuženi Oliver Krsmanović.

323. Prema ocjeni Vijeća Tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo učešće optuženog Krsmanovića kao saizvršioca u rušenju džamije, jer je u samom činjeničnom dijelu optužnog akta izostao opis radnje izvršenja optuženog, odnosno u čemu se manifestovala radnja izvršenja optuženog.

(iii) Tačka 11. oslobađajućeg dijela presude

324. Tačkom 9. optužnice, optuženom se stavljalo na teret da je zajedno sa Lukić Milanom učestvovao u protupravnom zatvaranju 70 civila bošnjačke nacionalnosti u kući Aljić Mehe na Bikavcu, nakon čega su prozore i vrata zabarakadirali i kuću zapalili, te na taj način lišili života 70 civila, odnosno sve zatočene civile izuzev Turjačanin Zehre koja je uspjela pobjeći. Tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da je optuženi u inkriminisano vrijeme bio prisutan na Bikavcu, niti je dokazalo radnju izvršenja optuženog.

325. Na okolnost ove tačke optužnice svjedočio je veći broj svjedoka u svojstvu oštećenih, čiji su članovi porodice stradali i izgorjeli u kući na Bikavcu Tufekčić Esad, Vilić Hamdija, Bosno Sadik, Bajić Ibrahim, Karišik Sead, Ferić Mehmedalija, Ferić Ibro, Memišević Emin, Menzilović Senadin, Ajanović Remzija, dok su svjedoci Memišević Mujesira, OK-7, Zehra Turjačanin bile prisutne u inkriminisano vrijeme na licu mjesta i preživjele.

326. Za Vijeće je nesporno da je u kući na Bikavcu zatvoreno preko 70 civila, da su vojnici pod komandom Milana Lukića zatvorili vrata i prozore i zapalili kuću, ali učešće i uloga optuženog Krsmanovića u cijelom događaju nije do kraja razjašnjena.

327. Svjedok oštećeni Tufekčić Esad čija je porodica izgorjela u kući na Bikavcu navodi: „Poslije 20-ak dana došao je jedan momak Ramović Osman i rekao da su njegovi izgorjeli - samo mi je rekao da su izgorjeli, ja više nisam mogao ništa pitati, što ono kažu okamenio se, ja tri dana nisam mogao suze pustiti, imao sam osjećaj da ću eksplodirati, samo sam odhukivao“. Ovaj svjedok navodi da nikad nije čuo da je optuženi Oliver Krsmanović učestvovao u paljenju kuće. Također i svjedok Vilić Hamdija navodi da nije čuo da je optuženi Krsmanović Oliver učestvovao u paljenju kuće, njegova porodica (žena i djeca) je izgorjela u kući.

328. Prema svjedočenju Zehre Turjačanin, koja je jedina preživjela najprije su bacali kamenje na kuću, zatim je začula rafale kroz vrata i prozore, nakon toga su ubačene dvije ili tri bombe koje su eksplodirale, zatim prah koji je veoma gušio, a zatim se pojavio plamen. Za vrijeme trajanja požara čula je pisku, jauk i cviljenje. U toj grupi bila su dva starca, pet do šest starica i jedan dječak od nekih 16 godina, te majke sa malom djecom, pri čemu je bilo 10 djece mlađih od dvije godine, a od ostalih, pored dječaka od šesnaest, nastarije dijete bila je njena sestra od 9 god. Prosječna starost bila je oko 30 godina. Pokušala je da sa sestrom izađe preko balkona, al su na balkonska vrata bila prislonjena garažna vrata sa susjedne kuće. Uspjela je sama pobjeći kroz otvor promjera 60 cm, ali je morala ostaviti sestru unutra. Kada je izašla vidjela je Lukić Milana i šest "Bijelih orlova" oko 100 metara daleko od kuće, pretpostavlja da su bilo drogirani, nisu pucali za njom.

329. Vijeće je pregledalo video-zapis izjave svjedokinje Turjačajnin Zehre sačinjen nakon 15-ak, 20 dana nakon događaja na Bikavcu u vrijeme kada je svjedokinja izbjegla u Okruglu, a zatim pročitani zapisnik o saslušanju svjedokinje, sačinjen od Višeg suda u Zenici, pod brojem Kri-203/92 od 30. septembra 1992. godine, te zapisnik sa saslušanja pred Haškim tribunalom od 25.09.2008. godine.

330. Na okolnosti događaja na Bikavcu svjedoči da je **dana 27.06.1992. god.** napustila svoju kuću, otišla kod komšince Sene Subašić, te da je došao njen kolega srbin Milan Lučić koji je pitao zašto nisu već otišli, da ih tu ne čeka ništa dobro (iz zapisnika sa saslušanja pred Haškim tribunalom). Po nju, ukućane i bliže komšije došli su četnici – Milan Lukić i šestorica Bijelih orlova (zna da su ti njegovi ljudi došli iz Obrenovca), jedan od njih je bio njegov bratić, ujak ili stric, takođe se prezivao Lukić, oko 50 godina, poznavala ga od ranije, bio je policajac, došli su oko 20,30 sati (u kući se skrivao njen brat, sa bratićem (iz zapisnika sa saslušanja pred Haškim tribunalom od 25.09.2008. godine), odveli ih u kuću Aljić Mehe, bilo ih je 72 (do te brojke došla raspitivanjem rodbine stradalih). U kuću su uvedeni kroz balkonska vrata, ona je ušla posljednja, vidjela je da su ulazna vrata i svi prozori dobro začepljeni na način da su na vrata i prozore stavljeni ormari i ostali namještaj. Prije ulaska jedan od vojnika pitao je da li zna ko ima zlata i novac, ona je rekla da ne zna. Nadala se da neće stradati jer je Lukić školski drug njenog brata. Najprije su bacali

kamenje na kuću, zatim je začula rafale kroz vrata i prozore, nakon toga su ubačene dvije ili tri bombe koje su eksplodirale, zatim prah koji je veoma gušio, a zatim se pojavio plamen. Uz nju je bila njena mlađa sestra koju je zagrnula jaknom da manje gori. Od gelera bombi bila je ranjena u lijevu nogu, gdje je imala tri manje rane, jednu iznad skočnog zgloba, dvije iznad koljena. Za vrijeme trajanja požara čula je pisku, jauk i cviljenje. U toj grupi bila su dva starca, pet do šest starica i jedan dječak od nekih 16 godina, te majke sa malom djecom, pri čemu je bilo 10 djece mlađih od dvije godine, a od ostalih pored dječaka od šesnaest, nastarije dijete bila je njena sestra od 9 god. Prosječna starost bila je oko 30 godina. Pokušala je da sa sestrom izađe preko balkona, al su na balkonska vrata bila prislonjena garažna vrata sa susjedne kuće. Uspjela je sama pobjeći kroz otvor promjera 60 cm, ali je morala ostaviti sestru unutra. Kada je izašla vidjela je Lukić Milana i šest Bijelih orlova oko 100 metara daleko od kuće, te pretpostavlja da su bilo drogirani, nisu pucali za njom. U požaru su joj izgorjele obje ruke do lakata, lice, glava i vrat, opekotine trećeg stepena. U kući su joj stradali majka Džulka, dvije sestre, Džehva (26 godina) i Aida(9 godina), Džehvino dvoje djece Elma (6 godina) i Ensad (nepune 2 godine), snaha Sada (27 godina) i njen sin Selmir (7 godina).

331. Svjedok **OK-7** za razliku od drugih svjedoka vidjela je da u zatvaranju civila iz Župe u kuću Mehe Aljića učestvovao Milan Lukić sa svojim ljudima. Svjedokinja navodi da su Milan Lukić, Krsmanović Oliver, Joviša Planinčić, Željko Lelek prinosili garažna vrata uz kuću u kojoj su bili zatvoreni civili. Ona je bila sa kćerkom i Mujesinom, one su iz te kuće izašle i otišle u Ibrinu kuću, iz te kuće se nije mogla vidjeti kuća Mehe Aljića, ali čim je mrak pao, čuli su se krici iz te kuće i kao da je između njih bačena bomba. Svjedokinja je davala ranije 4 iskaza, u tri iskaza vezano za lica koja su učestvovala u događaju na Bikavcu pominje iste ljude radi se o Milanu Lukiću, Krsmanoviću, Planinčiću, Željki Leleku. Na pitanje tužitelja svjedokinja daje pojašnjenje da lica jesu bila namazana crnom bojom po licu, ali da kada nekoga lično poznaješ, to nije smetnja da ga se prepozna. Svjedok OK-7 pojašnjava da su i Zehra i Mujesira mogle vidjeti Olivera koji je stajao ispred kuće kada je Zehra Milanu Lukiću prinosila kafu, on je stajao na čošku kuće i sabirao ostale žene naglašavajući da će biti organizovan konvoj.

332. Svjedok **Memišević Mujesira** također opisuje spaljivanje civila 27.juna 1992.godine na Bikavcu. Ona je bila smještena kao izbjeglica u kuću 50 metara udaljenu od kuće Mehe Aljića. Svjedokinja je potvrdila da je taj dan 27.juna vidjela Milana Lukića i još četiri vojnika, ali na pitanje tužioca da li je vidjela Olivera Krsmanovića, ona je odgovorila da ga je vidjela dan, dva poslije, ali taj dan 27.juna nije ga prepoznala.

333. Iako je ranije kao nesporno utvrđeno da je optuženi Oliver Krsmanović bio pripadnik grupe Milana Lukića, na osnovu izvedenih dokaza ovo Vijeće nije moglo van razumne sumnje utvrditi da je taj dan na Bikavcu bio i optuženi Oliver Krsmanović i koja je njegova uloga bila u cijelom događaju. Svjedokinja OK -7 navodi da je Olivera vidjela ispred kuće sa Milanom Lukićem, dok je Memišević Mujesira navela da ga je na Bikavcu vidjela dan, dva poslije, ali nije mogla potvrditi da ga je vidjela 27.juna 1992.godine, iako ova svjedokinja navodi da joj je Zehra pomenula da su to uradili Milan Lukić, Oliver i Mitar Vasiljević, Vijeće utvrđuje da to svjedok Zehra Turjačanin ne navodi u svom iskazu koji je pročitao pred ovim Vijećem.

(iv) Tačka 12 oslobađajućeg dijela presude

334. Također, Tužilaštvo po ocjeni ovog vijeća nije van razumne sumnje dokazalo da je optuženi Krsmanović Oliver u više navrata sa Milanom Lukićem učestvovao u mučenju civila bošnjačke nacionalnosti koji su bili nezakonito zatvoreni u zatvoru "Uzamnica", među kojima su bili Dragović Mustafa, Kulo Ramiz, Muratagić Šaban, Adem Berberović, Šišić Bajro, koje su tukli šakama, nogama, puškama, palicama i drvenim pritkama i na taj im način nanijeli teške tjelesne ozljede.

335. Zapisnik o saslušanju Muratagić Šabana je pročitao u toku glavnog pretresa, broj 17-04/2-04-2-293/07 od 15.03.2007.godine u kojem je svjedok naveo da je bio zatvoren u objektu "Uzamnica" i da je tu doveden 16.juna 1992.godine, i gdje je po ulasku vidio svoje komšije Salku Ahmetagića, Ismeta Bulatovića, Šemsu Polju. Svako drugo ili treće veče u taj hangar dolazili su Milan Lukić i njegov brat Gojko, Sredoje Lukić, Oliver Krsmanović i još jedan za kojeg je poslije saznao da se zove Šekarić Dragan i da je iz Goražda. Uvijek kada su dolazili tukli su ih raznim predmetima, te šakama i nogama, a koristili su i električne palice.

336. Na okolnost ove tačke svjedočili su Šišić Adem, Nurko Dervišević, Adem Berberović, Dragović Zlatka. Svjedoci Dragičević Zlata, supruga Mustafe koji je bio zatvoren u Uzamnici i Šišić Adem, čiji sin Bajram je bio takođe zatvoren, imaju posredna saznanja da je Mustafu i Bajrama u Uzamnici zlostavljao optuženi Oliver Krsmanović.

337. Svjedok Šišić Adem navodi: Pričali su mu da je njegov sin Bajro zarobljen u Višegradu. Te priče je prvo čuo od Ilijasa Čuprije, koji mu je došao kući u petom mjesecu 1992. godine i rekao da mu je sin u logoru Uzamnica, da su zajedno bili tamo. Rekao mu je da su ga tamo tukli, tukao ga je Oliver Krsmanović, neki Srđan, Lukić. O tome mu je 1994. godine pričao i Muratović Šaban (pojašnjavajući, optuženi tvrdi da se Šaban prezivao Muratagić, da je pobjegao iz zatvora Kula 1994. godine, da je osuđen na 6 godina zatvora u Sarajevu zbog premlaćivanja muslimana u logoru Uzamnica), koji mu je rekao da je on razmjenjen, da je tako izašao iz logora Uzamnica, a da su Bajru ubili.

338. Svjedok Dragičević Zlatka je prilikom saslušanja navela da muža Mustafu nije vidjela 3 i pol godine. Kada ga je vidjela rekao joj je da je to vrijeme proveo u logoru Uzamnica i te prilike joj je rekao da ga je optuženi lično maltretirao.

339. U dijelu procesnih odluka obrazloženo je da Sud nije bio u mogućnosti saslušati svjedoka Dragović Mustafu zbog govorne mane.

340. Svjedoci Dervišević Nurko i Berberović Adem koji su bili zatočeni u objektu „Uzamnica“ su označili Muratagić Šabana kao lice koje je vršilo premlaćivanje zatvorenika, a svjedok Dervišević da optuženog Olivera Krsmanovića nije ni vidio u Uzamnici.

341. Uložen je i zapisnik o saslušanju svjedoka Kulo Ramiza koji tokom svjedočenja ne navodi da ga je u Uzamnici tukao Oliver Krsmanović. Na osnovu izvedenih dokaza, gdje samo dva svjedoka koja imaju posredna saznanja i svjedok Muratagić Šaban označavaju optuženog Olivera Krsmanovića kao lice koje je vršilo zlostavljanje, Vijeće nije moglo van razumne sumnje utvrditi njegovo učešće u zabranjenim radnjama navedenim u tački 10. oslobađajućeg dijela izreke presude.

VII. KRIVIČNA ODGOVORNOST

342. U optužnici se navodi da je optuženi za zločine za koje se tereti odgovoran prema članu 180. stav 1. KZ BiH i članovima 29. i 31. KZ BiH za šta ga je i ovo Vijeće osudilo.

343. Član 180. stav 1. KZ BiH propisuje da “ Osoba koja planira, pokrene, naredi, učini ili podstrekava ili pomaže u planiranju, pripremanju ili **učinjenju krivičnih djela** iz člana 171. (Genocid), 172. (Zločini protiv čovječnosti), 173. (Ratni zločin protiv civilnog stanovništva), 174. (Ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika), 175. (Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika), 177. (Protupravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja), 178. (Protupravno oduzimanje stvari od ubijenih i ranjenih na ratištu) i 179. (Povrede zakona ili običaja rata) ovog zakona, individualno je odgovorna za to krivično djelo“.

344. Iz naprijed navedne zakonske definicije jasno je da individualna krivična odgovornost postoji za planiranje, pokretanje, naređivanje, **počinjenje** ili poticanje na izvršenje krivičnog djela, odnosno za pomaganje u planiranju, pripremanju ili počinjenju krivičnog djela.

345. Počinjenje obuhvata fizičko izvršenje krivičnog djela ili uzrokovanje kažnjivog propusta, čime se krše odredbe krivičnog prava.⁹⁸

346. Odredba člana 29. KZ BiH propisuje da „ Ako više osoba, učestvovanjem u učinjenju krivičnog djela ili preduzimajući što drugo čime se na odlučujući način doprinosi učinjenju krivičnog djela, zajednički učine krivično djelo, svaka od njih kaznit će se kaznom propisanom za to krivično djelo.

Elementi saizvršilaštva po članu 29. KZ BiH su:

(1) Množina lica

(2) Učeše u počinjenju ili

(3) Pružanje *odlučujućeg* doprinosa, koji je znatan i bez kojeg krivično djelo ne bi bilo počinjeno na planirani način.

(4) Svjesno, voljno i zajedničko počinjenje krivičnog djela kao da je njegovo (Zajednička namjera).

U odredbi člana 31. KZ BiH se navodi: “ (1) Ko drugom s umišljajem pomogne u učinjenju krivičnog djela, kaznit će se kao da ga je sam učinio, a može se i blaže kazniti. (2) Kao pomaganje u učinjenju krivičnog djela smatra se osobito: davanje savjeta ili uputa kako da se učini krivično djelo, stavljanje na raspolaganje učinitelju sredstava za učinjenje krivičnog djela, uklanjanje prepreka za učinjenje krivičnog djela te unaprijed obećano prikriivanje krivičnog djela, učinitelja, sredstava kojima je krivično djelo učinjeno, tragova krivičnog djela ili predmeta pribavljenih krivičnim djelom.

⁹⁸ Krstić, Presuda pretresnog vijeća MKSJ-a od 02.08.2001.godine, paragraf 601;

347. U obrazloženju za svaku tačku izreke presude Vijeće je nakon analize provedenih dokaza donosilo zaključke o činjeničnom utvrđenju i dalo odgovarajuće razloge iz kojih nesumnjivo proizlazi krivična odgovornost optuženog Krsmanović Olivera za poduzete zabranjene radnje. U nastavku teksta Vijeće će se dalje baviti pitanjem krivične odgovornosti optuženog.

348. Radnje poduzete na način kako je to opisano u tačkama 1., 3, 4, 6 osuđujuće presude, optuženi Oliver Krsmanović je počinio kao saizvršilac, te učešćem u navedenim događajima dao odlučujući doprinos u krivičnopravnim radnjama prisilnog nestanka.

349. Radnje lišavanja osobe života koje je optuženi poduzeo na način opisan pod tačkom 5. osuđujućeg dijela presude, isti je vršio kao pomagač i to sa direktnim umišljajem pomogao u radnji drugog.

350. Radnje pod tačkama 2, 7, 8 osuđujućeg dijela presude optuženi Oliver Krsmanović je počinio kao direktni izvršilac sa direktnim umišljajem jer je bio svjestan da će radnjama koje je poduzimao, a koje su kvalifikovane kao krivičnopravne radnje mučenja, nečovječnog postupanja, protupravnog zatvaranja i ubijanja, proizvesti posljedice sa čijim se nastupanjem saglasio.

351. Dakle, nakon svestrane ocjene dokaza, Vijeće je zaključilo da su se u opisanim radnjama optuženog Krsmanović Olivera počinjenim sa direktnim umišljajem, stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. I 31. KZ BiH, pa ga je Sud oglasio krivim i osudio za ova djela.

VIII. KAZNA

352. Našavši na nesumnjiv način dokazanim da je optuženi Oliver Krsmanović počinio krivično djelo za koje je ovom presudom oglašen krivim, Sud je prilikom odmjeravanja kazne imao u vidu sve okolnosti koje utiču na visinu kazne. Prema članu 2. KZ BiH, "propisivanje krivičnih djela, i vrste i raspona krivičnopravnih sankcija zasniva se na neophodnosti primjene krivičnopravne prinude i njenoj srazmjernosti jačini opasnosti za lične slobode i prava čovjeka, te druge osnovne vrijednosti.

353. Prilikom odlučivanja o sankciji Vijeće je imalo u vidu i osnovne odredbe KZ SFRJ, koji je primjenjivan u relevantnom periodu u smislu propisivanja minimalne i maksimalne kazne zatvora za krivična djela počinjena na području tadašnje SFRJ, to jest odredbu člana 38. stav 1. tog zakona, te utvrđuje da se izrečena kazna zatvora u konkretnom slučaju mogla utvrditi i u skladu sa tada važećim propisima.

354. Pri odmjeravanju kazne za krivično djelo za koje je optuženi Krsmanović ovom presudom oglašen krivim, Vijeće je postupalo u smislu odredbe člana 39.KZBiH.

355. U pogledu samog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH, Vijeće je razmatralo kaznu koja je neophodna i odgovara zakonskim ciljevima, kao i relevantne zakonske elemente. U središtu ovog suđenja bio je progon cjelokupnog nesrpskog civilnog stanovništva iz opštine Višegrad na nacionalnoj i vjerskoj osnovi.

356. S obzirom na utvrđeno činjenično stanje i nastale posljedice, Vijeće je osudilo optuženog

na kaznu zatvora u trajanju od 18 (osamnaest) godina, smatrajući pri tom da je izrečena krivična sankcija srazmjerna težini djela i učešću i ulozi optuženog, te da će se sa istom postići opšta svrha izricanja krivičnih sankcija i svrha kažnjavanja u smislu odredaba iz člana 39, 42 i 48. KZ BiH.

357. Vijeće je imalo u vidu sve okolnosti propisane u članu 48. KZ BiH, koje mogu biti od uticaja da kazna bude manja ili veća, te u sklopu toga i otežavajuće okolnosti, kao što je činjenica da su žrtve izabrane na diskriminatornoj osnovi i na naročito brutalan način lišene života, zatvarane i mučene zbog čega su neke porodice ostale bez većine ili svih muških članova, kao i da optuženi ni u jednom trenutku nije izrazio svoje protivljenje u pogledu radnji izvršenja. Ove činjenice ukazuju na potrebu najstrožijeg kažnjavanja izvršioca ovog zločina.

358. Niz pravila su relevantna za ove svrhe jer utiču na kaznu koja će se izreći pojedinom licu koje je oglašeno krivim.⁹⁹ U ta pravila, između ostalog, spadaju stepen krivične odgovornosti, ponašanje počinioca prije, za vrijeme i nakon počinjenja krivičnog djela, motivi za počinjenje djela i ličnost počinioca. Zavisno od činjenica, ovi elementi mogu predstavljati otežavajuće ili olakšavajuće okolnosti koje je potrebno gradirati i cijeliti prilikom odmjeravanja kazne. Cilj razmatranja ovih elemenata jeste da pomognu Sudu u utvrđivanju kazne koja je neophodna i srazmjerna u smislu svrhe kažnjavanja i elemenata koji su već uzeti u obzir u odnosu na sam zločin i njegove posljedice po zajednicu, ali pod uslovom da ta kazna odgovara preventivnim i odgojnim zahtjevima u odnosu na konkretnog počinioca.

359. Vijeće nije našlo olakšavajuće okolnosti na strani optuženog, izuzev činjenice da je porodičan i da ima malodobnu djecu. Prilikom odmjeravanja kazne kao otežavajuće okolnosti Vijeće je imalo u vidu da je optuženi Krsmanović Oliver učestvovao kao saizvršilac u progonu prisilnim nestankom i mučenjem, kao direktni izvršilac učestvovao u radnjama mučenja, zatvaranja, ubistvima i nečovječnim djelima slične prirode i pomagao u ubistvima, te niti u jednom trenutku nije izrazio svoje neslaganje sa onim što se dešava, niti je bilo kome pomogao, nego je nastavio poduzimati radnje u kojima učestvuje, odnosno odlučujuće doprinosi ostvarenju tako strašnog zločina.

360. Držanje optuženog u toku sudskog postupka bilo je primjereno, prikladno i u skladu sa očekivanjima vijeća, što samo po sebi ne predstavlja ni otežavajuću niti olakšavajuću okolnost.

361. Imajući dakle u vidu konkretne radnje izvršenja djela od strane optuženog, odnosno cijeneći njegov pojedinačni doprinos nastupanju zabranjene posljedice, ovo Vijeće smatra da je izrečena kazna u trajanju od 18 (osamnaest) godina pravilno odmjerena, te da se istom može u potpunosti ostvariti svrha kažnjavanja propisana u članu 39. KZ BiH, i to kako sa aspekta specijalne, tako i generalne prevencije.

⁹⁹ Član 48. KZ BiH;

IX. ODLUKA O TROŠKOVIMA KRIVIČNOG POSTUPKA I IMOVINSKO PRAVNOM ZAHTJEVU

362. Vijeće je na osnovu člana 188. stav 4. i 189. stav 1. ZKPBiH, s obzirom na slabo imovno stanje optuženog, istog oslobodilo od dužnosti plaćanja troškova postupka i paušala, tako da ovi troškovi padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

363. Na osnovu člana 198. stav 2. i 3. ZKPBiH, oštećeni se sa eventualnim imovinskopravnim zahtjevom upućuju na parnični postupak jer bi utvrđivanje činjenica u pogledu visine imovinskopravnog zahtjeva iziskivao duži vremenski period.

ZAPISNIČAR

Elma Karović

PREDSJEDNIK VIJEĆA

SUDIJA

Darko Samardžić

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude dozvoljena je žalba Apelacionom vijeću Suda BiH u roku od 15 (petnaest) dana od prijema pismenog otpravka presude.

X. DOKAZI

LISTA MATERIJALNIH DOKAZA TUŽILAŠTVA

Broj dokaza	Sadržaj dokaza
T-1	Zapisnik o saslušanju svjedoka Džemile Žiga broj KT-RZ-59/09 od 2.9.2011. godine
T-2	Fotografija koju je označavao svjedok OK 7
T-3	Video snimak, iskaz svjedoka Turjačanin Zehre iz 1992. godine
T-4	Zapisnik o saslušanju svjedoka Turjačanin Zehre, Viši sud u Zenici, broj: Kri-203/92 od 30.09.1992. godine
T-5	Zapisnik sa saslušanja Zehre Turjačanin u MKSJ, transkripti sa javne/poluzatvorene sjednice, broj: IT-98-32/1 od 25.09.2008. godine
T-6	Zapisnik o saslušanju svjedoka Menzilović Senaida, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj: 16-04/2-3-04-2-492/11 od 8.8.2011. godine
T-7	Izvod iz knjige umrlih Vidaković Gojko broj: 03-202-120/11 od 08.07.2011. godine
T-7a	Zapisnik o saslušanju svjedoka Vidaković Gojka, Državna agencija za istrage i zaštitu broj: 17-04/2-04-2-414/06 od 22.07.2006. godine
T-8	Izvod iz matične knjige umrlih Muratagić Šaban broj: 05/1-13-3-305/2011 od 10.08.2011. godine
T-8a	Zapisnik o saslušanju svjedoka Muratagić Šabana, Državna agencija za istrage i zaštitu broj: 17-04/2-04-2-293/07 od 15.03.2007. godine
T-9	Izvod iz matične knjige umrlih Kulo Ramiz broj: 09-13-4578/2011 od 17.08.2011. godine
T-9a	Iskaz Kulo Ramiz, Udruženje logoraša Kantona Sarajevo, Haški broj: 02975397, Sarajevo: 25.02.2003. godine
T-9b	Iskaz Kulo Ramiz, Savez logoraša BiH, Haški broj: 02975391, Sarajevo: 10.04.2003. godine
T-10	Zapisnik o saslušanju svjedoka Milosavljević Radovana, Tužilaštvo BiH broj: KT-RZ-59/09 od 10.08.2011. godine u Višegradu
T-11	Dopis MH „ERS“ MP a.d. Trebinje ZP „HIDROELEKTRANE NA DRINI“ a.d. Višegrad, broj: 01-00-1468.1/1 3 od 07.11.2013. godine, uložen u spis kao dokaz Tužilaštva T-11
T-12	Transkript saslušanja zaštićenog svjedoka VG-115 OD 27.08.2008. u predmetu MKSJ broj IT-98-32/1-T
T-13	Pismo dr. Didier Puchois od 02.02.2015. godine, okolnosti zdravstvenog stanja Kustura Muše
T-13a	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kustura Muše, rođ. Mujezinović, Tužilaštva BiH broj: KT-RZ-59/09 od 11.07.2011.g.,

T-14	Nalaz obdukcije broj SP01/378 B od 10.05.2001.g. (Čančar Mušan), T 14
T-15	Zapisnik o reekshumaciji MUP-a Kantona Sarajevo broj 02/2-2-1-97/10 od 28.10.2010.g., r.br.66. , Kri- 378/00, (Čančar Mušan),
T-16	Zapisnik o utvrđivanju identiteta MUP-a Kantona Sarajevo broj 02/2-2-1-97-30/10 od 01.10.2010.g., na ime Čančar Mušan,
T-17	Fotodokumentacija reekshumacije MUP-a Kantona Sarajevo br. O.R. 1496/10 (Kri-378/00) od 26.10.2010.g.,(Čančar Mušan),
T-18	Nalaz obdukcije broj SP01/361/B od 2.11.2000.g. (Osmanagić Hamed),
T-19	Prijemni list JP Gradska groblja Visoko br. 226 od 16.05.2001.g., za posmrtno ostatke SP01 361 , Kri-361/00 (Osmanagić Hamed)
T-20	Potvrda o smrti JP Gradska groblja Visoko za Osmanagić Hameda
T-21	Izveštaj ICMP br.1555/03 od 11.04.2003. o DNA analizi za Osmanagić Hameda
T-22	Nalaz obdukcije broj SP01/317B od 31.10.2000.g. (Memišević Ismet),
T-23	Prijemni list JP Gradska groblja Visoko br. 214 od 16.05.2001.g., za posmrtno ostatke SP01 317 , Kri-317/00 (Memišević Ismet)
T-24	Potvrda o smrti JP „Gradska groblja“Visoko za Memišević Ismeta,
T-25	Izvod iz matične knjige umrlih za Memišević Ismeta od 06.09.2011.g.,
T-26	Zapisnik o identifikaciji, Kantonalnog tužilaštva Sarajevo br. KTA-32-09-RZ od 6.03.2009.g., za Ahmetspahić Hasana,
T-27	Službena zabilješka MUP Kantona Sarajevo br.02/2-2-1-99 od 6.03.2009.g., povodom identifikacije posmrtnih ostataka Ahmetspahić Hasana,
T-28	Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša MUP Kantona Sarajevo br. 02/2-2-99-1/09 od 6.03.2009.g., za Ahmetspahić Hasana,
T-29	Izveštaj ICMP o DNA analizi za Ahmetspahić Hasana br. 11903/09 od 13.02.2009.g.,
T-30	Zapisnik o ekshumaciji Kantonalnog suda u Sarajevu broj Kri -336/00 od 9.10.2000.g., za grobno mjesto br. 74 (Mucovski Rešad),
T-31	Nalaz obdukcije od 30.10.2000.g., br. SP01/336B, za posmrtno ostatke iz grobnog mjesta 74 (Mucovski Rešad),
T-32	Izveštaj o krim tehničkoj pretrazi lica mjesta Sektora krim policije MUP Kantona Sarajevo br. 2504/00 od 10.10.2000.g., za grobno mjesto 74 (Mucovski Rešad),
T-33	Fotodokumentacija Sektora krim policije MUP Kantona Sarajevo br. 2504/00 od 10.10.2000.g., za grobno mjesto 74 (Mucovski Rešad),
T-34	Crtež lica mjesta MUP Kantona Sarajevo br. 2493/00-2625/00, za grobno mjesto 74 (Mucovski Rešad),
T-35	Zapisnik o ekshumaciji Kantonalnog suda u Sarajevu broj Kri -449/00 od 9.10.2000.g., za grobno mjesto 99 (Zukić Fadil),

T-36	Nalaz obdukcije od 8.05.2001.g. br. SP01/449B, za posmrtno ostatke iz grobnog mjesta 99 (Zukić Fadil),
T-37	Izveštaj o krim tehničkoj pretrazi lica mjesta Sektora krim policije MUP Kantona Sarajevo br. 2617/00 od 13.10.2000.g., za grobno mjesto 99 (Zukić Fadil),
T-38	Fotodokumentacija Sektora krim policije MUP Kantona Sarajevo br. 2617/00 od 13.10.2000.g., za grobno mjesto 99 (Zukić Fadil),
T-39	Crtež lica mjesta MUP Kantona Sarajevo br. 2493/00-2625/00, za grobno mjesto 99 (Zukić Fadil),
T-40	Zapisnik o saslušanju svjedoka Podžić Fatime, Tužilaštva BiH broj:KT-RZ-59/09 od 08.09.2011.g.,
T-41	Presuda okružnog suda u Beogradu broj: K.1419 od 15.07.2005.g.,
T-42	Fotokopiju lične karte na ime Krsmanović Oliver, broj: 455/99, izdata u Višegradu 15.04.1999.g.,
T-43	Izvod iz CIPS baze podataka na ime Krsmanović Oliver,
T-44	Uvjerenje o državljanstvu, opštine Višegrad broj: 03-204-101/11 od 15.04.2011.g., na ime Krsmanović Oliver,
T-45	Dopis Tužilaštva za ratne zločine R Srbije broj: KTRR.br.85/11 od 30.09.2011.g., sa prilogom-izvještajem MUP- a R Srbije broj: 03/4-3-1 broj 230-5852/11-2 od 19.09.2011.g. da Krsmanović Oliver nije državljanin R Srbije,
T-46	Dopis Ministarstva odbrane BiH broj: 13-04-1-2801-7/11 od 08.09.2011.g.,o pripadnosti osumnjičenog Krsmanović Olivera određenim formacijama VRS,
T-47	Dopis Odjeljenja za opštu upravu Opštine Višegrad broj 03-835-1.43/11 od 07.06.2011.g., sa priložima- jedinični i matični karton za Krsmanović Olivera,
T-48	Izveštaj MUP RS broj: D/P-6/04. str.pov. od 10.06.2004.g., dokument MKSJ broj 02995885-02995887,
T-49	Dopis Komande 2. Podrinjske PLPBR str. Pov.broj: 611 od 10.06.1993.g., dokument MKSJ broj 04395501,
T-50	Dopis Ministarstva pravde BiH broj 07-14-5-11747/09 od 27.09.2011.g., sa priložima: dopis Ministarstva pravde R Srbije broj 713-03-11062/2009-08 od 18.08.2011.g. i dopis Višeg suda u Beogradu broj K.8948/10 od 20.06.2011.g.,
T-51	Informacija MUP RS broj 14-5/92 od 26.10.1992.g., dokument MKSJ broj 03608803-03608804,
T-52	Službena beleška Centra resora DB Užice od 02.11.1992.g., dokument MKSJ broj 06321387-06321390,
T-53	Službena beleška Centra resora DB Užice od 05.03.1993.g., dokument MKSJ 06321402-06321403,
T-54	Izveštaj Amnesty International broj 70/02/92 distr. UA/SC od 16. novembra 1992.g., dokument MKSJ broj 01084919-01084920,
T-55	Izvod iz izvještaja Vijeća sigurnosti UN-a broj S/1994/674/Aneks III.A, str. 97. i 98.,dokument MKSJ broj 00277280-00277281,
T-56	Izveštaj Vijeća sigurnosti UN-a broj S/24791 od 10. novembra 1992.g., dokument MKSJ broj 002118-002120,

T-57	Izveštaj Komiteta za ljudska prava UN-a broj CCPR/C/88 od 28.aprila 1993.g., dokument MKSJ broj 032822-032834, na engleskom jeziku, sa prijevodom tačaka 38., 39. i 40. na BHS,
T-58	Topografska karta područja Rudo-Priboj;
T-59	Album fotografija lica otetih 22.10. 1992. g. iz putničkog autobusa u mestu Mioče (16 fotografija, crno-bijele i 16 istih fotografija u boji), dokument MKSJ 06446605-06446620,
T-60	Album fotografija pripadnika paravojne formacije "Osvetnici" (22 fotografije crno-bijele i 22 iste fotografije u boji), dokument MKSJ 06446582- 06446603,
T-61	Fotografija osumnjičenog Krsmanović Olivera u boji, izdvojena iz Albuma fotografija pripadnika paravojne formacije "Osvetnici", slika 21.,
T-62	Fotografija osumnjičenog Krsmanović Olivera u boji, izdvojena iz Albuma fotografija pripadnika paravojne formacije "Osvetnici", slika 2.,
T-63	Dokumentarni film „Otmica u Sjeverinu“, TV B 92 iz 2002.g.,
T-64	Naredba za pretres stana Suda BiH broj S1 1 K 006028 11 Krn od 06.06.2011.g.,
T-65	Rješenje o proglašenju umrlim za Gibović Idriza, Opštinski sud u Priboju 2R.br.7/96 od 4.decembra 1997.g.,
T-66	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Idriz Gibović, Sjeverin, opština Priboj od 1.07.2002.g.,
T-67	Kopija kartona lične karte na ime Gibović Idriz, SM Priboj od 26.09.1990.g.,
T-68	Rješenje o proglašenju umrlim za Pecikoza Seada, Opštinskog suda u Priboju broj 2R.br.2/97 od 30.03.1998.g.,
T-69	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Pecikoza Sead, opštine Priboj od 1.07.2002.g.,
T-70	Kopija kartona lične karte na ime Pecikoza Sead, SUP Priboj od 14.04.1988.g.,
T-71	Rješenje o proglašenju umrlim za Mandal Aliju, Opštinskog suda u Priboju broj 2.r.br.1/99 od 9.2. 2000.g.,
T-72	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Mandal Alija, opštine Priboj od 1.07.2002.g.,
T-73	Kopija kartona lične karte na ime Mandal Alija, SM Priboj, od 06.03.1992.g.,
T-74	Rješenje o proglašenju umrlim za Hodžić Meda, Opštinskog suda u Priboju broj 2R.br. 6/96 od 12.01.1998.g.,
T-75	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Hodžić Medo, opštine Priboj od 1.07.2002.g.,
T-76	Kopija kartona lične karte na ime Hodžić Medo, OUP Priboj od 14.7.1992.g.,
T-77	Rješenje o proglašenju umrlim za Hadžić Zafera, Opštinskog suda u Priboju broj 2R.br. 3/2000 od 31.10.2000.g.,
T-78	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Hadžić Zafer, opštine Priboj od 1.07.2002.g.,
T-79	Kopija kartona lične karte na ime Hadžić Zafer, SUP Priboj od 12.12.1988.g.,
T-80	Kopija kartona lične karte na ime Čatović Ramahudin, SJB Priboj od 26.03.1985,
T-81	Kopija kartona lične karte na ime Koldžić Mevlida od 25.01.1989.g.,
T-82	Kopija kartona lične karte na ime Džihić Esad, SM Priboj od 23.08.1990.g.,
T-83	Kopija kartona lične karte na ime Sajtarević Hajrudin, SUP Priboj od 25.09.1986.g.,
T-84	Kopija kartona lične karte na ime Bajramović Mustafa, SUP Priboj od 12.05.1988.g.,
T-85	Kopija kartona lične karte na ime Alihodžić Mujo od 27.06.1986.g.,
T-86	Kopija kartona lične karte na ime Softić Midhat, SM Priboj, od 25.12.1990.g.,
T-87	Kopija kartona lične karte na ime Softić Derviš, OUP Priboj od 26.12.1989.g.,
T-88	Kopija kartona lične karte na ime Ramiz Begović, SM Priboj od 23.08.1990.g.,

T-89	Kopija kartona lične karte na ime Hodžić Medredin, SUP Priboj od 25.09.1986.g.,
T-90	Kopija kartona lične karte na ime Šebo Mehmed, SUP Priboj od 24.8.1984.g.,
T-91	Dnevnik u rukopisu uložen od svjedoka Dedić Kasima, zabilješka o paljenju džamije od 08.06.,
T-92	Medicinska dokumentacija za zaštićenog svjedoka OK-14, i to: Uputnica specijalisti neuropsihijatru broj 7656 od 27.09.2009.g., sa nalazom broj 3539 od 28.10.2009.g. i nalaz kardiologa od 13.11.2009.g.,
T-93	Prijevod medicinske dokumentacije od 17.12.1996.g., za svjedoka Dragović Mustafu sa danskog jezika,
T-94	Video snimak naselja Dušće i tvornice Varda, dokument MKSJ 2D0023
T-95	Fotografije naselja Dušće i tvornice Varda, dokumenat MKSJ(5 fotografija)
T-96	Zapisnik o pretresu Državne agencije za istrage i zaštitu broj 16-04/2-3-04-2-3/11 od 07.06.2011.g.,
T-97	Fotodokumentacija o pretresu stana Državne agencije za istrage i zaštitu broj 16-13/1-7-62/11 od 27.06.2011.g.,
T-98	Zapisnik o otvaranju i pregledu privremeno oduzetih predmeta i dokumentacije Tužilaštva BiH broj KT RZ-59/09 od 11.07.2011.g.,
T-99	Rješenje Općinskog suda II Sarajevo o proglašenju umrlim Tufekčić Džehve, Elme i Ensara, broj: RO-280/03 od 03.09.2003.g.,
T-100	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Vilić Mina od 04.12.2008.g.,
T-101	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Vilić Nihada od 04.12.2008.g.,
T-102	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Vilić Nihad od 04.12.2008.g.,
T-103	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Vilić Zihmeta od 04.12.2008.g.,
T-104	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Bosno Sulejma od 17.10.2007.g.,
T-105	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Bosno Zlatija od 17.10.2007.g.,
T-106	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Bosno Sabit od 17.10.2007.g.,
T-107	Rješenje Općinskog suda I u Sarajevu o proglašenju umrlim za Bosno Mirsadu broj: R 1478/98 od 18.3.1999.g.,
T-108	Rješenje Općinskog suda u Sarajevu o proglašenju umrlim za Bosno Harisa broj: 065-0-V-07-000 157 od 12.07.2007.g.,
T-109	Rješenje Osnovnog suda u Višegradu o proglašenju umrlim za Memišević Eminu, broj: 91 0 V 017035 11 V od 24.06.2011.g.,
T-110	Rješenje Osnovnog suda u Višegradu o proglašenju umrlim za Ferić Hajrudina, broj: 91 0 V 0002 012 08 V od 12.01.2009.g.,
T-111	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Ferić Hajrudin od 16.01.2009.g.,
T-112	Uvjerenje Opštine Višegrad na ime Ferić Hajrudin, broj: 01-843/96 od 21.05.1996.g.,
T-113	Rješenje Osnovnog suda u Višegradu o proglašenju umrlim za Ferić Sabahudina, broj: 91 0 V 0002 011 08 V od 12.01.2009.g.,
T-114	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Ferić Sabahudin od 16.01.2009.g.,
T-115	Uvjerenje Opštine Višegrad na ime Ferić Sabahudin, broj: 01-842/96 od 21.05.1996.g.,
T-116	Rješenje Osnovnog suda u Višegradu o proglašenju umrlim za Memišević Devlu, broj: 91 0 V 017034 11 V od 24.06.2011.g.,
T-117	Potvrda MKCK o nestaloj osobi na ime Ferić Muša od 09.08.1999.g.,
T-118	Potvrda MKCK o nestaloj osobi na ime Ferić Sabrija
T-119	Službena zabilješka SIPA broj: 16-04/2-3-04-2-639/11 od 19.08.2011.g.,

T-120	Službena zabilješka SIPA broj: 16-04/2-3-04-2-553/11 od 20.07.2011.g.,
T-121	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Mucovski Rešad od 20.12.1999.g.,
T-122	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Zukić Fadil od 03.08.2007.g.
T-123	Potvrda o smrti na ime Zukić Fadil od 21.08.2001.g.,
T-124	Izvod iz matične knjige umrlih za Oprašić Hameda od 20.07.1998.g.,
T-125	Dopis Instituta za nestale osobe BiH broj 03/1-40-2-3223-2/11 od 23.08.2011.g.,
T-126	Izvod iz matične knjige umrlih za Nuhanović Midhata od 13.09.2006.g., T 130
T-127	Službena zabilješka SIPA br. 16-04/2-3-04-2-796/11 od 07.10.2011.g., T 137
T-128	Službena zabilješka SIPA br. 16-04/2-3-04-2-836/11 od 14.10.2011.g., T 138
T-129	Izvod iz matične knjige umrlih za Memišević Ibrišima, T 140

LISTA MATERIJALNIH DOKAZA ODBRANE OLIVER KRSMANOVIĆ

Broj dokaza	Sadržaj dokaza
O-1	Zapisnik o saslušanju svjedoka Oprašić Mujesire, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj: 17-04/2-04-2-506/09 od 28.05.2009. godine
O-2	Izjava svjedoka OK 17 od 17.10.1998. godine
O-3	Izjava svjedoka OK 17 od 14.4.2008. godine
O-4	Izjava svjedoka OK7 od 13.11.2005. godine
O-5	Zapisnik o saslušanju svjedoka OK 7 u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu od 20.3.2006. godine
O-6	Zapisnik o prikupljanju izjava od lica – svjedoka OK7 od 23.9.2009. godine
O-7	Zapisnik o saslušanju od 20.9.2011. godine
O-8	Zapisnik o saslušanju od 21.08.2006. godine
O-9	Izjava Korać Hasana, data MUP-u Goražde, broj 27/95, od 27.04.1995. godine
O-10	Zapisnik o saslušanju svjedoka Dragović Zlatke dat pred Tužilaštvom BiH broj: KT-RZ-59/09 od dana 02.08.2011. godine.
O-11	Zapisnik o saslušanju svjedoka Milosavljević Radovana, Državna agencija za istrage i zaštitu broj: 17-04/2-04-2-786/06 od 28.12.2006. godine

O-12	Zapisnik o saslušanju svjedoka Berberović Adema, Haški tribunal, od 24.10.2007. godine
O-13	Nalog za dostavljanje podneska, broj MICT-13-52-R86H.1 D2-1/104 TER od 21.02.2014. godine, uložen u spis kao dokaz odbrane O-13
O-14	Komitet za prikupljanje podataka o izvršenim zločinima protiv čovečnosti i međunarodnog prava, Beograd – Stanje u opštini Višegrad pred izbijanje ratnih sukoba i zločini prema Srbima u toku ratnih sukoba
O-15	Dopis PS Višegrad broj 11-1-11/01-29-64/13 od 02.07.2013. godine
O-16	Optužnica Tužilaštva BiH broj T20 0 KTRZ 0000781 08 od 31.12.2013. godine
O-17	Izjava Stanojke Milisavljević od 02.09.2013. godine uzeta od strane adv. Prodanović Slaviše, u Višegradu
O-18	“Autobusni ljudi” od 29.10.2001. godine
O-19	Potvrda PS Višegrad broj 11-1-11/04-220-142/13 od 02.09.2013. godine
O-20	Odluka o podnesku Tužilaštva za preispitivanjem ili potvrđivanjem odluke o zahtjevu u skladu sa Pravilom 86(H), broj MICT-13-52-R86H.1, od 14.05.2014.
O-21	Izjava Vojnović Brane dana pred notarom Prorok Milomirom dana 02.09.2014. godine
O-22	Izjava Milosavljević Vlade dana pred notarom Prorok Milomirom dana 17.11.2014. godine
O-23	Zapisnik o saslušanju svjedoka Vidaković Gojko Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-04/2-04-2-414/06 od 22.07.2006. godine